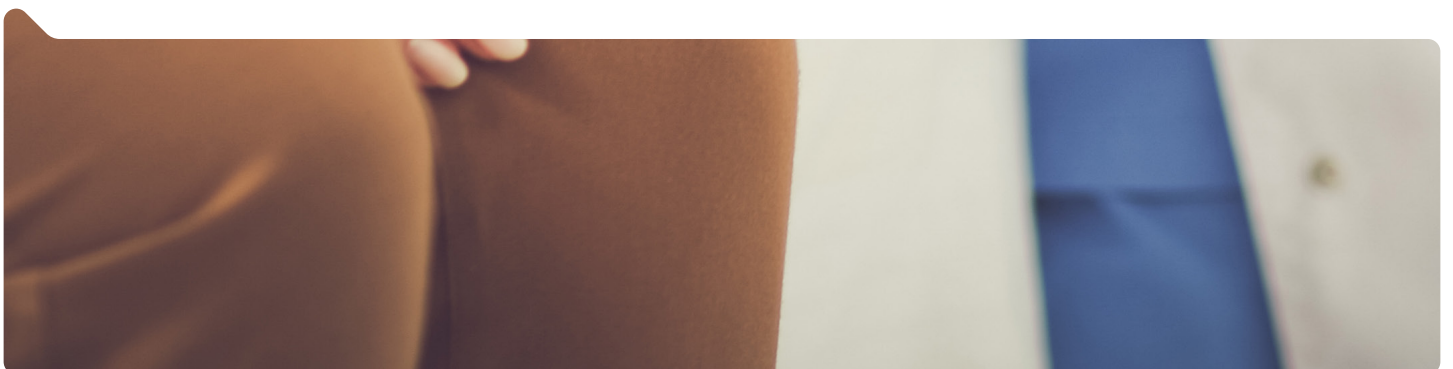

SPH

Maatschappelijk Verantwoord Beleggen
Halfjaarverslag januari - juli 2021

FIGUUR 1

Inhoudsopgave

1.	Managementsamenvatting	04
2.	Inleiding	06
3.	Positieve selectie	10
4.	Uitsluitingsbeleid	11
5.	Engagement	14
6.	Stembeleid & Corporate Governance	48
7.	Impact maken	56
8.	Bijlagen	57

1. Managementsamenvatting

De eerste helft van 2021 stond voor Stichting Pensioenfonds voor Huisartsen (hierna: SPH) in het teken van doorontwikkeling van het MVB-beleid en onderzoek naar verdere implementatie van de best-in-class methodologie in verschillende beleggingscategorieën.

1.1. Beleidsontwikkeling

Op 24 juni 2021 heeft het bestuur van SPH akkoord gegeven op een update van het MVB-beleid. Dit beleid is eind juli op de website gepubliceerd, inclusief een samenvatting. Het nieuwe beleid kent een verdere uitwerking van het concept ESG Due Diligence (gepaste zorgvuldigheid) zoals bedoeld in het IMVO Convenant voor de pensioensector waaraan SPH zich heeft geëngageerd. Het beleid beschrijft uitgebreid hoe ESG-risico's worden geïdentificeerd en geadresseerd en hoe omgegaan wordt met (potentiële) negatieve impact op belanghebbenden.

Daarnaast wordt in het nieuwe beleid ook veel aandacht besteed aan de ontwikkelagenda van SPH op het gebied van MVB en worden ambities en doelstellingen duidelijk geïdentificeerd. Een van die doelstellingen is om de CO₂-uitstoot van onze portefeuille in 2030 gehalveerd hebben ten opzicht van 2015, en dat we in 2050 een per saldo CO₂-neutrale beleggingsportefeuille hebben.

1.2. Positieve selectie

In de eerste helft van 2021 hebben SPH en AIM veel aandacht besteed aan onderzoek naar verdere implementatie van positieve selectie binnen verschillende beleggingscategorieën. Voor de categorie Aandelen Opkomende Markten wordt al gewerkt aan de implementatie later in 2021, voor de categorie Bedrijfsobligaties is het onderzoek in volle gang. Voor de categorie Aandelen Smallcaps is na een eerste onderzoek besloten om te wachten met implementatie in verband met onvoldoende beschikbaarheid van kwalitatief goede ESG data. In de loop van 2022 wordt hiernaar een vervolgonderzoek gedaan.

1.3. Uitsluitingsbeleid

Ook op het vlak van uitsluitingen is veel onderzoek gedaan in 2021. SPH is in gesprek geweest met verschillende deelnemers die hebben aangegeven dat zij wensen dat het

uitsluitingsbeleid van het pensioenfonds verder wordt aangescherpt. SPH weegt hierin de belangen van alle deelnemers mee en kijkt goed naar de impact die een aangescherpt uitsluitingsbeleid heeft op de beleggingsportefeuille. In de tweede helft van 2021 zal besluitvorming plaatsvinden en zal hierover worden gecommuniceerd met de deelnemers.

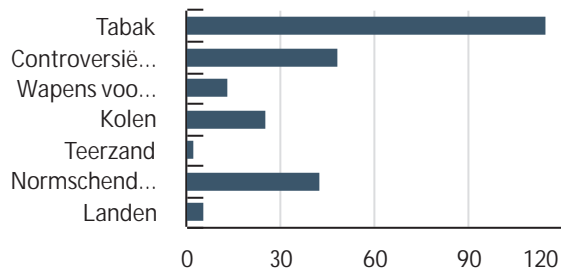
1.4. Statistieken uitsluiten, engagement en stemmen

SPH heeft het afgelopen halfjaar haar invloed als belegger en aandeelhouder ingezet om invulling te geven aan het MVB beleid. Hieronder is een samenvatting gemaakt van de activiteiten op het gebied van uitsluiten, engagement en stemmen op aandeelhoudersvergaderingen.

Uitsluiten

In bepaalde landen, bedrijven of bedrijfstakken investeert SPH niet. Dat kan zijn omdat deze een negatieve bijdrage leveren aan de gezondheid en/of het klimaat (tabak, wapens voor de consumentenmarkt, kolen en teerzand) of in strijd handelen met algemene normen die SPH onderschrijft (controversiële wapens). Ook het overschrijden van internationaal geaccepteerde normen op het gebied van maatschappelijk verantwoord ondernemen kan reden tot uitsluiten zijn (landen die onderhevig zijn aan relevante VN sancties of bedrijven die aangemerkt worden als normschenders vanwege structureel controversieel gedrag).

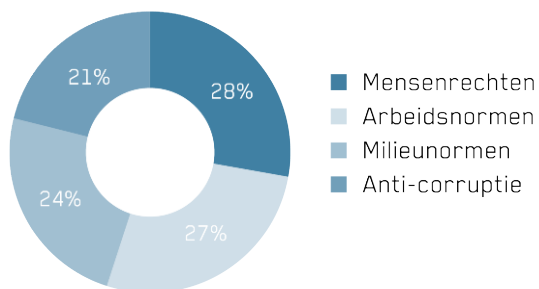
GRAFIEK 1.4.1 UITSLUITINGEN

Normatief engagement

SPH vindt het belangrijk om in gesprek te gaan met ondernemingen die internationaal breed gedragen normen schenden en hen te bewegen tot verantwoord gedrag. Wij noemen dit 'Normatief engagement' of 'Normatieve dialogen' waarbij het doel is om schendingen van normen door bedrijven te stoppen, te voorkomen en waar mogelijk te herstellen. Op dit moment is SPH in gesprek met 94 ondernemingen in het kader van het Normatief engagement programma. Onderstaand is weergegeven hoe het programma naar normschending is opgebouwd.

FIGUUR 1.4.1
NORMSCHENDING

In het afgelopen halfjaar is met 19 ondernemingen een nieuwe dialoog geïnitieerd.

Thematisch engagement

Het thematische engagementprogramma van SPH is gericht op het verhogen van sociale, milieu en governance standaarden in sectoren, ketens of bij individuele ondernemingen die zich in het beleggingsuniversum bevinden. In tegenstelling tot het normatieve engagementprogramma worden de dialogen niet geïnitieerd als direct gevolg van het schenden van internationale normen maar wordt gezocht naar het implementeren van best practices. In het eerste halfjaar van 2021 bestond het thematische engagementprogramma uit 10 engagementthema's die zich in verschillende fases bevinden. Binnen deze 10 thema's zijn 65 ondernemingen opgenomen. In het afgelopen halfjaar is 258 keer inhoudelijk contact geweest met 60 ondernemingen.

Bij veel dialogen zien we dat het ons lukt om in gesprek te komen met de betrokken bedrijven, de onderwerpen die wij van belang vinden te agenderen, en in sommige gevallen ook al resultaten te bereiken in de vorm van het overnemen van aanbevelingen.

TABEL 1.4.1 AANTAL DIALOGEN NAAR THEMA

Thema	#dialogen
Leefbaar Loon	15%
Transport en Klimaat	6%
Afbouw Blootstelling Steenkolen	15%
Access to Nutrition	6%
Klimaattransitie	9%
Energie Efficiëntie	9%
Plastics	11%
Biodiversiteit	8%
Goede en Beschikbare Medicijnen	13%
Human Capital	8%

Stemmen

Wij stemden in het eerste halfjaar van 2021 tijdens 5.505 vergaderingen op totaal 58.516 agendapunten. Voordat de definitieve stem wordt uitgebracht analyseren we een selectie van de voorstellen op individuele basis. Het uiteindelijke besluit wordt genomen op basis van de specifieke feiten en omstandigheden van het agendapunt. Het betekent ook dat niet altijd met het management van de onderneming wordt meegestemd. Zo stemden wij in het eerste halfjaar van 2021 op 16 procent van alle agendapunten tegen het management. Het grootste aantal tegenstemmen betrof stemmen tegen managementvoorstellen. Het ging hier onder andere om de benoeming van bestuurders van ondernemingen die niet onafhankelijk zijn waar dit wel geëist of gewenst is. Ook betrof het vaak beloningsstructuren die als excessief, onvoldoende toegelicht en niet transparant genoeg beoordeeld worden, of waar een link met de prestaties van de onderneming ontbreekt. Ook de stemmen voor een aandeelhoudersresolutie houden impliciet een stem tegen het management in en zijn door ons meegenomen in onderstaand percentage van tegenstemmen.

TABEL 1.4.2 OVERZICHT TEGENSTEMMEN H1 2021¹

Totaal	Voor	Tegen
58.516	84%	16%

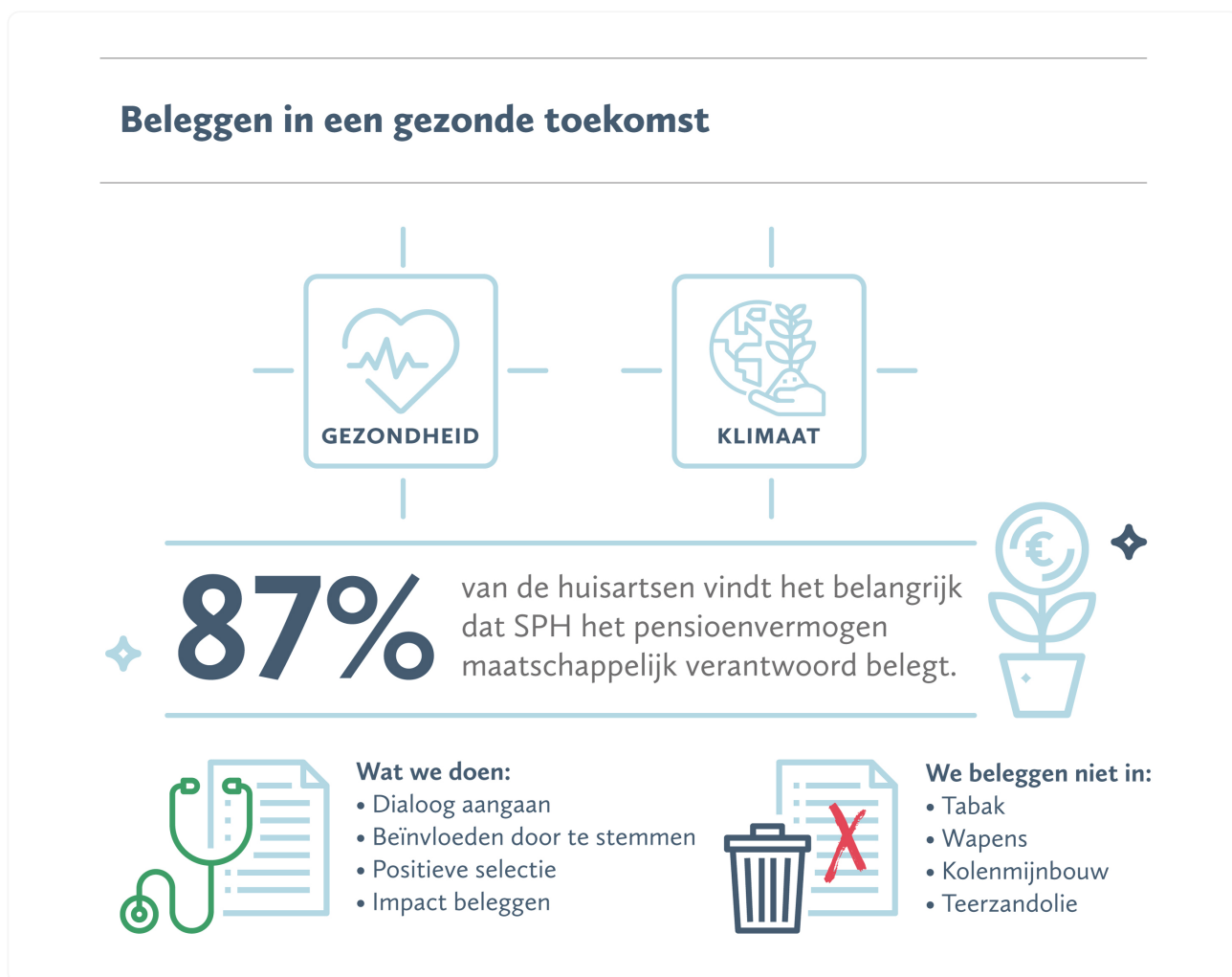
¹ Bron: Achmea Investment Management, ISS

2. Inleiding

Voor SPH is maatschappelijk verantwoord beleggen (MVB) een logisch onderdeel van haar kerntaak: zorg voor later. SPH staat voor een goed en betaalbaar pensioen. Tegelijkertijd vinden wij het belangrijk dat we ons vermogen beleggen met oog voor de wereld om ons heen. SPH is van mening dat verantwoord beleggen bijdraagt aan het realiseren van een goed en betaalbaar pensioen voor huidige en toekomstige generaties. Daarom zet SPH haar invloed als belegger in om bedrijven maatschappelijk verantwoord te laten ondernemen. Voor SPH is het van groot belang dat de deelnemers in het pensioenfonds zich

herkennen in het MVB beleid, de missie en visie van het beleid ondersteunen, en goed begrijpen wat er wel en niet wordt gedaan met het pensioenvermogen. Uit onderzoek weten we namelijk dat 87% van de huisartsen het belangrijk vindt dat SPH het pensioengeld van haar deelnemers maatschappelijk verantwoord belegt. Meninge over MVB kunnen veranderen. Iedere twee jaar doen we kwantitatief onderzoek onder alle deelnemers; aanvullend daarop gaan we twee keer per jaar in gesprek met deelnemers (kwalitatief onderzoek). Het MVB beleid van SPH kan in het kort worden samengevat in het volgende overzicht:

FIGUUR 2.1

Het MVB-beleid van SPH

Maatschappelijk Verantwoord Beleggen betekent rekening houden met mens en milieu wanneer vermogen wordt belegd. Door bij alle beleggingskeuzes de milieu-, sociale en bestuurlijke aspecten mee te wegen, willen we bijdragen aan een goed leefklimaat en een duurzame wereld. Hierbij hebben we altijd de volgende twee uitgangspunten voor ogen:

1. Richt geen schade aan.
2. Help mensen en draag bij aan de maatschappij.

Hierbij sluit SPH zich aan bij samenwerkingsverbanden, maakt gebruik van bewezen beleggingsstrategieën en -instrumenten en volgt wet- en regelgeving op het gebied van duurzaamheid. Daarnaast houden we rekening met algemeen geaccepteerde internationale standaarden. In het belang van onze deelnemers zoeken we continu naar een goed evenwicht tussen risico, rendement, kosten en duurzaamheid. Het beleid is hierdoor steeds in beweging.

Voor een goed pensioen is een goed rendement op de beleggingen belangrijk, maar het is ook van belang dat die beleggingen bijdragen aan een duurzame toekomst waarin deelnemers ook daadwerkelijk van hun pensioen kunnen genieten. SPH oefent daarom haar invloed als belegger uit op de ondernemingen waarin zij belegt om aan te sturen op een duurzame bedrijfsvoering. We zijn er bovendien van overtuigd dat beleggingen die beter presteren op ESG (environment, social and governance) factoren ook betere beleggingen zijn voor de lange termijn.

SPH hanteert twee speerpunten in het MVB beleid: Gezondheid en Klimaat. De keuze voor deze speerpunten is gebaseerd op de normen en waarden van de huisartsen. We beseffen dat gezondheid en een leefbaar klimaat voorwaarden zijn om van een goed pensioen te kunnen genieten. Ook zijn we ons bewust van de wetenschap dat klimaatverandering een van de grootste risico's is waar we als beleggers en samenleving de komende jaren mee te maken krijgen. Bovendien is er brede steun uitgesproken voor deze speerpunten in ons laatste deelnemersonderzoek over het MVB beleid.

Gezondheid

Wij beleggen niet in bedrijven die betrokken zijn bij de productie, handel of distributie van tabak, controversiële wapens en wapens voor de consumentenmarkt. Daarnaast zoeken we actief de dialoog op met bedrijven. Op dit moment gebeurt dit via engagement programma's op de onderwerpen "Goede & Beschikbare Medicijnen" en "Access to Nutrition". Waar mogelijk steunen we collectieve engagement initiatieven. Afgelopen halfjaar gebeurde dat op de volgende onderwerpen:

- Het "Building sustainable protein supply chains" van de organisatie Farm Animal Investment Risk & Return om bedrijven aan te zetten tot meer duurzame eiwitproductie; en

- Het "Healthy Markets Initiative" van de organisatie ShareAction om de dialoog aan te gaan met supermarkten over gezonde voeding.

In de uitvoering van het stembeleid van SPH wordt ook expliciet aandacht besteed aan het thema Gezondheid. Uit het engagement programma vloeit een "focuslijst" voort met bedrijven die tijdens het stemseizoen extra worden gemonitord. Vervolgens worden relevante resoluties op het gebied van gezondheid gesteund.

SPH belegt in het Zorgvastgoedfonds waarvan wij aan de oprichting vijf jaar geleden hebben bijgedragen. Dit fonds investeert in Nederlands zorgvastgoed, waaronder eerstelijnszorgcentra.

Klimaat

Wij beleggen niet in bedrijven die meer dan 50% omzet behalen uit steenkool gerelateerde activiteiten, elektriciteitsopwekking uit thermische steenkool, en/of teerzand gerelateerde activiteiten.

Daarnaast zoeken we actief de dialoog op met bedrijven. Op dit moment gebeurt dit via engagement programma's op de onderwerpen "Klimaattransitie", "Transport en Klimaat", "Energie efficiëntie in de staal en chemie industrie" en "Waterrisico's in de elektriciteit- en watersector".

In de uitvoering van het stembeleid van SPH wordt ook expliciet aandacht besteed aan het thema Klimaat. Uit het engagement programma vloeit een "focuslijst" voort met bedrijven die tijdens het stemseizoen extra worden gemonitord.

SPH monitort ook de CO₂-voetafdruk van de beleggingsportefeuille en heeft zich ten doel gesteld om deze voetafdruk in 2030 gehalveerd te hebben ten opzicht van 2015. In 2050 willen we een per saldo CO₂-neutrale beleggingsportefeuille hebben. Op dit moment wordt gewerkt aan de implementatie van deze plannen in de verschillende portefeuille onderdelen.

Internationale normenkaders

Naast haar eigen speerpunten zoekt SPH binnen het MVB beleid ook naar aansluiting bij internationale normenkaders. Als ondertekenaar van het Internationaal Maatschappelijk Verantwoord Beleggen (IMVB) convenant van de Nederlandse Pensioensector spelen de OESO Richtlijnen voor multinationale ondernemingen en de daarin verwerkte UN Guiding Principles on Business and Human Rights (UNGP's) een belangrijke rol. Ook het Global Compact van de Verenigde Naties vormt een belangrijk uitgangspunt voor het beleid. Het Global Compact heeft betrekking op vier hoofdthema's:

- Mensenrechten;
- Arbeidsnormen;
- Milieu; en
- Anticorruptie.

Het Global Compact bestaat uit tien breed geaccepteerde principes (zie bijlage 5.1). Deze principes vinden hun oorsprong in internationale verdragen zoals de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens en principes van de International Labour Organisation (ILO). Het VN Global Compact verlangt van bedrijven dat zij binnen hun eigen invloedssfeer kernwaarden op het gebied van mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anticorruptie omarmen, ondersteunen en uitoefenen. De OESO richtlijnen onderscheiden naast de vier genoemde thema's ook nog de volgende thema's:

- Consumentenbelangen;
- Wetenschap en technologie; en
- Mededinging en belastingen.

MVB-instrumenten

Voor de implementatie van het MVB beleid hanteert SPH een aanpak waarbij gebruik wordt gemaakt van de volgende instrumenten:

1. Positieve selectie en ESG-integratie: het expliciet opnemen van ESG risico's en kansen in de traditionele financiële analyse en investeringsbeslissing gebaseerd op een systematisch proces. Voor de portefeuille aandelen ontwikkelde landen belegt SPH enkel nog in de bedrijven die behoren tot de 30% best presterende bedrijven op basis van hun ESG-score. Daarnaast wordt ook voor andere beleggingscategorieën ESG-integratie toegepast door de verschillende vermogensbeheerders en wordt momenteel gekeken of daar ook een best-in-class methodologie kan worden toegepast.
2. Uitsluiten:
  1. Tabak;
  2. Controversiële wapens;
  3. Wapens voor de consumentenmarkt;
  4. Steenkool;
  5. Teerzand;
  6. Ondernemingen die op structurele wijze gedragsprincipes schenden (VN Global Compact en OESO richtlijnen); en
  7. Landen die onderhevig zijn aan relevante VN sancties.
3. Engagement: het aangaan van de dialoog met ondernemingen om een positieve gedragsverandering te realiseren. Dit doen we naar aanleiding van geconstateerde betrokkenheid bij controversieel gedrag (normatieve engagement) en op basis van thematische aandachtsgebieden (thematische engagement).
4. Stemmen op aandeelhoudersvergaderingen.
5. Impact beleggen: beleggen met de intentie om naast een financieel rendement aan de hand van meetbare doelstellingen positieve impact op een of meerdere sociale en/of milieu-thema's te genereren. Dit doen we op dit moment met onze investeringen in het Zorgvastgoedfonds.

Reikwijdte MVB-beleid

Daar waar mogelijk past SPH haar verantwoord beleggen beleid toe op alle beleggingscategorieën. Het MVB beleid van SPH geldt voor beleggingen in discretionaire mandaten en voor een groot deel van de fondsen die worden beheerd door externe vermogensbeheerders. Wanneer gebruik wordt gemaakt van beleggingsfondsen van externe vermogensbeheerders is het niet altijd mogelijk om een eigen MVB beleid toe te passen. Bij de selectie en monitoring van beleggingsfondsen wordt daarom goed gekeken naar de mate waarin het MVB beleid van de uitvoerder overeenkomt met het MVB beleid van SPH.

Naast de uitvoering van het MVB beleid van SPH door externe vermogensbeheerders zien we dat vermogensbeheerders strategieën hebben ontwikkeld voor ESG integratie en ESG criteria structureel meenemen in het beleggingsproces.

Liquide zakelijke waarden

De aandelenbeleggingen zijn vormgegeven in discretionair beleggingsmandaten. Deze portefeuilles worden passief beheerd, waarbij het eigen uitsluitingsbeleid, stem- en engagementbeleid volledig op wordt toegepast. Dit geldt zowel voor aandelen ontwikkelde landen, aandelen opkomende landen, en smallcap aandelen. Voor de portefeuille aandelen ontwikkelde landen wordt ook positieve selectie toegepast.

Liquide krediet

SPH heeft voor het merendeel van de vastrentende waarden gekozen voor eigen beleggingsmandaten. Op deze mandaten is het uitsluitingsbeleid van SPH van toepassing. Daarnaast is ook het eigen engagementbeleid toegepast op ondernemingen die zich binnen het bedrijfsobligatiemandaat bevinden.

De High Yield beleggingen zijn vormgegeven in een mandaat, waarop het eigen beleid van SPH toepasbaar is.

Een aantal vermogensbeheerders binnen dit deel van de portefeuille maakt gebruik van een eigen ESG integratie strategie om ervoor te zorgen dat relevante informatie over de duurzaamheids-prestaties van ondernemingen wordt meegenomen in het beleggingsproces. Op die manier wordt bewust omgegaan met relevante ESG risico's.

Voor staatsobligatiebeleggingen is het engagement- en stembeleid niet toepasbaar. Normatieve en thematische engagement met overheden is niet gebruikelijk. Wel worden staatsobligaties van overheden die onderhevig zijn aan relevante VN sancties geweerd uit de portefeuille.

Illiquide zakelijke waarden

Illiquide beleggingen zijn vormgegeven in beleggingsfondsen. De beheerder van de fondsen heeft een MVB-beleid dat in hoge mate overeenkomt met dat van SPH.

Het infrastructuur fonds waar SPH in belegt, investeert in bedrijven die zich bezig houden met klimaat, water en andere milieuthema's zoals duurzame energie, drinkwater/waterzuivering en duurzame warmtevoorziening. Continu worden bij de onderliggende investeringen nieuwe ESG initiatieven uitgevoerd die gericht zijn op extra aandacht voor veiligheid en welzijn van medewerkers en klanten, energie efficiency, verbetering van goed bestuur en focus op meer diversiteit. De vermogensbeheerder van het fonds is een van de oprichters van de GRESB (Global Real Estate Sustainability Benchmark) Infrastructure Assessment. Daarmee kunnen infrastructuurfondsen met elkaar vergeleken worden op ESG prestaties.

Ook voor het vastgoedfonds waarin SPH belegt is ESG een integraal onderdeel van het beleggingsproces en het selectieproces. Beleggingen worden alleen geselecteerd wanneer deze voldoen aan het ESG beleid zoals vastgelegd in het strenge ESG beleid van het fonds. Dit resulteert in bovengemiddelde GRESB scores van het fonds. Daarnaast heeft de vermogensbeheerder in kaart gebracht hoe de vastgoedportefeuille is blootgesteld aan fysieke klimaatrisico's en aan transitierisico's die gepaard gaan met toenemende regelgeving voor het uitstoten van broeikasgassen.

Illiquide krediet

Tot slot wordt ook in de hypotheekportefeuille van SPH rekening gehouden met ESG factoren. Voor de hypotheek die via de vermogensbeheerder worden aangeboden geldt dat de mogelijkheid om extra te lenen voor energiebesparende maatregelen. Ook wordt inzicht geboden in milieulabels en de CO₂-voetafdruk van de hypotheekportefeuille.

Communicatie en verantwoording

Transparantie is onafscheidelijk verbonden met een goed MVB beleid. SPH rapporteert daarom tweemaal per jaar hoe zij invulling geeft aan het beleid via dit halfjaar verslag. Daarnaast wordt er aandacht besteed aan actuele MVB thema's op de website en in de nieuwsbrief Huisarts & Pensioen. Daarnaast staan op deze website onder meer de volgende documenten:

1. Het volledige MVB-beleid;
2. Het Stembeleid;
3. De stemrapportage middels het Vote Disclosure Systeem waar zichtbaar is hoe per aandeelhoudersvergadering is gestemd;
4. Rapportages over goed bestuur en betrokken aandeelhouderschap;
5. Uitsluitingslijsten voor landen en bedrijven; en
6. De volledige beleggingsportefeuille van het pensioenfonds.

3. Positieve selectie

SPH streeft ernaar om alleen nog te beleggen in bedrijven die laten zien dat ze maatschappelijk verantwoord ondernemen belangrijk vinden. Dit komt onder andere tot uiting in de ESG-score die bedrijven krijgen toegekend door een onafhankelijk onderzoeksbureau. ESG staat voor Environment (milieu), Social (sociaal beleid) en Governance (ondernemingsbestuur). SPH maakt hiervoor gebruik van de ESG-data van MSCI ESG.

Sinds september 2020 past SPH op de portefeuille aandelen ontwikkelde landen positieve selectie toe op basis van deze ESG-scores. Dit wordt ook wel een best-in-class beleid genoemd. Per sector en regio worden alleen de 30% best presterende bedrijven (op basis van marktkapitalisatie) in de portefeuille opgenomen. SPH belegt voor dit deel van de portefeuille dus ook in veel minder bedrijven dan voorheen. In plaats van de ongeveer 1600 bedrijven uit de originele index (MSCI World) belegt SPH nog maar in 448 bedrijven (medio 2021):

Door deze positieve selectie ontstaat een prikkel voor ondernemingen om zich in te spannen om maatschappelijk verantwoord te ondernemen. Zo willen we bijdragen aan een goed leefklimaat en een duurzame wereld. De bedrijven die we selecteren op basis van goede ESG-scores stoten ook minder broeikasgassen uit. Gemiddeld bijna 21% minder dan de bedrijven in de originele index (per 30 maart 2021).

Positieve selectie leidt niet tot meer beleggingskosten, wel tot beperkte meerkosten voor de dataleverancier. Een voorwaarde voor deze manier van inrichten van de portefeuille is dat het risico-rendementsprofiel op lange termijn vergelijkbaar moet zijn met traditionele beleggingen. Uit onderzoek blijkt ook dat deze manier van duurzaam beleggen niet ten koste hoeft te gaan van het rendement en dat het naar verwachting geen extra risico's met zich meebrengt. Net als bij haar overige beleggingen houdt SPH de ontwikkelingen van het rendement nauwlettend in de gaten.

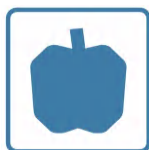
FIGUUR 3.1

4. Uitsluitingsbeleid

Er zijn verschillende redenen waarom wij ervoor kiezen om niet te beleggen in bepaalde ondernemingen. Zo kan het pensioenfonds ervoor kiezen om niet te beleggen in ondernemingen die ongewenst gedrag vertonen of ondernemingen die bepaalde controversiële producten produceren. Wanneer een onderneming betrokken is bij een controversieel product, veelal een kernactiviteit van de onderneming, is een engagementbeleid niet reëel. Het is immers lastig de onderneming over te halen een ander product te produceren. In dat geval hanteert SPH op voorhand een uitsluitingsbeleid. Daarnaast kunnen ondernemingen die op structurele wijze met hun gedrag internationale normen bijvoorbeeld rondom mensenrechten, milieu, arbeidsnormen of corruptie schenden en bij achterblijvende engagementresultaten worden uitgesloten van het beleggingsuniversum. Hierbij vormen de principes van het Global Compact, de principes van de OESO-richtlijnen voor Multinationale Ondernemingen en UN Guiding Principles on Business & Human Rights de uitgangsbasis.

Het uitsluitingsbeleid van Stichting Pensioenfonds voor Huisartsen richt zich op bedrijven uit die betrokken zijn bij de productie van controversiële wapens, die wapens produceren ten behoeve van consumenten, de tabaksector, mijnbouwbedrijven die zich voornamelijk op (thermische) steenkool richten en teerzandolieproducenten en bedrijven die structureel en op grove wijze internationale verdragen schenden op het gebied van o.a. milieu, mensenrechten, arbeidsrechten en corruptie. De actuele uitsluitingslijst is in Bijlage 8.3 te vinden.

4.1. Gezondheid

Tabak

SPH hanteert als overweging of het uit te sluiten product een significante rol speelt in de activiteiten van het uit te sluiten bedrijf. Dit criterium bestaat uit een drempelwaarde in de omzet van minimaal 10%. Hiermee is het uitsluitingsbeleid voor tabak gericht op de tabaksproducent maar kunnen ook retail bedrijven onder het criterium vallen.

Controversiële wapens

Voor SPH zijn wapens controversieel wanneer deze wapens onevenredig veel leed en slachtoffers veroorzaken en geen onderscheid maken tussen burger- en militaire doelen. Ook na afloop van een conflict veroorzaken deze wapens nog op aanzienlijke schaal slachtoffers en ontwrichten deze de maatschappij en de economie. In de praktijk gaat het om de volgende typen wapens:

1. Nucleaire wapens;
2. Biologische wapens;
3. Chemische wapens;
4. Antipersoonsmijnen;
5. Clustermunitie.

Bij het bepalen van de definitie van controversiële wapens zoekt SPH aansluiting bij internationale verdragen die door Nederland zijn ondertekend en bij het beleid van de Nederlandse overheid.

Het onafhankelijke onderzoeksbureau ISS ESG stelt ieder halfjaar vast welke ondernemingen betrokken zijn bij de productie van controversiële wapens. Daartoe bekijkt het onderzoeksbureau het gehele belegbaar universum. Wanneer het onderzoeksbureau betrokkenheid vaststelt is dat reden tot uitsluiting.

Wapens ten behoeve van de consumentenmarkt

Uitsluiting van ondernemingen die betrokken zijn bij de productie, handel of distributie van wapens ten behoeve van de consumentenmarkt. SPH hanteert als overweging of het uit te sluiten product een significante rol speelt in de activiteiten van het uit te sluiten bedrijf. Dit criterium bestaat uit een drempelwaarde in de omzet van minimaal 10%.

4.2. Klimaat

Kolenmijnbouwbedrijven en teerzandolie

Mijnbouwbedrijven die zich voornamelijk op (thermische) steenkool richten en teerzandolie bedrijven met een drempelwaarde in de omzet van minimaal 50% worden uitgesloten. Hiermee is het uitsluitingsbeleid vooral gericht op de bron (pure kolenmijnbouwbedrijven en teerzandolie bedrijven).

4.3. Overig

Schenders van internationale normen

Naast producenten van controversiële wapens vindt SPH ook dat ondernemingen die op grove en structurele wijze internationaal breed gedragen normen op het gebied van mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anti-corruptie schenden, moeten worden uitgesloten van het beleggingsuniversum. Hiervoor hanteert SPH een aantal belangrijke raamwerken als uitgangspunt, namelijk het UN Global Compact, de OESO-Richtlijnen voor multinationale ondernemingen en de *UN Guiding Principles on Business & Human Rights*. De OESO-richtlijnen onderscheiden naast de vier genoemde thema's ook de volgende thema's: consumentenbelangen, wetenschap en technologie, mededinging en belastingen. De *UN Guiding Principles* geven handvatten voor staten en ondernemingen hoe mensenrechtenschendingen in de praktijk te voorkomen, te adresseren en te mitigeren.

Vaststelling uitsluitingen

Bedrijven die structureel en op grove wijze de genoemde internationale verdragen schenden worden aangesproken op hun gedrag door onze engagement provider. Indien bedrijven hun beleid en handelen niet aanpassen zal dat bij grove structurele schendingen leiden tot uitsluiting.

Landen

Het uitsluiten van landen is met name relevant bij de beleggingen in staatsobligaties en infrastructuur. SPH sluit landen uit op basis van relevante sancties of embargo van de Verenigde Naties tegen de betrokken overheid. In bijlage 8.3 vind u de actuele landenuitsluitingslijst.

VN Sancties worden relevant geacht als zij:

- in relatie staan met schending van door Nederland ondertekende internationale verdragen (of waaraan Nederland is gebonden op grond van haar lidmaatschap van internationale organisaties);
- gericht zijn tegen de regering van het land zelf of de huidige machthebbers;
- in relatie staan met schendingen van internationale verdragen of algemeen geaccepteerde normen van één of meerdere van de volgende categorieën:

- non-proliferatieverdrag tegen verspreiding van kernwapens
- mensenrechten schendingen
- misdrijven tegen de menselijkheid
- schending van de democratie
- wapen- en/of handelsembargo's

5. Engagement

Een onderneming is gericht op het maken van winst. Dit streven naar winstmaximalisatie kan echter op gespannen voet komen te staan met internationale richtlijnen voor verantwoord ondernemen, zoals het Global Compact, de OESO-richtlijnen voor Multinationale ondernemingen of de UN Guiding Principles on Business & Human Rights. Wanneer ondernemingen deze internationale richtlijnen systematisch schenden, wordt gedrag onverantwoord. Daarmee ontstaat er een risico voor de continuïteit van de onderneming en houdbaarheid van winstrealisatie op de lange termijn. Daarom is het in het voordeel van de onderneming en al haar belanghebbenden dat richtlijnen voor verantwoord ondernemen worden gerespecteerd. Daarom gaat SPH in dialoog met ondernemingen. Inzet: het duidelijk stellen van kaders, het ontwikkelen van kennis bij ondernemingen en het definiëren van 'good practices'. SPH gaat in gesprek met ondernemingen over lange termijn waardecreatie. Zo draagt het bij aan het bewaken van het juiste evenwicht en beschermt het haar belangen en die van haar deelnemers.

5.1. Dialoog en de minimale uitgangspunten

Engagement is het aangaan van de dialoog met ondernemingen. Het is een centraal middel in het verantwoord beleggenbeleid van SPH. Met het aangaan van de dialoog willen wij het duurzame gedrag van ondernemingen verbeteren, lange termijn waarde creatie stimuleren en tegelijkertijd aandeelhouderswaarde vergroten. Wij voeren de dialoog op meerdere vlakken:

1. Wij spreken ondernemingen aan die internationaal breed gedragen normen en principes over mensenrechten, arbeidsnormen, milieu of anticorruptie schenden. Dit noemen wij *Normatief engagement*.
2. Wij spreken ondernemingen in specifieke sectoren of ketens aan ter bevordering van een algemene standaard. Dit noemen wij *Thematisch engagement*.
3. Wij spreken met Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen over Ecologische, Sociale en Governance (ESG)kwesties. Dit doen wij veelal in collectief verband. Dit noemen wij *ESG Nederland engagement*.

De doelstellingen

De verschillende typen engagement hebben elk een andere focus en doelstelling. Voor elk van de verschillende vormen geldt dat engagement een zaak van lange adem is. Voor de diverse trajecten wordt uitgegaan van een looptijd van drie

jaar. Anders dan bij het instrument uitsluiting waarbij pensioenfondsen of beleggingsfondsen op voorhand niet beleggen in ondernemingen, geldt voor engagement dat er wel belegd wordt in ondernemingen die ter discussie staan, maar we als aandeelhouder het management juist actief aansporen het beleid of de activiteiten te verbeteren.

Het Normatieve Engagement heeft als doel structurele schendingen van UN Global Compact principes, OESO-richtlijnen voor Multinationale ondernemingen of *UN Guiding principles on Business & Human Rights* te stoppen en te voorkomen. Structurele schendingen van deze normen vergroten het risico op nadelige gevolgen voor de onderneming, haar directe omgeving zoals lokale gemeenschappen of het milieu en voor andere belanghebbenden. Activiteiten die (mogelijk) leiden tot een schending van de principes staan veelal in de belangstelling van niet-gouvernementele organisaties (ngo's) en de media. In de praktijk leiden deze schendingen vaak tot rechtszaken, die boetes of het uitbetalen van schadeclaims door de ondernemingen tot gevolg kunnen hebben. Dit zijn directe negatieve financiële effecten, die ook de belangen van aandeelhouders schaden. Normatief engagement voeren wij uit in samenwerking met onafhankelijk onderzoeksbureau ISS ESG.

Om tot een selectie van de ondernemingen te komen die vallen binnen het Normatief engagementprogramma wordt een due diligence proces uitgevoerd. Het beleggingsuniversum wordt doorlopend gescreend op het schenden van één of meerdere principes van de UN Global Compact, OESO-richtlijnen voor Multinationale ondernemingen of UN Guiding Principles on Business & Human Rights door onderzoeksbureau ISS ESG. Bij vermoedens van een mogelijke schending wordt een

dialogoog gestart om escalatie te voorkomen. Ook bij een vastgestelde schending wordt de dialoog met deze bedrijven gestart met als doel de schending op te heffen en mogelijke nieuwe schendingen in de toekomst te voorkomen. Daarbij zal ook herstel van de situatie en mogelijke schadevergoedingen voor bijvoorbeeld de lokale bevolking ter sprake komen.

Het Thematische engagement heeft een andere doelgroep dan normatief engagement. Hier staan niet de bedrijven centraal die normen schenden, maar juist bedrijven die zowel financieel als maatschappelijk op bepaalde thema's hun prestaties verder kunnen verbeteren. De thema's worden gekozen in samenspraak met klanten en binnen de speerpunten van het MVB-beleid. Bij de keuze spelen de volgende zaken een rol:

- Materialiteit van het thema;
- Sociale of ecologische relevantie van het thema;
- Omvang van de onderneming in de beleggingsportefeuille (zowel aandelen als bedrijfsobligaties);
- Succeskans voor slagen van de dialoog.

In het ESG Nederland engagement is SPH in gesprek met de belangrijkste Nederlandse ondernemingen. Dit valt veelal samen met het aandeelhoudervergaderingseizoen. Deze dialogen vinden veelal in collectief verband plaats in samenwerking met andere Nederlandse insitutionele beleggers en Eumedion, het Nederlandse corporate governance platform voor institutionele beleggers. Het gezamenlijke doel is het beïnvloeden van governance en duurzaamheidsthema's, veelal ingegeven door de actualiteit van de aandeelhoudersvergadering. Te denken valt aan beloningsbeleid, benoeming van bestuurders, fusies & overnames en sociaal- en milieubeleid.

Thema's in het engagementprogramma

Het engagementprogramma van Stichting Pensioenfonds voor Huisartsen beslaat het engagementprogramma de volgende thema's:

TABEL 5.1.1 LOPENDE THEMA'S

#	Thema	Dialogovorm
1	Schending Mensenrechten	Normatief
2	Schending Arbeidsnormen	Normatief
3	Schending Milieu	Normatief
4	Schending Anti-Corruptie	Normatief
5	Energie Efficiëntie	Thematisch Klimaatverandering
6	Transport en Klimaat	Thematisch Klimaatverandering
7	Klimaattransitie	Thematisch Klimaatverandering
8	Afbouw Blootstelling Steenkool	Thematisch Klimaat
9	Goede en Beschikbare Medicijnen	Thematisch Gezondheid
10	Leefbaar Loon	Thematisch Sociaal
11	Access to Nutrition Plastics	Thematisch Sociaal/Milieu
12	Plastics	Thematisch Milieu
10	Biodiversiteit	Thematisch Milieu
14	Human Capital	Thematisch Sociaal
15	Nederlandse Beursgenoteerde Ondernemingen	ESG Nederland

Binnen deze thema's liepen in het eerste halfjaar van 2021 209 dialogen. Het kan voorkomen dat in het kader van normatieve engagement met een onderneming over meerdere schendingen wordt gesproken. Dit zien we als meerdere dialogen. Daarnaast kan het voorkomen dat een onderneming deel uitmaakt van verschillende thematische dialogen. Ook kan sprake zijn van verschillende juridische entiteiten of dochterondernemingen. Indien dit het geval is, zien wij dit als één dialoog. In totaal bestond het totale engagementprogramma uit 209 dialogen met 163 unieke ondernemingen.

Vermeldenswaardige ontwikkelingen binnen de engagementthema's zijn in de komende paragrafen toegelicht. Voor ieder thema is inzichtelijk gemaakt welke ondernemingen zijn opgenomen in het engagementprogramma.

5.2. SPH en de normatieve dialoog

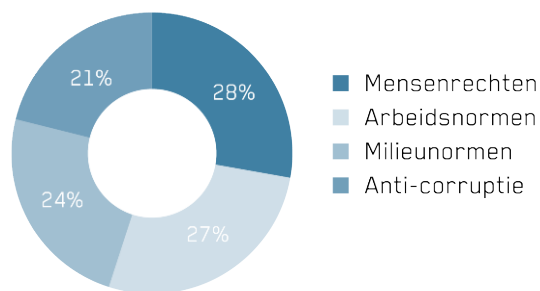
SPH heeft een discretionair mandaat voor de wereldwijd ontwikkelde markten aandelenportefeuille. Daarnaast heeft het fonds ook een discretionair mandaat voor de bedrijfsobligatieportefeuille. Op deze beide discretionaire mandaten is het volledige MVB-beleid van SPH van toepassing. Dit beslaat het uitsluitingsbeleid, stembeleid en engagementbeleid. Voor de aandelen opkomende markten en de High Yield beleggingen is een fondsoptlossing gekozen.

SPH hanteert een eigen engagementproces, waarbij in gevallen een relatie bestaat met het uitsluitingsproces. Het fonds zal een dialoog aangaan met ondernemingen waarin wordt beledigd die ongewenst gedrag laten zien. Ongewenst gedrag betekent dat er ofwel sprake is van een vastgestelde schending van Global Compact principes op het vlak van mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anti-corruptie dan wel dat er grote aanwijzingen zijn dat de onderneming deze principes in de nabije toekomst zal schenden. In beide gevallen kan de dialoog met de onderneming worden aangegaan. Het engagementbeleid is erop gericht om de (vermeende of geverifieerde) schending op te heffen, bij voorkeur binnen een periode van twee jaar. Voor de uitvoering van het engagementbeleid maken we gebruik van ISS ESG.

5.3. Omvang normatieve engagementprogramma

SPH vindt het belangrijk om in gesprek te gaan met ondernemingen die internationaal breed gedragen normen schenden. Wij noemen dit normatieve engagement. Per 30 juni 2021 maken 94 ondernemingen deel uit van het normatieve engagementprogramma. Met deze ondernemingen spreken wij over één of meerdere normschendingen. Het aantal normschendingen waarover wij spreken kan daarom afwijken van het aantal ondernemingen in het normatieve engagementprogramma. In totaal lopen er 135 dialogen. Onderstaand is weergegeven hoe het programma naar normschending is opgebouwd.

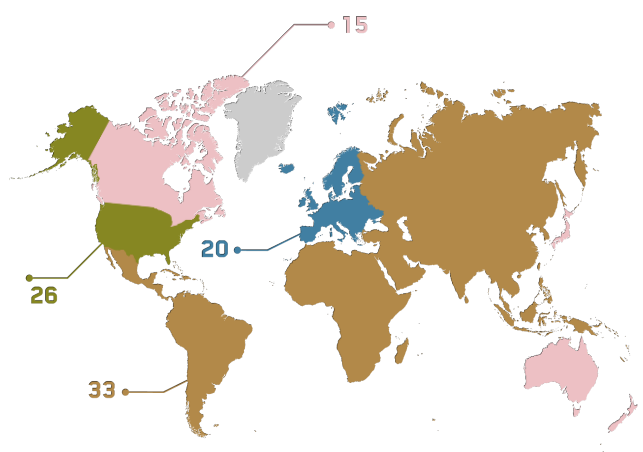
FIGUUR 5.3.1
NORMSCHENDING

De ondernemingen zijn gevestigd over verschillende regio's en markten. De focus van het programma ligt op de ontwikkelde markten met 61 dialogen. Wij verdelen deze onder in Europa, Verenigde Staten en Wereld Overig (Japan, Australië, Canada, Nieuw-Zeeland). Daarnaast voeren wij de dialoog met 33 ondernemingen uit opkomende markten. Zie in figuur 5.3.2 de regionale verdeling van ondernemingen in het normatieve engagementprogramma.

In het afgelopen halfjaar is met 19 ondernemingen een nieuwe dialoog geïnitieerd.

FIGUUR 5.3.2
ONDERNEMINGEN NAAR REGIO

Iedere dialoog heeft ondernemings specifieke doelstellingen, deze doelstellingen worden getoetst op basis van mijlpalen. De mijlpalen worden getoetst aan de hand van vier waarden, namelijk: (1) een onafhankelijke partij heeft de maatregelen goedgekeurd, (2) er zijn maatregelen geïnitieerd, (3) er is een toezegging gedaan en (4) er zijn geen maatregelen genomen.

TABEL 5.3.1 MIJLPALLEN

1	Delen van relevante informatie
2	Implementatie van beleid
3	Herstel en Verhaal
4	Opheffen en/of voorkomen

Iedere dialoog wordt getoetst aan de hand van de mijlpalen. Niet iedere mijlpaal is echter relevant voor een dialoog. Herstel en verhaal is bijvoorbeeld niet in alle gevallen relevant omdat er niet één specifieke groep van benadeelden is of herstel & verhaal al plaats heeft gevonden via het nationale rechtssysteem. De statistieken over de voortgang van engagementprogramma gaat over het totale engagementprogramma. Alle (positief) afgesloten dialogen zijn uit de statistieken gehaald, waardoor onderstaande statistieken een beeld geeft van de lopende dialogen.

Ten aanzien van de eerste mijlpaal, het delen van relevante informatie, zien we dat in 41% van de dialogen hierop nog geen stappen zijn gezet door de onderneming. Dat kan komen door onwil van de desbetreffende onderneming of omdat de dialoog pas recent van start is gegaan. In totaal is in 48% van de dialogen wel informatie gedeeld, in 4% van de gevallen ook geverifieerd door een onafhankelijke partij. In 7% van de dialogen heeft de onderneming wel een toezegging gedaan dit te doen.

TABEL 5.3.2 DELEN VAN RELEVANTE INFORMATIE

Mijlpaal	1. Delen van relevante informatie
 Er zijn geen maatregelen genomen	41%
 Er is een toezegging gedaan	7%
 Er zijn maatregelen geïnitieerd	48%
 Een onafhankelijke partij heeft de maatregelen goedgekeurd	4%

Voor de tweede mijlpaal, de implementatie van het beleid, zien we dat in 29% van de dialogen de ondernemingen hierop stappen hebben gezet en 2% zijn geverifieerd door een onafhankelijke partij. In 15% van de dialogen is de toezegging gedaan hierop stappen te zetten en in 40% van de dialogen hebben de ondernemingen zowel geen stappen gezet als toezeggingen gedaan.

TABEL 5.3.3 IMPLEMENTATIE VAN BELEID

Mijlpaal	2. Implementatie van beleid
 Er zijn geen maatregelen genomen	40%
 Er is een toezegging gedaan	15%
 Er zijn maatregelen geïnitieerd	29%
 Een onafhankelijke partij heeft de maatregelen goedgekeurd	2%
n.v.t.	14%

Het mogelijk maken van Herstel & Verhaal, zoals ook benoemd in het IMVB-convenant, is de derde mijlpaal. Hierbij zien we dat in 39% van de dialogen de onderliggende doelstellingen zijn behaald, waarvan 1% geverifieerd zijn door een onafhankelijke partij. Voor 10% van de dialogen is deze mijlpaal niet relevant vanwege de aard van de schending.

TABEL 5.3.4 HERSTEL EN VERHAAL

Mijlpaal	3. Herstel en Verhaal
 Er zijn geen maatregelen genomen	37%
 Er is een toezegging gedaan	13%
 Er zijn maatregelen geïnitieerd	39%
 Een onafhankelijke partij heeft de maatregelen goedgekeurd	1%
n.v.t.	10%

Bij de vierde mijlpaal, het opheffen en/of voorkomen van de schending, zien we dat in 19% van de dialogen de ondernemingen hierop de onderliggende doelstellingen hebben behaald, waarvan 1% geverifieerd zijn door een onafhankelijke partij. Additioneel is in 13% van de dialogen de toezegging gedaan om maatregelen te zullen nemen. In 41% van de dialogen dienen de ondernemingen hier nog stappen op te zetten.

TABEL 5.3.5 OPHEFFEN EN/OF VOORKOMEN

Mijlpaal	4. Opheffen en/of voorkomen
 Er zijn geen maatregelen genomen	41%
 Er is een toezegging gedaan	13%
 Er zijn maatregelen geïnitieerd	19%
 Een onafhankelijke partij heeft de maatregelen goedgekeurd	1%
n.v.t.	26%

Niet iedere mijlpaal is relevant voor een dialoog. Herstel en verhaal is bijvoorbeeld niet in alle gevallen relevant omdat er niet één specifieke groep van benadeelden is of herstel & verhaal al plaats heeft gevonden via het nationale rechtssysteem.

5.4. Normatieve dialogen

Onderstaand is aangegeven welke nieuwe dialogen rond normatieve schendingen zijn geïnitieerd in het afgelopen halfjaar. Het engagementprogramma rond normatieve schendingen wordt uitgevoerd in samenwerking met gespecialiseerd onderzoeksbureau ISS ESG.

Mensenrechtenschendingen

Het doel van deze dialogen is het opheffen van de geconstateerde of vermeende mensenrechtenschendingen. Daarnaast vragen we de onderneming beleid, processen en rapportages te ontwikkelen van die verband houden met het voorkomen van nieuwe mensenrechtenschendingen. De onderneming moet aantonen dat de schending van de Global Compact principes is opgeheven. Het is wenselijk dat een externe, onafhankelijke partij dit vaststelt.

Schendingen van de beginselen van mensenrechten kunnen betrekking hebben op de activiteiten van ondernemingen in landen met controversiële regimes. Door hun activiteiten in deze landen genereren de ondernemingen inkomsten voor de betreffende regimes, die deze inkomsten vervolgens vaak niet ten goede laten komen aan de lokale bevolking. Daarnaast komt het voor dat lokale gemeenschappen direct worden geschaad door de activiteiten van de ondernemingen. Andere voorbeelden van schendingen op het gebied van mensenrechten zijn onrechtmatigheden tegen de lokale bevolking door personeel of ingehuurde veiligheidsdiensten van ondernemingen.

SPH is in het eerste halfjaar van 2021 met 9 ondernemingen een dialoog gestart over een (vermeende) mensenrechtenschending (zie tabel 5.4.1).

TABEL 5.4.1 GEÏNITIEERDE DIALOGEN
MENSENRECHTENSCHENDING H1 2021¹

Onderneming	Gestart
Aecon Group, Inc.	Q1 2021
SNC-Lavalin Group, Inc.	Q1 2021
Acciona SA	Q1 2021
Samsung C&T Corp.	Q1 2021
Experian Finance Plc	Q1 2021
Sociedad Quimica y Minera de Chile SA	Q1 2021
Iberdrola SA	Q2 2021
PT Astra International Tbk	Q2 2021
Golden Agri-Resources Ltd	Q2 2021

¹ Bron: Achmea Investment Management, ISS ESG

In de eerste helft van 2021 zijn 2 van de lopende dialogen op het gebied van mensenrechten afgesloten.

Het engagementtraject met Allergan Plc is afgesloten aangezien ISS ESG haar beoordeling heeft gewijzigd naar Groen (score 5: onder observatie). AbbVie, Inc. bevestigde aan ISS ESG dat dochteronderneming Allergan Plc per eind 2020 de productie en distributie van opiaten heeft gestaakt. De dialoog is daardoor afgesloten.

Alphabet Inc., moederonderneming van Google LLC en YouTube, heeft in februari 2021 beleidswijzigingen doorgevoerd in lijn met de voorschriften uit het Amerikaanse Children's Online Privacy Protection Act (COPPA) Rule, nadat de Amerikaanse Federal Trade Commission (FTC) in september 2019 een boete van ruim EUR 154 miljoen had opgelegd aan YouTube voor het schenden van COPPA. ISS ESG oordeelde vervolgens dat YouTube de nodige maatregelen heeft genomen om de eerdere tekortkomingen omtrent privacy van kinderen op hun platform te verhelpen. De dialoog is positief afgesloten.

Arbeidsnormenschendingen

Het doel van dit engagementthema is het opheffen van de geconstateerde of vermeende arbeidsnormenschending. Daarnaast vragen we de onderneming beleid, processen en rapportages te ontwikkelen die verband houden met het voorkomen van nieuwe arbeidsnormenschendingen.

Structurele schendingen van het Global Compact, in het bijzonder de principes die gaan over arbeidsnormen, vormen financiële en reputatierisico's voor de onderneming en voor belanghebbenden zoals aandeelhouders. Ondernemingen dienen te voorkomen dat zij zich schuldig maken aan structurele schendingen van deze beginselen van het Global Compact. Mochten zij zich daaraan wel schuldig maken, dan is het wenselijk dat zij deze schendingen opheffen en voorkomen dat schendingen in de toekomst opnieuw zullen optreden.

Structurele schendingen van de beginselen over arbeidsomstandigheden kunnen betrekking hebben op kinderarbeid en andere vormen van gedwongen arbeid in de ketens van toeleveranciers van ondernemingen. Ook discriminatie van bijvoorbeeld zwangere vrouwen of personeel van een bepaalde etnische achtergrond komt voor, zowel binnen bedrijven zelf als binnen de ketens.

De onderneming moet aantonen dat de schending van de Global Compact principes is opgeheven. Het is wenselijk dat een externe, onafhankelijke partij vaststelt dat de schending is opgeheven.

SPH is in het eerste halfjaar van 2021 met 5 ondernemingen een dialoog gestart over een (vermeende) arbeidsnormenschending (zie onderstaand overzicht).

TABEL 5.4.1 GEÏNITIEERDE DIALOGEN ARBEIDSNORMENSCHENDING H1 2021¹

Onderneming	Gestart
Zhejiang Huayou Cobalt Co., Ltd.	Q1 2021
HUGO BOSS AG	Q1 2021
ACC Ltd.	Q1 2021
Pegatron Corp.	Q1 2021
Top Glove Corp. Bhd.	Q2 2021

¹ Achmea Investment Management, ISS ESG

In de eerste helft van 2021 zijn 3 van de lopende dialogen op het gebied van arbeidsnormen afgesloten.

Er zijn sinds 2017 geen nieuwe beschuldigingen geuit over Freeport-McMoRan, Inc omtrent het schenden van vakbondsrechten. Wereldwijd opererende vakbond IndustriALL beschuldigde de onderneming eerder van het ontslaan van duizenden medewerkers die in 2017 meededen aan een staking. In maart 2021 bevestigde de Freeport dat er momenteel onderhandeld wordt met de lokale vakbonden. Aangezien er sinds 2017 geen nieuwe beschuldigingen zijn geuit omtrent het schenden van vakbondsvrijheden, oordeelt ISS ESG dat de kwestie niet langer actueel is.

De dialoog met Zhejiang Huayou Cobalt Co is afgesloten, vanwege de genomen maatregelen van de onderneming om kinderarbeid in de productieketen tegen te gaan. Deze maatregelen hielden in dat de onderneming eind 2020 aankondigde dat het tijdelijk geen kobalt van individuen en vanuit de Kasulo en Kamilombe mijnen zou kopen totdat de sector criteria heeft opgesteld ten aanzien van verantwoorde inkoop van kobalt. De dialoog heeft vanwege deze snelle ontwikkelingen een zeer korte doorlooptijd gehad.

De dialoog met Zhen Ding Technology Holding Ltd. over dwangarbeid is positief afgesloten. Het afsluiten van de dialoog is vanwege auditrapporten van brancheorganisatie Responsible Business Alliance, waarbij geen aanwijzingen voor dwangarbeid werden aangetroffen. De auditrapporten zijn gedeeld met ISS ESG. In maart 2021 ontkende de onderneming bovendien de beschuldigingen van betrokkenheid bij dwangarbeid en verklaarde daarbij dat alle werknemers van Avary op vrijwillige basis waren aangenomen en beloofd worden in overeenstemming met de relevante wetten.

Milieuschendingen

Het doel van dit engagementthema is het opheffen van de gevonden schendingen van het Global Compact en het ontwikkelen van beleid, systemen en rapportages die verband houden met het voorkomen van nieuwe milieuschendingen.

Structurele schendingen van het Global Compact, in het bijzonder de principes die gaan over milieu, vormen financiële, operationele en reputatierisico's voor de onderneming en voor haar belanghebbenden zoals aandeelhouders. Ondernemingen dienen daarom te voorkomen dat zij zich schuldig maken aan structurele schendingen van deze beginselen van het VN Global Compact. Mochten zij zich daaraan wel schuldig maken, dan is het wenselijk dat zij deze schendingen opheffen en voorkomen dat de schendingen in de toekomst opnieuw optreden.

De dialoog wordt gevoerd aan de hand van SMART-doelstellingen. De onderneming moet aantonen dat schending van de Global Compact principes structureel is opgeheven waarbij het wenselijk is dat een externe onafhankelijke partij vaststelt dat de schending is opgeheven. Bij het opheffen van de schending moet ook gedacht worden aan het nemen van corrigerende maatregelen, schadeloosstelling van betrokkenen en het opzetten en uitvoeren van herstelplannen.

SPH is in het eerste halfjaar van 2021 met 10 ondernemingen een dialoog gestart over een (vermeende) schending van milieunormen.

TABEL 5.4.1 GEÏNITEERDE DIALOGEN
MILIEUSCHENDINGEN H1 2021¹

Onderneming	Gestart
Aecon Group, Inc.	Q1 2021
SNC-Lavalin Group, Inc.	Q1 2021
Teck Resources Ltd.	Q1 2021
Acciona SA	Q1 2021
Samsung C&T Corp.	Q1 2021
United States Steel Corp.	Q1 2021
Sociedad Quimica y Minera de Chile SA	Q1 2021
Elsewedy Electric Co.	Q2 2021
Iberdrola SA	Q2 2021
ALROSA PJSC	Q2 2021

¹ Bron: Achmea Investment Management, ISS ESG

In de eerste helft van 2021 zijn 5 lopende dialogen afgesloten, namelijk met Fiat Chrysler Automobiles N.V., Hyundai Motor Co., Ltd., Kia Motors Corp., Nissan Motor Co., Ltd. en Toyota Motor Corp.

UITGELICHT: Vermeend verzet tegen het mitigeren van klimaatverandering in de Verenigde Staten

Opgeheven schending: milieu

Acht ondernemingen in de automobielsector, waaronder Hyundai, Kia, Nissan, Fiat Chrysler en Toyota werden ervan beschuldigd zich in de Verenigde Staten te verzetten tegen wet- en regelgeving om klimaatverandering tegen te gaan. De ondernemingen maakten, via het lidmaatschap van de branchegroep Association of Global Automakers, sinds 2019 deel uit van gerechtelijke procedures die het terugdraaien van brandstofefficiëntienormen ondersteunen. Het terugdraaien van deze maatregelen zou betekenen dat verschillende Amerikaanse staten niet langer zelfstandig strengere regels voor brandstofefficiëntie mogen opleggen aan autofabrikanten.

De steun van de bedrijven voor het intrekken van de brandstofefficiëntieregels druist in tegen de normatieve verwachtingen ten aanzien van klimaatverandering, zoals uiteengezet in het Raamverdrag van de Verenigde Naties inzake klimaatverandering (UNFCCC) en de Overeenkomst van Parijs, en tegen de verwachtingen die aan bedrijven worden gesteld volgens andere internationale normen.

In februari 2021 is het oordeel herzien van oranje naar groen, score 2 (Betrokkenheid in het verleden). Deze wijziging kwam voort uit de bevestiging van het federaal hof in de VS dat de branchegroep zich heeft teruggetrokken uit de gerechtelijke procedures. Aangezien de branchegroep zich uit de procedure heeft teruggetrokken, heeft ISS ESG de dialoog beëindigd.

Anti-corruptieschendingen

Omkoping en corruptie zijn niet verenigbaar met goed ondernemingsbestuur en hebben een negatieve invloed op de (creatie van) aandeelhouderswaarde. Het leidt tot nadelige economische, sociale en politieke uitkomsten. Overtredingen van internationale principes op het gebied van anti-corruptie kunnen schadelijk zijn voor de reputatie van een bedrijf en de waarde van merken.

Eén van de universele principes van het Global Compact is gericht op corruptie. Dit principe roept bedrijven op om preventieve en handhavingsmaatregelen in te stellen en een effectief systeem op te zetten voor de bestrijding van corruptie.

Dit engagementthema heeft als doel het anti-corruptiebeleid en de maatregelen tegen corruptie bij bedrijven te verbeteren. Daarnaast moet ook voldoende duidelijk worden gemaakt welke acties worden ondernomen tegen werknemers, tussenpersonen en onderaannemers die betrokken zijn bij beschuldigingen in verband met corruptie. Hierbij is het belangrijk dat er transparant wordt gecommuniceerd over verrichte onderzoeken en over doorgevoerde veranderingen.

SPH is in het eerste halfjaar van 2021 met 1 onderneming een dialoog gestart over een (vermeende) corruptieschending (zie onderstaand overzicht).

TABEL 5.4.1 GEÏNITEERDE DIALOGEN CORRUPTIESCHENDINGEN H1 2021¹

Onderneming	Gestart
FirstEnergy Corp.	Q2 2021

¹ Bron: Achmea Investment Management, ISS ESG

In de eerste helft van 2021 zijn geen dialogen op het gebied van anti-corruptie afgesloten.

5.5. Thematische dialogen

SPH voert thematische dialogen met als doel algemene standaarden binnen een bedrijfstak of keten te verbeteren. Voor sommige dialogen werken wij samen met andere nationale en internationale partijen. Over de voortgang en het vervolg op onze dialogen leest u op de volgende pagina's.

Energie efficiëntie in de staal en chemie industrie

Wereldwijd heeft verbetering van energie efficiëntie de groei van het energiegebruik met circa 12 procent afgeremd. Bovendien toont scenario-analyse aan dat zelfs bij een verdubbeling van het bruto binnenlands product in 2040 toch een lagere wereldwijde uitstoot van broeikasgassen mogelijk is dan vandaag. Enkel door energie efficiëntie kan meer dan 40 procent van de volgens de Parijse doelstellingen benodigde vermindering van CO₂-uitstoot worden bereikt. Energie efficiëntie is zodoende het sleutelwoord in het mogelijk maken van verdere economische groei, zonder evenredige groei in uitstoot. Energie efficiëntie is onmisbaar geworden voor het bereiken van de wereldwijde klimaatdoelen.

Achtergrond van het thema

De beperking van klimaatverandering tot maximaal 2 °C, met een streefwaarde van 1,5 °C, hangt in belangrijke mate af van verbeterde energie efficiëntie. Sinds het jaar 2000 werd de toenemende vraag naar energie voor een derde gecompenseerd door verbeterde efficiëntie. Het *Internationaal Energie Agentschap* (IEA) stelt vast dat de industrie potentieel twee keer zoveel waarde kan creëren uit energie in 2040 dan nu het geval is. Met verbeterde energie efficiëntie gaan belangrijke economische, ecologische en sociale voordelen gepaard. Het leidt tot een afname van broeikasgasemissies, maar energiebesparingen zijn, sec bekeken, per definitie kostenbesparend; een investering in energiebesparingsmaatregelen betaalt zich gemiddeld met een factor drie terug. Overige voordelen zijn minder luchtvervuiling, verhoogde koopkracht van huishoudens door lagere energiekosten, verbeterde energiezekerheid door verminderde invoer en uitgebreide toegang tot moderne energiediensten (IEA, 2018).

Wij zijn kritisch naar alle sectoren die voor de grootste uitstoot van broeikasgassen zorgen, waaronder de staal, cement en chemiesector. Vanwege beperkte beleggingen in de cementsector, richt dit engagement traject zich op

bedrijven in de chemie- en de staalindustrie. We onderzochten in welke mate ondernemingen in de beleggingsportefeuilles voorbereid zijn op markt- en beleidsontwikkelingen op het gebied van klimaatverandering en energie efficiëntie. Ook onderzochten we de materialiteit van energie efficiëntie voor ondernemingen in de chemie en de staalindustrie.

Doel van het thema

We hebben verschillende doelen gesteld voor de ondernemingen:

- De ondernemingen formuleren een lange termijn klimaatstrategie. Daarbij dienen ze rekening te houden met strategische en financiële risico's en kansen als gevolg van klimaatverandering, zoals veranderingen in beleid en markt en technologische ontwikkelingen zoals een mogelijke invoering of verhoging van een CO₂-prijs. Deze komen mogelijk naar voren door een grondige risico-analyse en het uitvoeren van scenario-analyses.
- De onderneming committeert zich aan meetbare doelen rondom klimaat, energie-efficiëntie en de samenstelling van de brandstofmix. Wij roepen ondernemingen op om zich te verbinden aan wetenschappelijk onderbouwde doelstellingen of 'Science Based Targets'.
- Binnen de operatie is er focus op energie efficiëntie en worden er relevante energie-efficiëntie maatregelen geïmplementeerd. De onderneming optimaliseert het proces onder andere door gebruik te maken van slimme meters en hergebruik van grondstoffen, energie, afval en warmte. Ook wordt er in toenemende mate gebruik gemaakt van hernieuwbare energie en wordt samengewerkt met organisaties binnen en buiten de sector.
- De onderneming is transparant over de voortgang en resultaten van haar klimaat en energie efficiëntie maatregelen.

Dit engagement thema sluit met name aan bij de volgende Sustainable Development Goals:

SDG 7: Betaalbare en duurzame energie

Onze focus is doel 7.2 dat zich richt op de verhoging van hernieuwbare energie in de globale energiemix en doel 7.3 dat zich richt op het verhogen van energie-efficiëntie.

SDG 9: Industrie, innovatie en infrastructuur

Onze focus is doel 9.4 dat zich onder andere richt op het verduurzamen van industrieën.

Voortgang

Met enkele ondernemingen van de groep is opnieuw gesproken tijdens de rapportageperiode. Van de ondernemingen is door ons vastgesteld hoe de voortgang is tegenover de engagementdoelstellingen.

Ons gesprek met Covestro verliep positief. De chemiereus bevindt zich in de overgang naar een nieuwe duurzaamheidsstrategie die in de loop van het jaar bekend moet worden. Covestro maakte eerder gebruik van reductiedoelstellingen op het gebied van de absolute uitstoot van broeikasgassen en van uitstootintensiteit. Zij zullen in de komende periode doelstellingen rond circulariteit formuleren waarbij ook gezocht wordt naar een accurate meetmethode voor het vaststellen van scope 3 emissies. De doelstellingen zullen worden opgenomen in de beloningscriteria van het management. Naast de toezeggingen rond nieuwe KPI's en het meten van scope 3 emissies heeft Covestro ook toegezegd haar rapportages te zullen verbeteren. Zo zal Covestro in haar duurzaamheidsrapportages over 2021 de TCFD richtlijnen implementeren en een begin maken met rapporteren aan CDP, dit zijn stappen die de onderneming transparanter zullen maken.

In ons gesprek met PPG is stilgestaan bij de duurzaamheidsdoelstellingen van de onderneming die voor 2025 gelden. Deze zijn inmiddels bepaald voor alle locaties en via scorecards wordt lokaal de voortgang gemeten. Wij vragen de onderneming om ook voor de langere termijn doelen te formuleren op klimaatgebied. Wel zette PPG de eerste stappen op het gebied van rapportages over klimaatrisico. Na een geslaagde pilot verwachten wij dat de onderneming de TCFD aanbevelingen volgt bij het opstellen van de reguliere toekomstige rapportages.

Naast het gebruik van ruwe materialen is energie de belangrijkste grondstof voor de (bouw)producten van Sika. Dit is mede de oorzaak van de motivatie binnen de onderneming om de energie-efficiëntie te maximaliseren. Bijzonder energie-intensief zijn de productieprocessen van voegspecie en dakisolatie, processen die de komende tijd hierdoor op extra aandacht mogen rekenen. Sika is van plan in 2021 voor het eerst de scope 3 emissies van haar producten te meten en hierover te rapporteren. We hebben de onderneming gevraagd om zich te verbinden aan het Science Based Targets Initiative en zo de duurzaamheidsambities extern te laten verifiëren.

Van Fortescue weten wij uit onze gesprekken dat de onderneming belangrijke stappen heeft gezet op het gebied van energie-efficiëntie en klimaat. Men streeft ernaar om binnen 20 jaar CO₂-neutraal te opereren, wat een grote opgave zal zijn door de afhankelijkheid van zware machinerie, overwegend op basis van dieselbrandstof. Fortescue investeert op dit moment echter veel in hernieuwbare energie. Wij vragen de onderneming om ook via concrete doelen op de kortere termijn aan te tonen dat het op de goede weg is. Bijvoorbeeld op het gebied van energie-efficiëntie.

Vervolg

In de tweede helft van 2021 zal worden gesproken met Nucor, Fortescue en Umicore. Met Nucor staat een gesprek

gepland en van Umicore verwachten wij nieuws over nieuwe klimaatdoelstellingen en een hieraan verbonden actieplan.

Transport & Klimaat

De transportsector draagt ruim 25 procent bij aan de totale Europese CO₂-uitstoot. Hoewel de transportsector grotendeels buiten het Klimaatakkoord van Parijs is gebleven dient de sector wel een belangrijke bijdrage te leveren aan de broeikasgas-reductie om deze doelstellingen te behalen. Daarom is het materieel en relevant vanuit financieel en maatschappelijk perspectief om dit thema uit te voeren binnen de logistieke sector.

Achtergrond van het thema

De transportsector omvat een breed scala aan industrieën. We kiezen ervoor om ons te richten op de industriegroep 'logistiek'. De te behalen winst in termen van CO₂-reductie en energie-efficiëntie schatten wij in als hoog. Door ons te richten op deze groep denken wij optimaal rendement te halen uit onze inspanningen. Een engagement in deze industrie heeft meerdere invalshoeken, waaronder: het verlagen van brandstofverbruik en het gebruik van alternatieve brandstofbronnen (denk aan schonere brandstoffen zoals waterstof of methanol voor lange afstanden), verbeterde voertuigtechnologie en technologische verbeteringen (zoals elektrische schepen naar het achterland), reductie van emissie-intensiteit van bestaande wagenparken, alternatieve vervoerswijzen, maar ook efficiëntiemaatregelen op voertuigonderhoud (bijvoorbeeld weerstand verlagen door een schip schoon te houden) en logistieke planning voor het laden van voertuigen en routeplanning.

"De transport sector is de snelst groeiende uitstoter van broeikasgassen. De groei in energiebehoefte ten aanvang van transport is de hoogste van alle eindgebruikers"

– World Health Organisation

Doel van het thema

De doelen die wij hebben opgesteld voor de ondernemingen luiden als volgt:

- Transportbedrijven verbeteren transparantie over (a) de CO₂-uitstoot, door bijvoorbeeld te rapporteren over brandstofgebruik en (b) de gehanteerde strategie om te blijven voldoen aan de striktere CO₂ (zelf)regulering;
- Transportbedrijven nemen klimaatverandering en CO₂-uitstoot in het bijzonder op in hun beleid. Wij vragen hen

de urgentie en materialiteit van het reduceren van de CO₂-uitstoot te erkennen, capaciteit en expertise op bestuursniveau ten aanzien van klimaatverandering beschikbaar te maken en klimaatscenario's (waaronder gebruik van fossiele brandstoffen) te integreren bij bepaling van lange termijn financiële risico's;

- Transportbedrijven integreren brandstofefficiëntie in de strategie, planning, activiteiten en investeringsbeslissingen;
- Daarnaast willen wij transportbedrijven aan de hand van best practices (a) inzicht geven in de mogelijkheden tot het reduceren van het gebruik van fossiele brandstoffen en (b) stimuleren over te schakelen op hernieuwbare energiebronnen.

Dit engagement thema sluit aan bij de volgende Sustainable Development Goal (SDG):

- SDG 7: Betaalbare en duurzame energie

Onze focus is doel 7.2 dat zich richt op de verhoging van hernieuwbare energie in de globale energiemix en onderliggend doel 7.3 dat zich richt op het verhogen van energie-efficiëntie.

Voortgang

Van alle ondernemingen is door ons vastgesteld hoe de voortgang is tegenover de engagementdoelstellingen.

Deutsche Post presenteerde in het voorjaar haar nieuwe klimaatdoelstellingen. In een uitgebreid plan met goed doordachte verduurzamingsmaatregelen geeft de onderneming aan emissievrij te zijn in 2050. Deze maatregelen zullen gedurende het jaar geverifieerd worden door het Science Based Targets initiative (SBTi). De maatregelen bestaan ruwweg uit het elektrificeren van het wagenpark, het gebruik van duurzame energie in de kantoren en, hoewel onzeker, gebruik van duurzame brandstoffen voor luchtvracht.

UPS heeft doelstellingen geformuleerd om volledig carbonneutraal te opereren in 2050 met tussentijdse doelstellingen in 2035 voor een halvering per geleverd pakket. Hoewel de duurzaamheidsplannen van UPS nog verdere uitwerking vragen, zien wij dat duurzaamheid duidelijk tot de hoofdprioriteiten van UPS behoort. Bij UPS heeft Achmea IM een aandeelhoudersresolutie mede ingediend over lobbying. De concrete vraag aan UPS is om het beleid, acties en rapportages op dit gebied te evalueren omdat UPS ondanks het vooruitstrevende klimaatbeleid tegelijkertijd lid is van brancheverenigingen die bekend staan om hun conservatieve opvattingen en lobby.

Het engagementtraject met Royal Mail mag succesvol worden genoemd. De onderneming heeft ambitieuze duurzaamheidsdoelstellingen vastgesteld. Royal Mail heeft zich een CO₂ neutrale doelstelling gesteld die in lijn is met een 1.6 graden scenario en daarmee binnen de doelstelling van het Klimaatakkoord van Parijs valt. De onderneming ontwikkelt op dit moment een routekaart met tussentijdse doelstellingen richting haar doel om in 2050 CO₂ neutraal te opereren. We verwachten van Royal Mail meer nieuws over de voortgang ten opzichte van de klimaatdoelen in de loop van het tweede halfjaar.

In eerdere gesprekken heeft CH Robinson aangekondigd om nieuwe duurzaamheidsdoelstellingen te publiceren in de eerste helft van 2021. Tot op heden zijn de plannen niet gepubliceerd. In de komende periode zullen de nieuwe doelen en plannen worden beoordeeld zodra deze beschikbaar komen en bespreken we deze met de onderneming.

Vervolg

Hoewel de ontwikkeling van de klimaatplannen van deze groep ondernemingen nog volop in beweging is, loopt de dialoog met de ondernemingen inmiddels circa drie jaar. Ons voornemen is om de tweede helft van het 2021 te gebruiken om afrondende gesprekken te voeren en het thema voor deze ondernemingen af te sluiten.

Klimaattransitie

In het klimaatakkoord van Parijs hebben 196 landen afgesproken om de opwarming van de aarde te beperken tot ruim onder de twee graden, waarbij het streven is de opwarming van de aarde beneden de 1,5 graad te houden. In een rapport over klimaatverandering (IPCC), wordt gesteld dat hiertoe het totaal aan mondiale CO₂-emissies tegen 2030 met 45 procent zal moeten dalen ten opzichte van 1990. Omdat fossiele brandstoffen die bij de verbranding een groot deel van de CO₂-uitstoot veroorzaken vooralsnog een centrale rol in de energievoorziening spelen, zal een verstrekkende transitie van de energievoorziening nodig zijn om de uitstoot van broeikasgassen fors te reduceren (DNB, 2018). Wereldwijd spannen overheden, (maatschappelijke) organisaties en consumenten zich in om een transitie mogelijk te maken naar een koolstofarme economie. Daarbij ligt de nadruk op investeren in meer hernieuwbare energie en het afbouwen van onze afhankelijkheid van fossiele energiebronnen.

Achtergrond van het thema

Tijdens de dialoog klimaattransitie gaan we in gesprek met ondernemingen over de gevolgen van de klimaattransitie in termen van risico's en kansen. Het gesprek richt zich op de strategie die bedrijven kiezen, maar ook: in welke mate zijn zij voorbereid op veranderingen die in diverse klimaatscenario's worden geschetst? In welke mate kunnen bijvoorbeeld ondernemingen die nu sterk afhankelijk zijn van fossiele brandstoffen zich tijdig aanpassen aan een veranderende markt en regelgeving? Waar ligt het zwaartepunt van de huidige investeringen door ondernemingen en welke keuzes liggen hieraan ten grondslag? Zijn ondernemingen in staat om verschillende toekomstscenario's uit te werken, veranderingen waar te nemen en tijdig te anticiperen?

Met behulp van een scenario-analyse model is het beleggingsuniversum getoetst. De uitkomst geeft inzicht in de ondernemingen waarvan gesteld kan worden dat zij in de komende 5 jaar het verst verwijderd zijn van een breed geaccepteerd 2 °C scenario. De analyse bestrijkt 70-90 procent van de broeikasgasemissies die samenhangen met een standaardportefeuille en omvat de door de DNB beschreven transitiegevoelige sectoren zoals de fossiele energie sector. Op basis van onze observaties blijkt dat er relatief veel winst valt te behalen voor de energiesector (olie en gas) en automobielproducenten. Ondernemingen in portefeuille in deze sectoren staan momenteel voor de grootste uitdagingen in relatie tot de energietransitie doordat zij momenteel meer opereren in lijn met een 2 – 4 graden scenario dan een 1,5-2 graden scenario.

Doel van het thema

We hebben in het engagementtraject verschillende doelen gesteld voor de ondernemingen:

- De ondernemingen bereiden zich voor op de gevolgen van de klimaattransitie en maken kansen en risico's inzichtelijk. De ondernemingen dienen bovendien transparant te zijn over de wijze waarop zij klimaatgerelateerde risico's en kansen meten en monitoren. Ook vragen wij de ondernemingen verschillende scenario's over veranderende markten uit te werken;
- Ondernemingen ontwikkelen een gedegen klimaatstrategie en voeren deze uit. Dit betekent dat de strategie zowel financieel als maatschappelijk robuust moet zijn. Autoproducenten dienen hierbij een duidelijk visie op de ontwikkeling van elektrisch rijden op te stellen;
- De olie- en gasbedrijven nemen een sturende rol aan in de transitie naar hernieuwbare energie en reageren niet slechts op de vraag;
- De onderneming geeft toegang tot de gehanteerde maatstaven en doelstellingen en telt ons in staat om potentiële risico's, het vermogen om aan financiële verplichtingen te voldoen, de algemene blootstelling aan klimaat gerelateerde kwesties en de voortgang in het beheer van of de aanpassing aan deze kwesties beter te beoordelen;
- De ondernemingen zijn transparant over de voortgang en resultaten van genomen klimaatmaatregelen.

Dit engagement thema sluit aan bij de volgende Sustainable Development Goals:

- SDG 7: Betaalbare en duurzame energie

We richten ons hierbij op het onderliggende doel 7.2 dat zich richt op de verhoging van hernieuwbare energie in de globale energiemix.

- SDG 13: Klimaatactie

We richten ons hierbij op het onderliggende doel 13.2 dat zich richt op maatregelen integreren inzake klimaatverandering.

Voortgang

Met enkele ondernemingen van de groep is opnieuw gesproken tijdens de rapportageperiode. Van alle ondernemingen is door ons vastgesteld hoe de voortgang is tegenover de genoemde engagementdoelstellingen.

Met BMW spraken wij over haar doelstellingen rond de klimaattransitie. Sinds de vorige rapportageperiode zijn belangrijke stappen gezet. De onderneming ontving in maart van dit jaar de bevestiging van SBTi dat de door BMW gestelde emissiereductiedoelen in lijn met het Akkoord van Parijs zijn, voor zover deze betrekking hebben op scope 1 en 2. Dat wil zeggen de eigen uitstoot en die gepaard gaat met ingekochte energie. Hoewel wij BMW ook vragen om

verantwoordelijkheid te accepteren voor de scope 3 uitstoot (door de geproduceerde auto's) vinden wij dit een belangrijke stap en wij vragen ook aan andere producenten om dit voorbeeld te volgen.

Wij spraken met Subaru over de klimaattransitie. De onderneming loopt achter op de concurrentie in het elektrificeren van het modelaanbod. De onderneming verschuift zich hierbij enigszins achter het uitblijven van de vraag. Subaru verkoopt voornamelijk auto's in Japan en Noord-Amerika, waar nog volop vraag is naar traditionele auto's. Hierdoor ligt bij de automaker de nadruk niet primair op elektrificatie van het modelaanbod. Wel startte de onderneming eerder een samenwerking met Toyota, in mei kondigde de partijen een eerste volledig elektrische model aan. Wij vragen Subaru toch om meer actie te ondernemen en tenminste emissiedoelen te formuleren.

De dialoog met Exxon verloopt moeizaam en komt eigenlijk niet op gang, terwijl er bij de onderneming intussen toch wel veel ontwikkelingen zijn. Een activistische aandeelhouder bereikte dit voorjaar met de steun van institutionele investeerders de aanstelling van drie bestuurders tijdens de aandeelhoudersvergadering. Deze bestuurders moeten Exxon in de richting van een beter georganiseerde transitie duwen. In het tweede halfjaar van 2021 beraden wij ons op een actieve strategie om onze steun voor een meer verantwoorde koers bij Exxon te onderstrepen.

Vervolg

Wij zullen BMW volgen op de voortgang van haar ambitieuze duurzaamheidsdoelstellingen en de positieve aspecten bij de andere autoproducenten delen. Wij verwachten ook van Subaru stappen die zorgen voor een duidelijker pad naar een klimaatvriendelijker toekomst. In de tweede helft van 2021 zal ook de dialoog met Marathon, OMV, Exxon en Renault vervolgd worden.

Afbouw blootstelling Steenkool

Elektriciteit uit steenkool is verreweg de meest CO₂-intensieve vorm van energie-opwekking. De verbranding van steenkool in energiecentrales is verantwoordelijk voor meer dan 40% van de wereldwijde CO₂-uitstoot en draagt daarmee sterk bij aan klimaatverandering (IEA 2018). Het is daarom van belang dat mijnbouwbedrijven die steenkool winnen en elektriciteitsbedrijven die hier energie uit opwekken overstappen op duurzamere alternatieven. Wij gaan in gesprek met deze ondernemingen om dit proces waar mogelijk te versnellen.

Achtergrond van het thema

Dit engagement traject richt zich specifiek op de groep van mijnbouw- en elektriciteitsbedrijven die (deels) afhankelijk zijn van de winning van of de opwekking van elektriciteit uit steenkool.

Door in gesprek te gaan met deze ondernemingen willen wij de transitie naar een koolstofarm energiesysteem bespoedigen en bijdragen aan het Parijse Klimaatakkoord. Van energiebedrijven die gebruik maken van steenkool in de brandstofmix wordt concreet gevraagd dat zij zich richten op minder CO₂-intensieve en bij voorkeur hernieuwbare vormen van energieopwekking. Van mijnbouwondernemingen betrokken bij de winning van steenkool wordt concreet gevraagd om een duidelijk pad te kiezen waarlangs de afhankelijkheid van steenkool wordt afgebouwd en in wordt gezet op duurzamere alternatieven.

Doel van het thema

We hebben in dit engagementtraject verschillende doelen gesteld voor de geselecteerde mijnbouw- en elektriciteitsbedrijven:

- De onderneming heeft een doelstelling op het afbouwen van de steenkoolcapaciteit
- De onderneming heeft een emissiereductiedoelstelling (bij voorkeur binnen de grenzen van 2 graden gemiddelde wereldwijde temperatuurstijging)
- De onderneming ligt op koers voor het behalen van bovenstaande doelstellingen
- Elektriciteitsbedrijven investeren in hernieuwbare energie
- Mijnbouwbedrijven investeren in het vinden en ontginnen van grondstoffen die een alternatief kunnen zijn voor steenkoolwinning

Dit engagement thema sluit aan bij de volgende Sustainable Development Goals:

- SDG 7: Betaalbare en duurzame energie

We richten ons hierbij op het onderliggende doel 7.2 dat zich richt op de verhoging van hernieuwbare energie in de mondiale energiemix.

- SDG 13: Klimaatactie

We richten ons hierbij op het onderliggende doel 13.2 dat zich richt op het nemen van maatregelen inzake klimaatverandering.

Voortgang

Van de ondernemingen is door ons vastgesteld hoe de voortgang is tegenover de engagementdoelstellingen.

Endesa gaat volgens de publieke planning alle kolencentrales sluiten voor het eind van 2021. De moedermaatschappij van Endesa, het Italiaanse Enel heeft eveneens stappen gezet. Recent liet Enel haar

emissiereductiedoelstellingen verifiëren door het Science Based Target initiative. Zij bevestigden dat de plannen van Enel in lijn zijn met het 1,5 graden-pad van het Akkoord van Parijs.

RWE heeft haar doelstellingen ook aangescherpt. Zij heeft aangekondigd in 2040 emissievrij te zijn, doelen die eveneens door SBTi zijn geverifieerd. Mede door druk van de Duitse en Nederlandse overheid heeft RWE een gedetailleerd plan opgesteld dat moet leiden tot uitfasering van de stroomopwekking uit kolen.

De mijnbouwbedrijven Anglo American en BHP hebben in het afgelopen half jaar ook stappen gezet om het winnen van steenkool te reduceren. De twee ondernemingen hebben hun deelname in een Colombiaanse kolenmijn verkocht aan Glencore. In de komende gesprekken zullen wij deze verkoop aankaarten om te horen welke duurzaamheidscriteria zijn opgenomen in de verkoopprocedure.

South32 heeft eveneens haar steenkolen activiteiten verkocht. De verkoop van de kolenmijn in Zuid-Afrika is op 1 juni afgerond. In de gesprekken met South32 zal worden stilgestaan bij de verkoop van de kolenmijn en hoe South32 duurzaamheidscriteria heeft meegenomen in het verkoopproces.

DTE gaat in het komende jaar drie van de resterende zeven kolencentrales sluiten. De resterende vier zullen op een nog niet bekend gemaakt moment voor 2040 gesloten worden. Wij vragen de onderneming om een duidelijk pad en plan van aanpak.

Bij Southern Company is nog veel ruimte voor verbetering. De onderneming heeft aangekondigd niet meer te investeren in kolenenergie behalve als dit nodig is voor de veiligheid van de huidige installaties. Daarentegen geven zij nog geen beloften of routekaart voor de sluiting van deze centrales. Ook is de geformuleerde 80% emissiereductiedoelstelling in 2050 niet in lijn met het Akkoord van Parijs.

Tot op heden heeft Jardine Matheson niet gereageerd op onze uitnodigingen tot het starten van een dialoog. Wij hebben een nieuwe uitnodiging naar de onderneming gestuurd, waarop nog geen reactie is gekomen. In het komende halfjaar beraden wij ons op de mogelijkheden om onze boodschap over de reductie van kolenstroom extra kracht bij te zetten.

WEC energy heeft dit voorjaar haar ambitie openbaar gemaakt. In mei heeft de onderneming haar emissiereductiedoelstelling aangescherpt, van 70% reductie naar 80% in 2030. Wij vragen van WEC ook om een gedetailleerd plan voor de uitfasering van steenkool bij voorkeur ten gunste van hernieuwbare energie.

Vervolg

Naar verwachting zullen wij in de tweede helft van dit jaar met alle ondernemingen spreken over hun plannen voor de uitfasering van kolenenergie.

Goede en beschikbare medicijnen

Medicijnen, en daarmee de farmaceutische sector, zijn van groot belang voor een goede gezondheidszorg. Door de ontwikkeling van goede medicijnen is een effectieve behandeling van een grote groep aandoeningen mogelijk geworden. Hoewel de farmaceutische sector dus een belangrijke en nuttige rol vervult, spelen er verschillende problemen en misstanden.

Achtergrond van het thema

Een aantal belangrijke misstanden die spelen in de farmaceutische sector zijn:

- Het prijsbeleid rondom specifieke medicijnen, die behandelingen zowel in Nederland als in andere ontwikkelde economieën en ontwikkelingslanden ontoegankelijk maken.
- De omgang met patenten en regelgeving, waardoor prijzen opgedreven worden en de toegankelijkheid van medicijnen wordt verminderd.
- Gevallen van corruptie en het verlenen van gunsten aan zorgverleners om de verkoop van medicijnen te verhogen.
- Het onvoldoende ontwikkelen van medicijnen die een groot maatschappelijk belang hebben, maar waarvoor de markt relatief klein is.
- Verslavingen aan specifieke pijnstillers. Onder andere in de Verenigde Staten lopen hierover diverse rechtszaken.

De Covid-19 crisis heeft bovenstaande punten nog eens extra in de schijnwerpers gezet. De farmaceutische sector speelt een belangrijke rol bij het oplossen van deze crisis, zowel maatschappelijk als economisch. Dit is echter alleen effectief als de sector inzet op een goede beschikbaarheid van medicijnen, een prijsstelling die toegang wereldwijd mogelijk maakt en ook op langere termijn inzet op medicijnen die toekomstige pandemieën kunnen bestrijden.

Access to Medicine

Access to Medicine is een internationale stichting, gevestigd in Amsterdam. Access to Medicine zet zich in om medicijnen wereldwijd toegankelijk te maken, met name in ontwikkelingslanden. Om dit te bereiken publiceert Access to Medicine diverse ranglijsten waarop verschillende farmaceuten worden gerangschikt rondom de thematiek van het ontwikkelen en het beschikbaar maken van medicijnen. De bekendste ranglijst is de Access to Medicine index die de 20 grootste farmaceuten wereldwijd rangschikt. De stichting publiceert echter ook ranglijsten over wat bedrijven doen om vaccins beschikbaar te maken en om resistentie tegen antibiotica te bestrijden. De resultaten worden gebruikt door een brede coalitie van investeerders om farmaceuten aan te sporen om medicijnen wereldwijd beter beschikbaar te maken. Wij zijn actief lid van deze coalitie en gebruiken de onderzoeksresultaten om onze dialogen gedegen voor te bereiden.

Doel van het thema

De doelstellingen zijn gericht op het structureel oplossen van de problematiek. Onze focus is 'Sustainable Development Goal' (SDG) 3, dat zich richt op 'Goede Gezondheid & Welzijn' en in het bijzonder op de volgende bijbehorende subdoelstellingen:

3.8.

Zorgen voor een universele ziekteverzekering, met inbegrip van de bescherming tegen financiële risico's, toegang tot kwaliteitsvolle essentiële gezondheidszorgdiensten en toegang tot de veilige, doeltreffende, kwaliteitsvolle en betaalbare essentiële geneesmiddelen en vaccins voor iedereen.

3.b

Het onderzoek en de ontwikkeling ondersteunen van vaccins en geneesmiddelen voor overdraagbare en niet-overdraagbare ziekten voor de overdraagbare en de niet-overdraagbare ziekten, die in hoofdzaak ontwikkelingslanden treffen. Toegang verschaffen tot betaalbare essentiële geneesmiddelen en vaccins, volgens de richtlijnen van de Verklaring van Doha aangaande het TRIPS-akkoord en Volksgezondheid. De Verklaring bevestigt het recht van ontwikkelingslanden om ten volle gebruik te maken van de bepalingen van de 'Overeenkomst aangaande de Handelsaspecten van de Intellectuele Eigendom' (TRAIPIR) die ruimte laat voor de bescherming van de volksgezondheid; en, in het bijzonder, het verschaffen van toegang tot geneesmiddelen voor iedereen.

Er zijn verschillende stappen die ondernemingen op dit thema kunnen zetten. Op basis van onze uitgangspunten en

voorbereidend onderzoek, hebben we de volgende hoofddoelstellingen geselecteerd die, afhankelijk van de onderneming worden vertaald in bedrijfsspecifieke doelen:

- Het doel om medicijnen betaalbaar en toegankelijk te maken een centrale plek te geven in de bedrijfsstrategie;
- Het ontwikkelen van een transparant en verantwoord prijsbeleid. Denk bijvoorbeeld aan een koppeling tussen de prijs van het medicijn, de gerealiseerde gezondheidswinst en de ontwikkelingskosten;
- Op een verantwoorde manier omgaan met patenten en licenties, die voorkomt dat medicijnen onbereikbaar worden;
- Te sturen op maatschappelijke impact, gezondheidswinst en veilige medicijnen, ook in research & development; Verankering internationale standaarden, onder andere van de World Health Organisation.
- Het hebben van een gedegen beleid, implementatie en **onafhankelijke** monitoring om zowel corruptie, oneerlijke handelspraktijken als belastingontwijking te voorkomen.
- Het vergroten van de transparantie en rapportage over de bovengenoemde onderwerpen richting investeerders, consumenten en andere stakeholders. Inclusief transparantie over belastingen, lobby-activiteiten en betalingen aan zorgverleners.
- Bovenstaande doelstellingen een plek te geven in het variabele beloningsbeleid.

Bovenstaande punten hebben we ook een plek gegeven in het *investor statement* rondom de Covid-19 crisis, dat we in april 2020 in samenwerking met diverse investeerders hebben opgesteld voor de farmaceutische sector.

Voortgang

In de eerste helft van 2021 hebben we ons gericht op het indienen van twee resoluties bij Abbvie en Johnson & Johnson, engagement met Bayer, Novartis en Roche naar aanleiding van de uitkomsten van de Access to Medicine Index en hebben we vragen gesteld op o.a. de aandeelhoudersvergadering van Gilead.

Bij Johnson & Johnson hebben we in november 2020 een resolutie voor de aandeelhoudersvergadering in 2021 ingediend waarin de onderneming wordt opgeroepen om transparant te zijn over hoe overheidsfinanciering bij de ontwikkeling van haar Covid-19 vaccin invloed heeft gehad op de uiteindelijke prijs. Een dergelijke resolutie is een krachtig middel om op de aandeelhoudersvergadering een signaal af te geven, maar kan ook voor de onderneming een aansporing zijn om voorafgaand aan deze vergadering het gesprek aan te gaan met beleggers en eerder stappen te zetten. We hebben hierover met de onderneming het gesprek gevoerd, maar dit heeft niet geleid tot een toezegging van Johnson & Johnson. Om de druk op te voeren hebben we daarnaast met een andere coalitie van investeerders tevens vragen ingediend voor de aandeelhoudersvergadering van de onderneming.

Uiteindelijk heeft onze resolutie 31.77% van de stemmen gekregen. Een groot percentage voor een ESG-resolutie. We zullen dit dan ook gebruiken voor onze vervolggesprekken met Johnson & Johnson over dit onderwerp.

Ook bij Abbvie hebben we in november 2020 een resolutie met andere beleggers ingediend waarin de onderneming wordt opgeroepen om een verantwoord prijsbeleid een plek te geven in haar remuneratiebeleid voor het bestuur. De onderneming heeft in reactie hierop begin 2021 aangegeven deze aanbeveling over te nemen en een verantwoord prijsbeleid een plek te geven in haar remuneratiebeleid. Aangezien deze toezegging is gedaan is in overleg met de andere indieners deze resolutie teruggetrokken. Door deze toezegging noteren wij positieve voortgang binnen deze engagement.

Bayer heeft sinds de start van het engagement erg open gestaan voor onze engagement. Ook nu hebben we snel na lancering van de nieuwe Access to Medicine Index met de onderneming gesproken. We zien dat Bayer hard werkt aan haar duurzaamheidsstrategie. Dat het bedrijf via haar dochteronderneming Monsanto ook onder vuur lijkt te liggen vanwege de productie van het bestrijdingsmiddel Roundup (Glyfosaat) lijkt een hiervoor een belangrijke stimulans. Dit heeft ertoe geleid dat de Access to Medicine Index een aantal verbeteringen identificeert die ook in ons engagement centraal hebben gestaan. Zo heeft de onderneming de toezegging gedaan dat het haar patenten niet zal afdwingen in ontwikkelingslanden, heeft het een externe adviesraad ingesteld voor haar duurzaamheidsbeleid en heeft het duidelijke en afrekenbare doelstellingen gesteld voor de toegang tot anticonceptie. We noteren dan ook positieve voortgang op dit thema. Dat betekent echter niet dat Bayer nog geen ruimte heeft voor verbetering. Zo kan het stappen zetten op het gebied van haar onderzoeksbeleid en prijsbeleid. We zullen onze engagement dan ook op o.a. deze onderwerpen vervolgen. Daarnaast is een belangrijke toevoeging hierbij dat deze engagement zich met name richt op toegang en betaalbaarheid van medicijnen en dat de problematiek rondom Roundup hiermee nog niet van de radar is.

Ook bij Roche hebben we een gesprek gehad over de uitkomsten van de Access to Medicine Index. De index laat op een aantal vlakken vooruitgang zien bij de onderneming. Zo is Roche lid geworden van de Covid-19 Therapeutics Accelerator, een samenwerkingsverband om sneller behandelingen tegen Covid-19 te ontwikkelen. Daarnaast heeft de onderneming een aantal gedegen projecten om de zorg wat betreft baarmoederhalskanker en borstkanker te verbeteren. Toch zien we meer structureel nog onvoldoende verbetering. Bijvoorbeeld rondom de manier waarop de prijs, distributie en toegang van medicijnen door het management wordt gestuurd. Belangrijke onderwerpen voor de verdere dialoog.

Ook bij Novartis zien we voortuitgang op de Access to Medicine index, waarvan we de uitkomsten ook met de onderneming hebben besproken. Zo heeft Novartis een strategie gelanceerd om patiënten beter toegang te geven tot medicijnen in Zuidelijk Afrika en is het net als Roche lid geworden van de Covid-19 Therapeutics Accelerator. Toch zien we ook bij Novartis dat er qua governance en prijsbeleid nog onvoldoende verbetering is. Dit zal dan ook in de verdere dialoog centraal staan.

Bij Gilead hebben we met een coalitie van investeerders vragen gesteld op de aandeelhoudersvergadering. Deze vragen zijn beantwoord, maar in redelijk algemene bewoordingen. Daarom hebben we het verzoek aan Gilead gedaan voor een vervolggesprek in het 3^e kwartaal, met name om in te gaan op de resultaten van de Access to Medicine index.

Vervolg

In het najaar zullen we met een groep investeerders met wie we samenwerken bespreken bij welke farmaceuten extra stappen, zoals het indienen van een resolutie, opportuun zijn. Daarnaast zullen wij contact opnemen over de uitkomsten van de Access to Medicine Index met de farmaceuten die wij hierover nog niet gesproken hebben.

Leefbaar loon in de supermarkt- en textielsector

Een leefbaar loon is een loon waarmee een werknemer kan voorzien in basisbehoefes van zijn of haar gezin; van voeding, gezondheidszorg, kleding, huisvesting tot scholing. Afhankelijk van het land kan dit overeenkomen met het minimumloon, maar in vele landen is er of geen wetgeving op dit terrein, of is het minimumloon onvoldoende om in het levensonderhoud te kunnen voorzien. Dit geldt voor ontwikkelingslanden, maar ook dichterbij huis in landen als Hongarije, het Verenigd Koninkrijk of Polen. Juist daarom hebben bedrijven een belangrijke verantwoordelijkheid wat betreft het betalen van een leefbaar loon. Hoewel het betalen van een leefbaar loon in eerste instantie lijkt te leiden tot hogere kosten, kan het ook leiden tot lagere kosten en hogere winstgevendheid. Dit blijkt onder andere uit onderzoeken van Berenschot en Chapman & Thompson op dit onderwerp.

Er is gekozen om twee sectoren te selecteren voor het engagementprogramma, namelijk de kleding- en supermarktsector. Het onderwerp is voor deze sectoren materieel en ze kunnen ook relatief eenvoudig verbeteringen op dit thema realiseren. Er wordt bij de uitvoering van dit thema nauw samengewerkt met het Platform Living Wage for Financials (PLWF). Dit is een samenwerkingsverband van financiële instellingen, waaronder MN, ASN, a.s.r., Triodos IM, NN IP, Robeco en Kempen. Binnen dit platform wordt informatie uitgewisseld, is een methodologie ontwikkeld om bedrijven te analyseren op hun prestaties op het gebied van leefbaar loon en wordt er samengewerkt om de resultaten van het platform onder de aandacht te brengen. Engagements worden indien mogelijk samen gevoerd of gecoördineerd. Dit maakt het voor dit engagementtraject mogelijk zowel de efficiency als effectiviteit te vergroten.

Doel van het thema

Leefbaar loon is een complex onderwerp, zeker in een bedrijf met honderden toeleveranciers. Daarom hebben we op meerdere niveaus doelstellingen geformuleerd waarop een bedrijf stappen kan zetten die we in tabel 5.4.1 verder toelichten. Afhankelijk van het bedrijf leggen we de nadruk op één of meer van deze doelstellingen.

TABEL 5.5.1 DOELSTELLINGEN LEEFBAAR LOON¹

Doelstelling	Toelichting
Beleidsvorming	Het bedrijf heeft beleid ontwikkeld op het onderwerp leefbaar loon.
Implementatie & toetsing	Het bedrijf implementeert haar beleid in haar eigen bedrijfsvoering en bij haar toeleveranciers. Het bedrijf monitort actief de voortgang hiervan.
Randvoorwaarden	Het bedrijf zorgt tevens dat de randvoorwaarden voor een leefbaar loon, zoals collectieve onderhandeling en vakbondsvrijheid, gewaarborgd zijn.
Samenwerking	Het bedrijf werkt op dit thema samen met andere partijen.
Transparantie	Het bedrijf is op dit thema transparant richting investeerders, consumenten en andere stakeholders wat betreft haar beleid, de implementatie en de voortgang.

¹ Bron: Achmea Investment Management

Voortgang Kledingsector

In de eerste helft van 2021 zijn gesprekken gevoerd met Home Depot, Ralph Lauren en V.F. Corp. Aan deze gesprekken namen steeds ook andere leden van het Platform Living Wage Financials deel. In de gesprekken bleek dat de coronacrisis nog steeds veel aandacht vergde. Toch bleek er, voor de ondernemingen die al met leefbaar loon aan de slag waren, ruimte om vooruitgang te boeken. Ook omdat juist de coronacrisis de problemen rond lage lonen in de kledingsector extra onder de aandacht bracht. Verder stond de eerste helft van het jaar vooral in het teken van het wachten op de duurzaamheidsrapportages van de ondernemingen. Op basis van deze rapportages kunnen we het jaarlijkse voortgangsonderzoek uitvoeren om te zien of toezeggingen of in de gesprekken geschetste verwachtingen zijn verwerkt in de nieuwe rapportages. Inmiddels zijn de rapportages van Hugo Boss, Ralph Lauren en TJX gepubliceerd en zijn de onderzoeken gestart. Voor Home Depot en V.F. Corp. wordt het onderzoek uitgevoerd door partners van het PLWF.

De dialoog met Home Depot komt beter op gang. Home Depot werkt momenteel aan het verbeteren van beleid ten aanzien van het voorkomen van gedwongen arbeid in de keten. Zo verbiedt de onderneming nu volledig het gebruik van arbeid door gevangenen en is het zich meer bewust van de risico's ten aanzien van gedwongen arbeid in Azië. Home Depot werkt op dit thema samen met de Responsible Business Alliance, een organisatie die ondernemingen helpt bij ontwikkelen en uitvoeren van beleid op gebied van verantwoord ondernemen. We begrijpen de keuze van de onderneming om zich te richten op het uitbannen van gedwongen arbeid, maar we hebben nogmaals nadrukkelijk het belang van een degelijke mensenrechten- en arbeidsrechten risicoanalyse ('due diligence') benadrukt. Als onderdeel van deze analyse zou ook naar eerlijke beloning van arbeiders in de keten gekeken moeten worden.

Om daarmee te beginnen stelden we voor om meer rekening in het inkoopbeleid te houden met de arbeidskosten. We zullen in het najaar een volgend gesprek plannen om het jaarlijkse onderzoek naar voortgang op gebied van leefbaar loon te bespreken. We zullen dan ook nader ingaan op de mogelijke kloof tussen betaalde lonen en een leefbaar loon.

We spraken met Ralph Lauren over de voortgang en plannen op gebied van leefbaar loon. De implementatie van de nieuwe 'wage management strategy' wordt nu echt in gang gezet. Er wordt onderzoek gedaan naar lonen in de keten en er wordt bekeken hoe het inkoopbeleid kan worden aangepast om eerlijke beloning mogelijk te maken. Bij de start van het jaarlijkse onderzoek naar voortgang op gebied van leefbaar loon konden we vaststellen dat Ralph Lauren voor het eerst het begrip leefbaar loon benoemt in het duurzaamheidsverslag. In het verslag noemt de onderneming leefbaar loon een onderwerp van hoge prioriteit, dat ze wil aanpakken met behulp van de 'wage management strategy'. Daarin is aandacht voor huidige loonbetalingssystemen bij leveranciers en voor de rol van de huidige inkooppraktijk. Wij zien deze concrete rapportage over leefbaar loon als een mijlpaal wat betreft implementatie van eerder geuite voornemens.

Naast het onderwerp leefbaar loon hebben we met Ralph Lauren ook gesproken over de risico's van gedwongen arbeid in de keten, met name in China¹, en over hoe aanscherping van het mensenrechtenbeleid kan leiden tot een betere score in de 'Corporate Human Rights Benchmark'.

De dialoog met TJX werd voortgezet met het sturen van nieuwe voorstellen ter verbetering van risicoanalyse in de productieketen (due diligence) en betere onderbouwing van aanpak en prioritering van gesignaleerde risico's. Concreet vragen we daarbij naar rapportage over de top 10-15 van landen waar productie vandaan komt en meer details over audits en de bevindingen daarvan, zoals aantallen en typen misstanden en de genomen maatregelen om misstanden aan te pakken. We hopen dat door verbeterde rapportage over de risicoanalyse, ook op termijn het probleem van lage lonen in de sector in beeld komt. Net als vorig jaar hebben we op de aandeelhoudersvergadering van TJX, gevraagd naar de bereidheid om onderzoek te doen naar mogelijke verschillen tussen de lonen die worden betaald door leveranciers en benchmarks voor leefbaar loon². In het antwoord op de vragen werd, net als vorig jaar, gewezen op de complexiteit van de keten van TJX. Toch benoemde het antwoord ook verbeteringen in de code of conduct voor leveranciers en de wil om het beleid steeds verder te verbeteren. Daarmee biedt het antwoord ook aanknopingspunten voor een volgend gesprek met de onderneming.

In het gesprek met V.F. Corp. bespraken we de plannen voor het werken aan eerlijke beloning in de productieketen. Dit jaar start een programma om loongegevens te verzamelen en te vergelijken met leefbaar loon benchmarks. In de eerste fase van dit onderzoek kijkt V.F. Corp. naar de lonen van de eigen medewerkers. In de tweede fase richt het onderzoek zich op lonen in de productieketen. Ook kondigde de onderneming een nieuw project aan op het gebied van leefbaar loon, waarbij nadrukkelijk de dialoog met fabriekseigenaars, arbeiders en vakbonden een rol speelt. In het jaarlijkse voortgangsonderzoek hopen we meer over deze plannen terug te zien. In het najaar willen we V.F. Corp. opnieuw spreken over de voortgang en verdere plannen.

Met Hugo Boss spraken we over de ontwikkelingen op gebied van leefbaar loon en de samenwerking van de onderneming met het Duitse Textiles Partnership en de organisatie 'Action, Collaboration, Transformation' (ACT). De onderneming deed onderzoek naar de eigen inkooppraktijk. Het stelde op basis van dit onderzoek een nieuw actieplan op, met aandacht voor training over de rol van loonkosten in het inkoopbeleid en indicatoren voor verantwoord inkoopbeleid, met oog voor leefbaar loon. Ook zijn leveranciers gevraagd om het inkoopbeleid van de onderneming te evalueren. Hugo Boss werkt met behulp van het 'loon-dashboard van de Fair Labor Association (FLA) aan het in kaart brengen van de zogenaamde loonkloof tussen betaalde lonen en leefbaar loon benchmarks. Op basis van geïdentificeerde verschillen wil de onderneming vervolgcacties ontwikkelen. In juni konden we vaststellen dat Hugo Boss ook in het duurzaamheidsverslag rapporteert over het onderzoek naar de hoogte van lonen en stappen aankondigt om aan verbetering van lonen te werken. We zien dit als een bewijs van implementatie van eerder genoemde voornemens en daarom als aanleiding om de mijlpaal 'implementatie' op groen te zetten.

Voortgang Supermarkten

In de eerste helft van 2021 hebben we een gesprek gevoerd en met Ahold Delhaize. Daarnaast hebben we aandacht gehad voor de aandeelhoudersvergaderingen van Casino en Carrefour. Bij beide bedrijven hebben we in samenwerking met de Franse vermogensbeheerder Amundi vragen ingediend over de prestaties op het gebied van leefbaar loon. Het indienen van vragen is een gedegen middel om ook direct richting bestuur het belang van het onderwerp te benadrukken en de onderneming ook publiek te laten reageren.

Bij Casino hebben we gevraagd of het bedrijf wilde onderzoeken of het haar eigen werknemers ook een leefbaar loon uitbetaalt. Een relevante vraag aangezien het bedrijf in diverse landen buiten Frankrijk actief is en we hier ook in eerdere engagement gesprekken aandacht voor hebben gevraagd. De onderneming heeft hierop geantwoord dat het als een belangrijk onderwerp wordt gezien en dat het bedrijf inderdaad bezig is met het in kaart

¹ Voor dit onderwerp zijn wij 'lead investor' voor een samenwerking geïnitieerd door het Interfaith Center for Corporate Responsibility (ICCR).

² Dit jaar stelden we deze vraag mede namens pensioenbelegger MN, ook lid van het platform living wage financials.

brenge of in o.a. Zuid-Amerika een leefbaar loon betaald wordt. Daarnaast is de onderneming van plan om dit onderwerp beter te gaan monitoren.

Bij Carrefour hebben we de vraag gesteld of de onderneming doelen kon stellen op het gebied van leefbaar loon. We zien namelijk dat Carrefour een gedegen duurzaamheidsstrategie, maar dat juist op het gebied van leefbaar loon de onderneming geen doelen stelt en een heldere strategie heeft. Carrefour antwoordde dat het inderdaad werkt aan een strategie op dit onderwerp en dat het al met diverse stakeholders hierover gesproken heeft. De onderneming gaf aan deze strategie te willen formaliseren. Een positieve stap en we noteren dan ook een toezegging en positieve voortgang.

Daarnaast hebben we in juni gesproken met Ahold Delhaize. De onderneming heeft afgelopen jaar diverse stappen gezet om haar beleid op het gebied van mensenrechten te verbeteren en due diligence uit te voeren. Toch zijn er nog zeker een aantal verbeterpunten te benoemen. Zo zet het merk "Albert Heijn" positieve stappen, maar worden deze verbeteringen nog niet ingevoerd bij de andere merken binnen het concern, bijvoorbeeld binnen de supermarktketens in de Verenigde Staten. Een punt dat we tijdens het gesprek op de agenda hebben gezet. Daarnaast zijn we dieper ingegaan op het loon dat Ahold Delhaize de eigen werknemers betaalt. We zien op basis van de huidige rapportages dat Ahold Delhaize hier onvoldoende inzicht in heeft. Dit terwijl andere ondernemingen wel degelijk goede stappen zetten op dit thema, bijvoorbeeld bij het eerder genoemde Casino. We hebben Ahold Delhaize dan ook opgeroepen de positieve voorbeelden van sectorgenoten zoals Casino, maar ook Tesco, te volgen.

Vervolg

Eind 2021 zal Achmea IM het leefbaar loon engagement project afronden. In het laatste half jaar zal over de uitkomsten van het voortgangsonderzoek worden gerapporteerd en zal nog een – voor ons laatste – ronde van gesprekken met de ondernemingen gedaan worden. Daarna zullen wij het resultaat van dit project evalueren.

Dankzij de samenwerking met het Platform Living Wage Financials betekent de afronding van ons leefbaar loon engagement niet dat de dialoog met de ondernemingen over dit thema geheel stopt. Het verbeteren van de lonen is duidelijk een lange termijn thema. We zullen daarom proberen om onze rol als 'lead-investor' over te dragen aan andere leden van het PLWF, zodat zij de dialoog met de ondernemingen kunnen voortzetten.

Access to Nutrition

Zowel goede voeding als voldoende voeding zijn van groot belang voor een gezonde samenleving. Voedingsbedrijven kunnen hier op verschillende manieren een belangrijke bijdrage aan leveren en hiermee tevens inspelen op een groeiende markt. Zo kunnen zij voedingswaarde en gezondheid meer prioriteit geven bij het ontwikkelen van producten, gezondheid meewegen in de prijsstelling en consumenten actief informeren over de voedingswaarden van producten.

Achtergrond van het thema

De 'Access to Nutrition Index' is een initiatief dat wereldwijd ondernemingen in de voedingssector rangschikt op basis van hun presentaties op onder andere de volgende thema's:

- Voorkomen van ondervoeding;
- Voorkomen van obesitas;
- Verantwoorde marketing richting kinderen en het promoten van borstvoeding.

De index is ontwikkeld op basis van kennis van investeerders, wetenschappers en relevante internationale organisaties zoals de 'United Nations World Health Organisation' (WHO). Er bestaat zowel een wereldwijde index als regionale indices die inzoomen op ondernemingen uit de Verenigde Staten, India, Mexico en Zuid-Afrika.

De resultaten laten zien dat voedingsbedrijven nog belangrijke stappen op het thema Access to Nutrition kunnen zetten. Zo blijkt dat slechts 1/3 van de onderzochte voedingsproducten als gezond kunnen worden gekwalificeerd.

Om de resultaten van het onderzoek via investeerders onder de aandacht te brengen bij ondernemingen, is er zowel een *investor statement* als een gezamenlijk engagement programma gelanceerd. Aan beide initiatieven nemen we in het kader van dit engagementthema actief deel om zo ondernemingen te stimuleren, stappen te zetten op het gebied van Access to Nutrition.

Doel van het thema

We hebben in het engagementtraject verschillende doelen gesteld voor de ondernemingen, gebaseerd op de uitgangspunten van de 'Access to Nutrition Index':

- De onderneming geeft goede voeding een gedegen plek in de strategie, uitgewerkt in concreet beleid;
- De onderneming zet zich in om goede en gezonde producten te ontwikkelen;

- De onderneming zet zich in om goede voeding tegen een betaalbare prijs beschikbaar te maken;
- De onderneming ondersteunt met haar marketingactiviteiten een gezond voedingspatroon;
- De producten van de onderneming passen in een gezond dieet en een gezonde levensstijl;
- De onderneming geeft via de verpakking goede informatie aan consumenten over de voedingswaarden van haar producten;
- Ondernemingen werken actief samen met andere belanghebbenden op het gebied van goede voeding.

Dit engagementthema sluit aan bij de volgende 'Sustainable Development Goals'(SDG's):

- SDG 2: Geen Honger

De focus ligt hierbij met name op het onderliggende doel 2.2 dat zich richt op het uitbannen van slechte voeding(spatronen).

- SDG 3:Goede Gezondheid en Welzijn

De focus ligt hierbij met name op het onderliggende doel 3.4 dat zich richt op het voor 2030 met een derde inperken van vroegtijdige sterfte gelinkt aan niet-overdraagbare ziekten, zoals diabetes, kanker of hart- en vaatziekte.

"Waar in ontwikkelingslanden ondervoeding zich concentreert rond lage- en middeninkomens, is het overgewicht dat zich concentreert onder lage inkomens in ontwikkelde landen"

– UN Food and Agricultural Organisation

Voortgang

Begin juli de nieuwe benchmark van de Access to Nutrition Index uitgekomen waarvan we de resultaten in onze engagement gaan inzetten. De uitkomsten van dit nieuwe onderzoek laten een gemengd beeld zien. Zo is het percentage producten dat voedingsbedrijven aanbieden en dat als gezond kan worden gezien nog steeds laag, namelijk 31%. Toch zien we bij een aantal ondernemingen ook vooruitgang. Negen ondernemingen hebben bijvoorbeeld wel degelijk hun voedingsproducten gezonder gemaakt en bij dertien ondernemingen zien we duidelijk meer aandacht en beleid op dit thema. Kortom, de uitkomsten van de Index laten zien dat er nog stappen nodig zijn, maar laten ook goede voorbeelden zien van ondernemingen die aantonen dat deze stappen ook mogelijk zijn.

Voordat in de tweede helft van 2021 de volgende engagement fase start over deze uitkomsten, hebben we in eerste helft van 2021 gesproken met Conagra en Suntory.

Met Suntory is de relatie sterk verbeterd en na een moeizame start vorig jaar is er een meer open dialoog tot

stand gekomen. Zo hebben we met Suntory in mei gesproken over de laatste ontwikkelingen op het gebied van goede voeding. Het onderwerp lijkt steviger op de agenda te staan en de onderneming lichtte toe dat het werkt aan het verminderen van de suikergehaltes van verschillende dranken in haar portefeuille. De onderneming benoemde ook dat het invoeren van zogeheten "belastingen op suiker" één van de redenen was dat dit intern op de agenda stond. Ondanks het constructieve gesprek zien we dat Suntory het onderwerp een meer serieuze plek kan geven in haar governance en doelstellingen. Een punt dat ook in de nieuwe Access to Nutrition Benchmark naar voren komt. De onderneming hoop over een halfjaar met nieuwe stappen naar buiten te komen.

Ook met Conagra merken we dat de gesprekken constructiever worden. In april hebben we weer met de onderneming gesproken. Zoals ook blijkt uit de nieuwe Access to Nutrition Index heeft de onderneming op verschillende vlakken vooruitgang geboekt. Zo heeft Conagra stappen gezet om de governance van goede voeding transparanter te maken. Positieve uitkomst van het gesprek is dat de onderneming heeft toegezegd een zogenaamd "Nutrient Profiling System" te gaan gebruiken. Een verzoek dat we ook al in eerdere engagement gesprekken hebben gedaan. Met een dergelijk systeem krijgt Conagra een goed inzicht in haar producten portefeuille en waar het qua voedingswaarde stappen kan zetten. We noteren daarom positieve voortgang in deze engagement.

Vervolg

Op basis van de uitkomsten en aanbevelingen van de nieuwe Access to Nutrition Index in juli 2021 is uitgekomen zullen alle ondernemingen die in deze index zijn opgenomen in de zomer van 2021 een brief ontvangen vanuit de aangesloten investeerders. Wij zullen deze brieven verzenden voor in Conagra, Suntory en Unilever. Daarnaast is vanuit de Access to Nutrition Index gevraagd of wij in plaats van Nestlé deze brief en daaropvolgende engagement willen leiden voor Coca Cola. Wij zullen deze onderneming dan ook toevoegen aan het engagement programma. Wij zullen echter ook actief aan de engagement met Nestlé blijven deelnemen vanuit deze coalitie.

Plastics

Het gebruik van plastics heeft een enorme vlucht genomen en plastics worden gebruikt in diverse toepassingen; van verpakkingsmateriaal, kleding, plastic flessen tot speelgoed en koelkasten. Het gebruik van plastics voldoet daarmee aan een grote vraag uit de samenleving en biedt veel voordelen, soms ook op gebied van duurzaamheid. Denk

bijvoorbeeld aan het gebruik van plastics in auto's waardoor het gewicht en daardoor ook het brandstofverbruik afneemt. Een ander voorbeeld is gebruik van plastics als verpakkingsmateriaal waardoor de houdbaarheid van voedingsproducten wordt verlengd wat kan bijdragen aan minder verspilling. Zo kan het gebruik van plastics een milieuwinst opleveren die groter is dan de milieukosten die gemoeid zijn bij de productie van de plastics.

Achtergrond van het thema

Er zijn ook grote zorgen rond het gebruik van plastics. Zo wordt bijna alle plastic gemaakt uit olie. Dit betekent dat nu wel 6% van de mondiale olieproductie gebruikt wordt voor de productie van plastics. Door economische ontwikkelingen zal dit percentage naar verwachting toenemen tot 20% van de mondiale olieproductie in 2050. De winning van olie leidt tot substantiële schade aan het milieu en de productie van plastic veroorzaakt CO2 uitstoot. Een ander probleem is dat slechts een klein gedeelte, ca. 10% van de geproduceerde plastics op dit moment wordt gerecycled, ongeveer 40% op stortplaatsen terecht komt, en 14% wordt verbrand. Dat betekent dat meer dan 30% uiteindelijk in het milieu eindigt en een grote vervuilingbron is voor meren, rivieren en uiteindelijk de oceanen. Jaarlijks komt er ruim 3 miljoen ton aan plastic in de oceanen terecht. Bij ongewijzigd beleid kan dit er toe leiden dat er in 2050 meer plastic dan vis in de oceanen aanwezig is.

Doel van het thema

Om de schadelijke gevolgen van plastic te verminderen en de winstgevendheid van de onderneming op de lange termijn te waarborgen willen we dat bedrijven hun rol in de plastic transitie verstevigen. Het zetten van één of meer van onderstaande stappen is de hoofddoelstelling van dit engagementtraject.

TABEL 5.5.1 DOELSTELLINGEN PLASTICS ¹

Doelstelling	Toelichting
Beleidsvorming	ESG impact van plastic wordt als materieel erkend in de strategie van de onderneming; Scenario analyse brengt risico's van marktonwikkelingen en regelgeving in beeld;
Implementatie & toetsing	De onderneming stelt concrete doelen met prestatie indicatoren (kpi's) om negatieve impact van plastic te reduceren; De onderneming meet de voortgang ten aanzien van de doelen, en rapporteert daarover in openbare verslaglegging;
Samenwerking in de sector	De onderneming werkt samen met relevante partijen in de plastic keten aan het vinden en implementeren van oplossingen die de plastic transitie kunnen versnellen;
Transparantie	De onderneming rapporteert naast de voortgang ten aanzien van bovengenoemde doelen en kpi's over: - hoe regelgeving en marktontwikkelingen m.n. gericht op de plastic transitie, invloed zullen hebben op de financiële resultaten; - de maatschappelijke impact van geproduceerde plastics; - resultaten van maatregelen om klimaatverandering tegen te gaan, waaronder het verbeteren van energie-efficiëntie;

¹ Bron: Achmea Investment Management

Voortgang

Het plastics engagement is gestart in de 2^e helft van 2019 met voorbereiding, onderzoek en contact leggen met de geselecteerde ondernemingen. In 2020 is tweemaal met alle ondernemingen gesproken. In de 1^e helft van 2021 is wederom met elke onderneming gesproken over de voortgang. Alle ondernemingen zijn voldoende open voor een constructieve dialoog met beleggers. Ook de samenwerking met de andere beleggers, leden van de PRI werkgroep over plastic, draagt duidelijk bij aan de kwaliteit van de gesprekken. Samen maken we de ondernemingen duidelijk dat de zorgen rond plastic breder worden gedeeld onder beleggers.

Uit de gesprekken komen een aantal gedeelde inzichten naar voren. Zo hebben de meeste ondernemingen verduurzaming van materiaalgebruik (circulariteit) duidelijk op de agenda. Deze trend wordt gedreven door ontwikkelingen op gebied van wet – en regelgeving. Omdat ook de klanten van de verpakkingsproducenten zich op verwachte wetgeving voorbereiden, stellen zij ook eisen op gebied van duurzame materialen. Ook is duidelijk dat de ondernemingen op gebied van innovatie en materiaalontwikkeling veel kunnen doen, maar dat ze voor significant opschalen van duurzame materialen afhankelijk zijn van overheden die belemmeringen in de markt kunnen wegnemen. Belangrijke belemmerende factor is dat de kosten voor gerecycled plastic nog hoger zijn dan van nieuwe plastics. Ook belemmerend, is dat voor verpakkingen die in contact komen met voedingsproducten het gebruik van gerecycled materiaal vaak nog niet is

toegestaan. Wat betreft het kostenaspect wordt de opschaling van gerecycled materiaal aangejaagd door (verwachte) belasting op nieuwe plastic uit fossiele grondstoffen of quota voor gebruik van gerecycled materiaal. Daarnaast draagt wetgeving en inzet van overheden op gebied van afvalinzameling en statiegeld bij aan het verminderen van plastic afval en het beschikbaar krijgen van meer gerecycled materiaal. De urgentie van betere wetgeving wordt onderschreven door een groot aantal ondernemingen in de plastic keten, en geuit in de 'business call for a UN Treaty on plastic pollution'³. We onderzoeken momenteel of we voor deze oproep ook brede steun van institutionele beleggers kunnen mobiliseren.

De dialoog met Amcor verloopt constructief. We spraken over de ontwikkelingen rond meer duurzaam materiaalgebruik en over verdere verbetering van de rapportage over duurzaamheid. Daarnaast hebben we gesproken over onze wens om indicatoren voor het behalen van duurzaamheidsdoelen ook onderdeel te maken van de beloning van de bestuurders van de onderneming. Wat betreft de verduurzaming van materiaalgebruik is Amcor vooral afhankelijk van beschikbaarheid en verdere ontwikkeling van gerecycled plastic. De onderneming gebruikt nu al vooral veel gerecycled PET voor flessen. Voor verdere groei zijn hier vooral de extra kosten voor gerecycled materiaal, en de beperkte volumes een rem op snellere groei. Voor de meer complexe en flexibele verpakking van voedselproducten is Amcor afhankelijk van de technische ontwikkeling en groei van het aanbod van zogenaamde chemische recycling van plastics. Op dit gebied werkt Amcor samen met ontwikkelaars, maar de hoge kosten spelen een beperkende rol. Ten aanzien van verduurzaming van materiaalgebruik hebben we Amcor gevraagd het doel aan te scherpen. De gesignaleerde verbetering in rapportage, door introductie van indicatoren van de Sustainability Accounting Standards Board (SASB) hebben we als 'oranje' mijlpaal 'toezegging' genoteerd.

Met Berry Global bespraken we de eerder geuite verwachtingen: de verdere verbetering van de rapportage over verduurzaming, het versnellen van de voortgang op gebied van duurzamer materiaalgebruik en het opnemen van indicatoren voor het behalen van duurzaamheidsdoelen in het beloningsbeleid voor de bestuurders van de onderneming. Berry wil graag versnellen maar is daarin afhankelijk van de klant die de extra kosten voor duurzamere materialen moet betalen. Dat steeds meer klanten zelf ook doelen stellen ten aanzien van duurzame materialen helpt daarbij. Berry werkt ook nauw samen met plastic producenten, om bijvoorbeeld de 'chemische' recycling van plastic, voor toepassing in de meer complexe plastic verpakkingen, te bevorderen. De duurzaamheidsrapportage van Berry is dit jaar verbeterd, o.a. door introductie van indicatoren van SASB. We hebben deze verbetering als 'oranje' mijlpaal 'toezegging' genoteerd. Wat betreft het opnemen van

duurzaamheidsindicatoren in het beloningsbeleid zien we een opening om dit verder te bespreken.

Ook de dialoog met Greif verloopt goed. Greif gebruikt vooral veel papier en staal als verpakkingsmateriaal. De onderneming verwacht dat het gebruik van plastic zal toenemen om staal te vervangen vanwege betere milieuprestaties. Daarbij is het uiteraard van belang om zoveel mogelijk het gebruik van nieuw plastic uit fossiele grondstoffen te voorkomen. Daar werkt Greif serieus aan. Zo biedt de onderneming klanten veel inzicht in duurzaamheid van materialen en is een speciaal team opgezet om circulair materiaalgebruik te bevorderen. Materiaalgebruik is een belangrijke factor in het reduceren van de CO2-voetafdruk van de onderneming. Op gebied van duurzaamheidsrapportage zien we ook bij Greif vooruitgang door het introduceren van de SASB indicatoren. Wat betreft het opnemen van duurzaamheidsindicatoren in het beloningsbeleid, gaf Greif aan dat dit in het 3e kwartaal in de beloningscommissie ter sprake zal komen. De verbetering van de rapportage en de bereidheid om onze suggesties voor het beloningsbeleid te bespreken noteren we als een oranje mijlpaal 'toezegging'.

In gesprek met Huhtamaki bespraken we de kwaliteit van de duurzaamheidsrapportage, de strategie en doelen voor verduurzaming van materiaalgebruik en het belang van duurzaamheidsindicatoren in het beloningsbeleid. In de rapportage heeft Huhtamaki een dashboard met belangrijkste duurzaamheidsdoelen geïntroduceerd, waaronder CO2 emissies, gebruik van gerecycled materiaal, afval en gebruik van duurzame energie. Wij zouden op dit dashboard ook graag een specifiek doel en status voor gebruik van gerecycled plastic zien. Ook hebben we de onderneming voorgesteld om voor nog beter inzicht en onderlinge vergelijkbaarheid het volgen van de SASB richtlijnen te overwegen. Huhtamaki gaf aan daar naar te willen kijken. Positief is ook dat Huhtamaki dit jaar performance indicatoren op gebied van duurzaamheid heeft geïntroduceerd in het beloningsbeleid voor het bestuur. We hebben dit als 'oranje' mijlpaal 'toezegging' genoteerd. Als in het volgende jaarverslag blijkt dat dit element in de beloning serieus is ingevuld, kunnen we dit als mijlpaal 'implementatie' noteren.

Met LyondellBasell spraken we over de strategie voor duurzaam materiaalgebruik en over de verdere verbetering van de duurzaamheidsrapportage. Lyondell heeft een sleutelpositie in de transitie naar niet-fossiele plastics en opschaling van plastic recycling. De onderneming heeft daarvoor speciaal het merk 'Circulen', geïntroduceerd. Met Circulen biedt Lyondell drie productlijnen: 'recover', uit mechanische recycling; 'revive' uit chemische recycling en 'renew' uit hernieuwbare grondstoffen. Dit is een duidelijke strategie. Vraag is wel, hoe snel Lyondell de productie van deze productlijnen kan opschalen. Daarbij is de onderneming in belangrijke mate afhankelijk van klanten die de extra kosten willen betalen. Daarnaast is ook de

³ Deze oproep is mede ondertekend door een aantal ondernemingen waarmee wij in dialoog zijn: www.plasticpollutiontreaty.org

beschikbaarheid van goede afvalstromen voor recycling van belang. Zoals in de inleiding van deze voortgangsparagraaf genoemd, is voor beide aspecten ook de rol van overheden van belang.

Wat betreft rapportage hebben we Lyondell gevraagd om duidelijke doelen voor de groei-ambitie van de Circulair-strategie en verdere detaillering van rapportage over materiaalgebruik. Over het opnemen van duurzaamheidsindicatoren in het beloningsbeleid zullen we in een volgend gesprek verder spreken. De verbeteringen in de rapportage over duurzaamheid en materiaalgebruik zien we als een 'oranje' mijlpaal 'toezegging'.

Het gesprek met Mondi ging vooral over de duurzaamheidsstrategie - het 'Mondi Action Plan (MAP-) 2030, over de rapportage over duurzaamheid en over het beloningsbeleid. Mondi produceert vooral papieren verpakking en ook in de rapportage krijgt dit daarom veel aandacht. De strategie en doelen wat betreft verduurzaming van het gebruik van plastic zijn minder uitgewerkt. We hebben Mondi daarom gevraagd om in het MAP-2030 concreter te zijn over de inzet op gebied van gerecycled en bio-based plastic. In het beloningsbeleid voor het bestuur heeft Mondi voor 2021 20% van de bonus gekoppeld aan het behalen van duurzaamheidsdoelen, waarvan 10% voor veiligheid op de werkvloer, en 10% voor het behalen van doelen uit het MAP2030. We zien dit als een invulling van in eerdere gesprekken kenbaar gemaakte verwachting en noteren daarom een 'oranje' mijlpaal 'toezegging'.

Ook met Sealed Air bespraken we de eerder geuite verwachtingen waaronder aanscherping van beleid en verbetering van rapportage. Sealed Air heeft een ambitieus doel gesteld voor gebruik van gerecycled plastic in 2025 en we willen graag meer in detail weten hoe de onderneming dit gaat bereiken. Sealed Air vertelde ons dat er hard gewerkt wordt aan ontwikkeling van en toepassingen voor chemische recycling. Daarin wordt ook nauw samengewerkt met strategische partners in de keten. Ook heeft de onderneming via acquisities expertise op gebied van papieren verpakking binnengehaald. Hiermee kan een deel van plastic verpakking vervangen worden door papier. Ook bespraken we onze wens aangaande het opnemen van indicatoren voor het behalen van duurzaamheidsdoelen in het beloningsbeleid.

Vervolg

Het volgende halfjaar zullen we gebruiken om de inmiddels geconstateerde voortgang af te zetten tegen de gestelde doelen om te zien op welke doelen we ons nog moeten richten. We zullen dan nog een ronde gesprekken plannen voor in het 4e kwartaal, om opnieuw de laatste ontwikkelingen bij de ondernemingen te horen en verdere suggesties voor verbetering te bespreken. In het 1e halfjaar van 2022 zullen we dan de laatste ronde gesprekken hebben

waarna we de dialoog zomer 2022 zullen evalueren en afronden.

Biodiversiteit

Biodiversiteit is het geheel van de diversiteit van soorten, de variatie van genetisch materiaal en de verschillende ecosystemen. Deze ecosystemen leveren belangrijke diensten aan onze economie. Denk bijvoorbeeld aan dierlijke bestuiving van voedselgewassen, de natuurlijke zuivering van water en het in stand houden van een vruchtbare bodem voor productie van gewassen. Daarom is het behoud van biodiversiteit ook van belang voor de financiële sector. Als door verlies aan biodiversiteit ecosystemen hun veerkracht verliezen, neemt de productiecapaciteit af wat tot minder opbrengst leidt voor tal van sectoren waar ook financiële instellingen als belegger van afhankelijk zijn. In dit engagement project zullen we ondernemingen aanspreken op hun verantwoordelijkheid om biodiversiteit te beschermen en te bevorderen.

Achtergrond van het thema

Financiële instellingen beleggen en investeren in ondernemingen verspreid over de hele wereld. Veel van die bedrijven beïnvloeden de natuur. Ze hebben door hun activiteiten bewust of onbewust een aandeel in het verlies van biodiversiteit. Maar ook veel ondernemingen zijn juist afhankelijk van biodiversiteit en producten die voortkomen uit de natuur; ook wel 'ecosysteemdiensten genoemd'. Het boven genoemde rapport van DNB beschrijft deze relatie als volgt: "De relatie tussen biodiversiteit en financiële instellingen is indirect en tweezijdig. De financiële sector financiert bedrijven die voor de productie van hun goederen en diensten (deels) afhankelijk zijn van ecosysteemdiensten. Daarnaast financiert de sector bedrijven die met hun productieprocessen biodiversiteit negatief beïnvloeden door veranderend land- en zee gebruik, overexploitatie van ecosystemen, klimaatverandering en vervuiling." Ook de UN Principles for Responsible Investment (PRI) beschrijft de materiele risico's van biodiversiteitsverlies voor de financiële sector⁴. En ESG data aanbieder MSCI signaleert biodiversiteit als belangrijk ESG thema voor 2021.⁵

Doel van thema

Op basis van onderzoek naar de impact van industriële sectoren op biodiversiteit, en met behulp van ESG data van MSCI hebben we de landbouwketen gekozen als relevante sector voor dit engagement thema. Met ondernemingen in deze keten willen we spreken over hoe zij hun (mogelijke) negatieve impact op biodiversiteit in kaart brengen, en wat

⁴ www.unpri.org/sustainability-issues/environmental-social-and-governance-issues/environmental-issues/biodiversity?adredir=1 "download

⁵ To Bee or not to Bee: Investors Tackle the Biodiversity Crisis, MSCI 2021

zij al doen - en nog meer kunnen doen - om verlies van biodiversiteit te stoppen. Ook willen we horen in hoeverre de ondernemingen hun afhankelijkheid van biodiversiteit op de radar hebben. Afsluitend willen we ook aan de orde stellen hoe de ondernemingen kunnen bijdragen aan de bevordering van biodiversiteit. We willen daarbij aansluiten bij beschikbare methoden, standaarden en richtlijnen. Op dit gebied is momenteel veel in ontwikkeling en deze ontwikkelingen volgen wij op de voet. Relevante ontwikkelingen geven wij vanzelfsprekend een plek in dit engagement traject.

We hebben voor dit engagement traject het doel gesteld dat de geselecteerde ondernemingen één of meer van onderstaande stappen zetten.

- **Beleid en bestuur.**
  - Biodiversiteitsbeleid: De onderneming benoemt het belang van het behoud van biodiversiteit in het beleid van de onderneming;
  - Het bestuur van de onderneming geeft blijk van de urgentie van het thema biodiversiteit en stelt doelen en neemt verantwoordelijkheid voor de uitvoering ten aanzien van:
    - Tegengaan van ontbossing / bescherming van natuur
    - Bescherming en verbetering van biodiversiteit rond gebruik van bestaande landbouwgrond en gedegradeerde landbouwgronden.
- **Structurele analyse en aanpak in 5 stappen ⁶:**
  - Impact en afhankelijkheden meten;
  - Interpreteren, prioriteren;
  - Doelen stellen;
  - Implementeren;
  - Voortgang meten en rapporteren.
- **Samenwerking.** Samenwerking in de keten vergroot de kans op positieve impact, door gebruik te maken van beschikbare kennis, ervaring en succesvolle voorbeelden. We moedigen ondernemingen daarom aan samenwerking te zoeken of te initiëren (Voorbeelden: OP2B / Natural Capital Coalition / World Business Council for Sustainable Development, Organic Cotton Accelerator etc.
- **Rapportage.** We verwachten rapportage over afhankelijkheid van – en positieve – en negatieve impact op biodiversiteit, daarbij gebruik makend van leidende standaarden, en rekening houdend met internationale ontwikkelingen op gebied van wetgeving over verslaglegging.

Dit engagement thema sluit met name aan bij de volgende Sustainable Development Goals:

- **SDG 12: Verantwoorde consumptie en productie**
We richten ons hierbij op het onderliggende doel 12.2 dat zich richt op het duurzame beheer en het efficiënt gebruik van natuurlijke hulpbronnen te realiseren en onderliggend doel 12.6 dat bedrijven aanmoedigt om, in het bijzonder

grote en transnationale bedrijven, duurzame praktijken aan te nemen en duurzaamheidsinformatie te integreren in hun rapporteringscyclus.

- **SDG 14: Behoud en maak duurzaam gebruik van de oceanen, de zeeën en maritieme hulpbronnen.**
We richten ons hierbij op het onderliggende doel 14.1 dat zich richt op het voorkomen van vervuiling van de zee.
- **SDG 15: Bescherm, herstel en bevorder het duurzaam gebruik van ecosystemen, beheer bossen duurzaam, bestrijd woestijnvorming en landdegradatie en draai het terug en roep het verlies aan biodiversiteit een halt toe.**

We richten ons hierbij vooral op de verantwoordelijkheid van de landbouwketen om ontbossing tegen te gaan, en gezonde, productieve landbouwgronden te bevorderen, waardoor de druk op natuur en beschermde natuurgebieden kan afnemen. Deze aspecten zijn onderdeel van onderliggende doelen van 15.2 en 15.3.

Voortgang

Begin 2021 is gestart met het voorbereidend onderzoek. Tal van onderzoeken en rapporten zijn daarbij gebruikt, van kennisinstellingen, financiële sectororganisaties en maatschappelijke organisaties. Op basis van het onderzoek is eerst de keuze voor de relevante sector / keten gemaakt, en vervolgens de selectie van ondernemingen om het gesprek mee aan te gaan. Daarbij is nadrukkelijk gekeken naar de activiteiten van de onderneming en risico's wat betreft het veroorzaken van biodiversiteitsverlies.

Nadat de keuze voor de ondernemingen is gemaakt, is nader onderzoek gedaan naar de mate waarin de ondernemingen op dit moment al het thema biodiversiteit op de agenda hebben. We keken daarbij of het onderwerp in beleid nadrukkelijk benoemd is en of er over concrete maatregelen om biodiversiteitsverlies te voorkomen gerapporteerd wordt. Zoals de score voor duurzaam grondstoffengebruik in de tabel aangeeft, zijn er grote verschillen tussen de ondernemingen. Daarbij moet worden opgemerkt dat de ontwikkeling van data om impact op biodiversiteit in kaart te brengen nog in de kinderschoenen staat. We hopen echter dat dit engagement project ons ook meer inzicht kan geven in hoe ondernemingen werken aan het in kaart brengen van hun impact op - en afhankelijkheid van biodiversiteit. We zullen in ieder geval de ondernemingen aanmoedigen om deze analyse en de rapportage daarover meer structureel op te pakken.

Inmiddels zijn de eerste brieven aan de ondernemingen gestuurd en zullen we binnenkort nader contact met opnemen om een gesprek te plannen.

Samenwerking

In de voorbereiding van het engagement project bleek ook de deelname van Achmea IM aan de Finance for Biodiversity Pledge van waarde. Via dit initiatief dat ook verbonden is

⁶ Deze 5-stap aanpak is ontleend aan de 'Initial Guidance for Business' van het Science-based targets for nature initiatief

aan het Europese EU Business @ Biodiversity Platform⁷, biedt toegang tot de meest recente ontwikkelingen op gebied van biodiversiteit-impact meet methoden voor ondernemingen en impact indicatoren en data voor financiële instellingen. Samenwerking op gebied van engagement over biodiversiteit is een van de doelstellingen van de Pledge. Achmea IM heeft samen met Federated Hermes het voorzitterschap van de engagement werkgroep op zich genomen. Door actieve deelname in deze werkgroep willen we samenwerking in engagement bevorderen en leren van ervaringen van andere leden van de werkgroep. Ook kan afstemming plaatsvinden in het geval er met dezelfde bedrijven dialoog plaatsvindt. We hebben leden van de engagement werkgroep uitgenodigd om actief deel te nemen aan ons engagement project en inmiddels is met drie andere leden (institutionele beleggers) contact over samenwerking.

Vervolg

In de eerste brief aan de ondernemingen hebben we ze uitgenodigd voor een gesprek in het derde kwartaal van dit jaar. In die gesprekken willen we nader verkennen hoe ver de ondernemingen zijn ten aanzien van onze doelen. We zullen ook de wijze van samenwerking met andere beleggers uitwerken, zodat we de eerste ronde gesprekken samen kunnen voeren. Dit versterkt het signaal van urgentie aan de ondernemingen.

Human Capital

Een goed personeelsbeleid is van strategisch belang voor ondernemingen. Uit onderzoek van Global Intangible Finance Tracker uit 2018 blijkt dat het menselijk kapitaal en de heersende cultuur gemiddeld 52 procent van de marktwaarde van de onderneming bepalen.

De wijze waarop het management met haar personeel omgaat en hen in staat stelt zich te blijven ontwikkelen, kan het verschil maken voor ondernemingen en concurrentievoordeel opleveren. Bijvoorbeeld in relatie tot het verhogen van de productiviteit en het aantrekken en behouden van voldoende gekwalificeerd en betrokken personeel. Digitalisering en opkomende vergrijzing in sommige markten en industrieën vergroten deze uitdagingen.

Achtergrond van het thema

Uit onderzoek van MSCI blijkt dat er drie categorieën zijn die ondernemingen helpen hun menselijk kapitaal te optimaliseren en personeels gerelateerde risico's te minimaliseren.

⁷ https://ec.europa.eu/environment/biodiversity/business/index_en.htm

1. In staat zijn om kostenefficiënt gekwalificeerd personeel aan te trekken en te behouden;
2. De maximale toegevoegde waarde uit medewerkers te halen;
3. Door te voldoen aan arbeidsnormen en wet- en regelgeving voorkomen dat er juridische procedures ontstaan

Naast het gegeven dat dit onderwerp financieel materieel is, kan een onderneming door op een goede manier met haar personeel om te gaan ook een positieve maatschappelijke bijdrage leveren. Zo kunnen ondernemingen een belangrijke rol spelen in het opleiden van hun (potentiële) werknemers, het bieden van een eerlijk loon, zorgen voor gezonde werkomstandigheden en het bieden van gelijke kansen voor iedereen. Zo kunnen ondernemingen een belangrijke rol spelen in het behalen van de *Sustainable Development Goals* (SDG's) van de Verenigde Naties, in het bijzonder SDG's 4, 5 en 8.

SDG 4: Kwaliteitsonderwijs

Onze focus ligt hierbij met name op onderliggend doel 4.4. en bijbehorende indicator 4.4.1., die zich richten op het verbeteren van de competenties, inclusief technische en beroepsvaardigheden voor werkgelegenheid, goede banen en ondernemerschap.

- SDG 5: Gendergelijkheid

Onze focus ligt hierbij met name op onderliggend doel 5.1 en bijbehorende indicator 5.1.1, die zich richt op het beëindigen van alle vormen van discriminatie tegen alle vrouwen en meisjes overal en het handhaven en toezicht houden op de bevordering van gelijkheid en antidiscriminatie op basis van geslacht.

- SDG 8: Eerlijk werk en economische groei

Onze focus ligt hierbij met name op onderliggend doel 8.3, dat zich richt op het bevorderen van beleid gericht op ontwikkeling en ondersteuning van productieve activiteiten, het creëren van eerlijk werk, ondernemerschap, creativiteit en innovatie. Ook richten we ons op onderliggend doel 8.8. dat betrekking heeft op arbeidsrechten en arbeidsomstandigheden en bijbehorende indicator 8.8.2, die zich richt op toename van naleving van arbeidsrechten en nationale wetgeving.

Doel van het thema

Human Capital Management is een complex onderwerp, zeker in ondernemingen met honderdduizenden medewerkers in meerdere vestigingen wereldwijd. Daarom hebben we op meerdere niveaus doelstellingen geformuleerd waarop een onderneming stappen kan zetten. In tabel 9 zijn deze doelstellingen getoond. Afhankelijk van de onderneming leggen we de nadruk op

één of meer van deze doelstellingen en maken we deze bedrijfsspecifiek.

TABEL 5.5.1 DOELSTELLINGEN

Doelstelling	Toelichting
Beleidsvorming	De onderneming heeft beleid ontwikkeld op het onderwerp Human Capital Management, inclusief doelstellingen. Daarnaast heeft het onderwerp een gedegen plek in de governance en het beloningsbeleid
Implementatie & toetsing	Het bedrijf implementeert haar beleid in haar eigen bedrijfsvoering. Het bedrijf ziet actief toe op de voortgang.
Randvoorwaarden	Het bedrijf zorgt dat de randvoorwaarden voor Human Capital Management gewaarborgd zijn in de eigen bedrijfsvoering.
Samenwerking in de sector	Het bedrijf werkt samen met andere partijen, bijvoorbeeld via sectorinitiatieven aan bevordering van goed werkgeverschap.
Transparantie	De onderneming is transparant richting investeerders en andere belanghebbenden en rapporteert over haar beleid, de implementatie en de voortgang. Denk bijvoorbeeld aan het rapporteren van het percentage flexcontracten en de onderlinge loonverschillen.

We zijn eind 2019 met het thema Human Capital Management van start gegaan. Er zijn twee sectoren geselecteerd; de cruise lines sector en restaurantsector die we hieronder verder zullen toelichten.

De cruise lines industrie vormt een subindustrie van de hotels & reizen industrie. Human Capital Management is een belangrijk thema voor deze sector vanwege het groot aantal medewerkers. Deze medewerkers zijn veelal laaggeschoold, hebben vaak flexcontracten of zijn onderaannemers, ontvangen lage lonen en genieten weinig wettelijke bescherming doordat ze grotendeels werkzaam zijn buiten territoriale wateren. De industrie kent een geschiedenis van vele arbeidsconflicten. Hierdoor is het risico op ontevredenheid onder medewerkers hoog.

De tweede sector is de restaurantsector. Deze sector kenmerkt zich door het hoge aantal medewerkers. De ondernemingen die in deze sector geselecteerd zijn, maken gebruik van franchisenemers. Dit model garandeert relatief stabiele kasstromen en zorgt ervoor dat de franchiseorganisatie niet direct verantwoordelijk is voor loonkosten en overige personeelsverplichtingen. In de Verenigde Staten heeft het franchisemodel voor veel discussies gezorgd over werkgeversaansprakelijkheid. Tot recent was de *joint employer rule* in de Verenigde Staten van toepassing. Deze wet is gerelateerd aan gezamenlijk werkgeverschap van franchisegever en franchisenemer. Deze regelgeving had betrekking op het inhuren of ontslaan van een werknemer, toezicht op werktijden, bepaling van de hoogte van lonen, de wijze van loonuitbetaling en het bijhouden van werkgelegenheidsgegevens. Deze

wetgeving is echter recent teruggedraaid. Hierdoor verslechteren de arbeidsomstandigheden voor medewerkers van franchiseorganisaties en dreigen arbeidsconflicten.

Voortgang

In het afgelopen halfjaar is gesproken met Royal Caribbean Cruises en McDonald's.

We hebben in het afgelopen halfjaar gesproken met Royal Caribbean Cruises (hierna: RCC). De onderneming is zwaar geraakt door de coronacrisis. RCC heeft diverse maatregelen genomen om de veiligheid en gezondheid van medewerkers te waarborgen. Met het herstarten van het varen worden de genomen maatregelen nu uitgetest.

Ook hebben we met RCC geproken over de samenstelling van het medewerkersbestand die qua nationaliteiten zeer divers is, zo komt een groot deel van de medewerkers op de schepen uit Zuid-Oost Azië. Omdat de schepen ook nog veel in internationale wateren varen en bijvoorbeeld onder Maltese of Panamese vlag varen is de arbeidsrechtelijke positie van deze medewerkers complex. RCC meldde dat een groot gedeelte van de medewerkers is aangesloten bij een vakbond. Voor de verschillende nationaliteiten zijn er verschillende vakbonden en RCC stelt dat het constructief samenwerkt met diverse internationale zeevaarders vakbonden. Als gevolg van de pandemie is de dialoog met de vakbonden volgens RCC geïntensiveerd. We willen in de 2^e helft van 2021 gesprekken aangaan met enkele vakbonden om deze uitspraken te toetsen. Dit kan weer informatie opleveren voor het vervolggesprek met RCC.

We hebben daarnaast gevraagd of RCC meer transparantie kan bieden in de rapportages omtrent de samenstelling van het medewerkersbestand. RCC antwoorde dat zij met dit punt aan het werk waren en onze aanbevelingen mee zouden nemen. In het jaarverslag van RCC over 2020 geeft RCC inzicht in hoe de medewerkers verdeeld zijn over bijvoorbeeld personeel aan wal en personeel op de cruiseliners. Ook geven ze inzicht in de man/vrouw verhouding en is er een verdeling opgenomen naar nationaliteit. De transparantie die geboden wordt is een belangrijke stap in de goede richting. Wel moedigen we nog verdere transparantie aan. Ook zouden we graag zien dat er toelichting gegeven wordt over hoe de verschillende nationaliteiten de algemene processen en beleidsstukken beïnvloeden. Dit zullen we in het vervolggesprek meenemen.

Na veel verzoeken heeft eindelijk in april 2021 een gesprek plaatsgevonden met McDonald's. In het gesprek is uitgebreid gesproken over het personeelsbeheer van McDonald's.

McDonald's is de afgelopen jaren regelmatig in het nieuws gekomen doordat diverse vrouwelijke medewerkers rechtszaken hebben aangespannen tegen McDonald's. De aanklachten betreffen seksuele intimidatie door mannelijke

collega's en managers. Onder andere in reactie hier op heeft McDonald's in 2020 principes opgesteld, gericht op preventie van discriminatie, intimidatie en geweld op de werkvloer. Voor het opstellen van deze principes is gebruik gemaakt van multifunctionele teams. Ook om op deze wijze het draagvlak te vergroten. McDonald's loopt relatief veel risico op het gebied van personeelsbeheer. Dit wordt mede veroorzaakt door de franchisestructuur van de onderneming. Het centraal overzicht op het gebied van human capital wordt hierdoor bemoeilijkt. In het gesprek erkende McDonald's dat de bedrijfsstructuur een obstakel is voor het succes van de opgestelde principes. Een belangrijke vraag die zij zichzelf stellen is hoe de franchiseondernemingen en kritieke partners mee te nemen in dit proces.

Ook is specifiek ingegaan op de relatie met leveranciers. McDonald's verwacht van leveranciers op regelmatige basis een verslag omtrent Human Capital. Daarnaast voeren zij controles uit om ervoor te zorgen dat de arbeidsomstandigheden bij leveranciers overeenkomen met het beleid van McDonald's.

In het gesprek heeft McDonald's toelichting gegeven op hun stap om de beloning van bestuurders te koppelen aan diversiteitsdoelstellingen. Het bestuur wil zichzelf verantwoordelijk houden voor het verbeteren van de werkomgeving. En het maken van stappen hierin. McDonald's streeft naar gendergelijkheid in het management tegen het einde van 2030. Ook richten ze zich op het verhogen van het aantal gekleurde mensen wat werkzaam is in het management. McDonald's heeft dit jaar voor het eerst in het jaarverslag een volledige breakdown naar geslacht, etniciteit en ras van US medewerkers gerapporteerd. Iets waar voorstanders van transparantie steeds meer druk op uitoefenden. McDonald's heeft met alle stappen die zij gezet hebben vooruitgang geboekt. In het vervolgesprek willen we dieper ingaan op de plannen van McDonald's om de franchisenemers mee te nemen in de stappen die ze zetten op de diverse onderwerpen. En willen we dieper ingaan op hoe McDonald's van plan is om de doelstellingen die ze nu gecommuniceerd hebben daadwerkelijk te bereiken.

Vervolg

In de tweede helft van 2021 zetten we de dialogen voort. Met Sodexo willen we het diversiteitsbeleid en de interne promotiemogelijkheden bespreken. Bij Carnival willen we met name bespreken hoe de rapportage en transparantie over hun werknemersbeleid verbeterd kan worden. Verder zoeken wij verdieping in het meten van medewerkerstevredenheid bij Starbucks en horen we graag de concrete actieplannen van McDonald's met betrekking tot het behalen van de doelen die ze gesteld hebben.

Ook zullen wij vanuit het Workforce Disclosure Initiative (WDI) contact opnemen met de diverse ondernemingen om ze te vragen deel te nemen aan de enquête. Deelname aan WDI zorgt ervoor dat er meer inzicht gegeven wordt in het beleid van de onderneming ten opzichte van medewerkers. Het WDI draagt bij aan het bereiken van gestandaardiseerde en vergelijkbare informatie over het personeelsbestand.

5.6. Collectieve initiatieven

Waar mogelijk en gewenst is SPH, vertegenwoordigd door Achmea Investment Management, betrokken bij andere vormen van dialoog. Met andere beleggers worden dan bijvoorbeeld de krachten gebundeld voor een collectieve engagement. Deze dialogen zijn gericht op sectoren, specifieke onderwerpen of overheden en andere regelgevende instanties.

Collectieve initiatieven en investor statements

In tabel 5.6.1 wordt een overzicht gegeven van alle initiatieven waar SPH steun aan heeft verleend. In de eerste helft van 2021 was SPH actief in 2 collectieve engagements en samenwerkingsverbanden. Hieronder introduceren we initiatieven die het afgelopen half jaar zijn ondertekend.

Healthy markets initiative

In de afgelopen twee jaar was Achmea IM deelnemer van de access to nutrition coalitie. Deze coalitie richt zich met name op voedingsbedrijven. Echter ook supermarkten spelen een

belangrijke rol bij stimuleren en beschikbaar maken van gezonde voeding. Daarom neemt Achmea IM deel aan het Healthy Markets Initiative. De coalitie opgezet door Shareaction wil dat supermarkten zich focussen op het verhogen van het aantal gezonde producten in hun portfolio en verkoop en hierover rapporteren. Hiervoor moeten bedrijven eerst een robuust en transparant systeem ontwikkelen om de mate van gezondheid van de aangeboden voedingsmiddelen in kaart te brengen. De coalitie zal engagement voeren met bedrijven, research en data delen, en samenwerking tussen institutionele investeerders op dit thema stimuleren.

Engagement initiatief over duurzame eiwitproductie

SPH neemt deel aan een engagement initiatief van FAIRR (Farm Animal Investment Risk & Return). Het initiatief roept voedselproducenten op om doelstellingen te zetten om het percentage plantaardige proteïne in de producten te verhogen. Dit is nodig omdat een toename van de vleesproductie een impact zal hebben op thema's zoals klimaat en biodiversiteit te verminderen.

TABEL 5.6.1 OVERZICHT COLLECTIEVE INITIATIEVEN SPH

Initiatief	Rol	Thema	Samenwerking	Sinds
Healthy markets initiative	Supporting Investor		ShareAction	H1 2021
Engagement initiatief over duurzame eiwitproductie	Investor Statement		Farm Animal Investment Risk & Return	H1 2021
Investor statement over voeding en gezondheid vanuit de stichting "Access to Nutrition"	Investor Statement		Access to Nutrition	H2 2020
CDP Science Based Targets (SBT) campaign	Investor statement		CDP	H2 2020
Investor Statement "Pharmaceutical Sector & Covid-19"	Initiator		Coalitie met 65 investeerders	H1 2020
Preventing PFAS pollution by removing forever chemicals from food packaging	Investor statement	 	Fidra	H1 2020

5.7. ESG Nederland

Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen hebben de speciale aandacht van Nederlandse institutionele beleggers vanwege de directe sociaaleconomische belangen die de bedrijfsactiviteiten met zich mee brengen. Belangrijke strategische besluiten van Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen, zoals fusies en overnames, kunnen significante effecten hebben op lokale werkgelegenheid, de concurrentiepositie van de onderneming en lange termijn waardecreatie. Ook remuneratievoorstellen of (her)benoemingen van bestuurders leiden regelmatig tot maatschappelijk discussie. Wij hechten er dan ook grote waarde aan om op structurele wijze de dialoog te voeren met Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen. Hierbij toetsten wij de beleidsvoorstellen aan de uitgangspunten en best-practices van de Nederlandse Corporate Governance Code (herzien in 2016), en vanaf 1 januari 2019 aan de Nederlandse Stewardship Code. Bij het voeren van de dialogen trekken wij zoveel mogelijk op in collectief verband, verenigd in Eumedion.

De principes uit de Stewardship Code bieden ons als institutionele beleggers de mogelijkheid verantwoording af te leggen aan deelnemers en klanten over de wijze waarop wij als betrokken belegger invulling geven aan onze aandeelhoudersrechten. De Stewardship Code is in lijn met de verantwoordelijkheden die voor aandeelhouders gelden ten aanzien van transparantie rond het betrokkenheidsbeleid en stembeleid, zoals vastgelegd in de herziene EU-richtlijn aandeelhoudersrechten (Shareholders' rights directive). Zij onderstreept ook het belang van aandeelhoudersbetrokkenheid voor het streven naar lange termijn waardecreatie van de Nederlandse beursondernemingen, zoals vastgelegd in de Nederlandse Corporate Governance Code. Daarnaast verlangt de Stewardship Code van institutionele beleggers de bereidheid om, eventueel samen met andere institutionele beleggers, een constructieve dialoog aan te gaan met de Nederlandse beursondernemingen en met andere belanghebbenden.

Overzicht dialogen

In de eerste helft van 2021 is SPH in dialoog gegaan met 9 Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen. Deze dialogen vonden plaats binnen het Eumedion verband, zie tabel 5.7.1.

TABEL 5.7.1 DIALOGEN MET NEDERLANDSE BEURSGENOTEERDE ONDERNEMINGEN H1 2021

Onderneming	Besproken onderwerpen
Ahold-Delhaize	Langetermijnwaardecreatie model, diversiteit, strategie, duurzaamheid, beloningsbeleid.
DSM	Lange termijn waardecreatie model, competentie- en diversiteitsmatrix, beloningsbeleid.
Heineken	Langetermijnwaardecreatie model, competentie- en diversiteitsmatrix, strategie en risico's, duurzaamheid.
ING Groep	Langetermijnwaardecreatie model, beloningsbeleid, risicomanagement.
KPN	Beloningsbeleid.
Philips	Langetermijnwaardecreatie model, competentie- en diversiteitsmatrix, beloningsbeleid, risicomanagement.
Royal Dutch Shell	Klimaatbeleid, beloningsbeleid, bestuur.
Unilever	Strategie, unificatie, duurzaamheid, corporate governance.
Wolters Kluwer	Beloningsbeleid.

Dialogen met Nederlandse ondernemingen Ahold-Delhaize

Met Ahold-Delhaize is gesproken over het beloningsverslag over 2020 en de onderbouwing hiervan. We hebben Ahold aangemoedigd om meer transparantie te geven in het beloningsverslag over de doelstellingen en in hoeverre deze zijn behaald. Ahold gaf aan dat dit voor hen lastig is, aangezien de doelstellingen concurrentie gevoelige informatie bevatten. Ahold heeft aangegeven transparantie in het beloningsverslag mee te nemen in de evaluatie van het huidige beleid. Er is de suggestie gedaan dat Ahold rapporteert over doelstellingen van twee jaar terug. Ahold vond dit een interessante suggestie en zal dit onderzoeken. Ahold had ten tijde van het gesprek de doelstellingen voor de bonussen over 2021 nog niet vastgesteld. Deze zijn mede afhankelijk van de ontwikkelingen rondom de COVID-19 pandemie. Er wordt niet een dusdanige stijging van inkomsten verwacht als in 2020. Gevraagd is naar een update halverwege 2021.

Het klimaatbeleid van Ahold, wat in 2020 is geüpdatet, is ook besproken. Evenals de stappen die Ahold zet in het kader van hun strategie om klanten in staat te stellen gezondere keuzes te maken. Ahold werkt ook verder aan het tegengaan van verspilling en verdere klimaatmaatregelen. Dit alles ter ondersteuning van de ontwikkeling van een duurzamere voedselvoorzieningsketen.

DSM

DSM had een statutenwijziging voorgesteld waarbij (na goedkeuring door de AvA) de optie verkregen zou worden om een volledige virtuele vergadering te houden. In het

gesprek met DSM is aangegeven dat het te vroeg is voor een dergelijke statutenwijziging. De wetgeving op het gebied van de structurele inbedding van de optie voor een volledig virtuele vergadering is nog in ontwikkeling. Daarmee is nog niet bekend welke voorwaarden er worden gesteld en of die naar tevredenheid zijn van aandeelhouders. De ervaringen met volledig virtuele vergaderingen zijn tot dusverre niet positief. Na het gesprek heeft DSM aangegeven de optie te verwijderen uit de gewijzigde statuten en de uitkomst van de wetgeving af te wachten. Ook is het beloningsverslag over 2020 besproken. Daarin was te zien dat DSM de lange termijn beloning voor de vorige CEO in 1 keer volledig heeft toegekend. We hebben aangegeven hier geen voorstander van te zijn, en dat deze optie niet duidelijk staat aangegeven in het beloningsbeleid. We hebben DSM verzocht grondig naar deze praktijk te kijken. De plannen van DSM op het gebied van duurzaamheid zijn tevens door hen toegelicht.

Heineken

Met Heineken is gesproken over de gevolgen van de COVID-19 pandemie op de onderneming en haar medewerkers. Heineken heeft een update gegeven over de genomen maatregelen om veilig werken mogelijk te maken. We zijn met Heineken ingegaan op hun bedrijfsstrategie Evergreen. Daarbij is gesproken over de aangekondigde reorganisatie, waardoor wereldwijd 8000 banen worden geschrapt. Heineken heeft aangegeven dat dit een zware beslissing was. Gezien de gevolgen van de COVID-19 pandemie op de resultaten was dit volgens hen een noodzakelijke stap. Heineken wil verder digitaliseren als gevolg van de toename van online verkopen. En hopelijk op deze wijze de inkomsten weer laten toenemen. Met deze stappen probeert Heineken zich door de crisis heen te navigeren en zich voor te bereiden op de toekomst. We hebben Heineken aangegeven dat we graag meer concrete duurzaamheidsdoelstellingen zouden willen zien en hebben hen aangemoedigd de opties te onderzoeken. Het fenomeen "Say on Climate" is ook ter sprake gekomen. Heineken gaf aan het een interessante ontwikkeling te vinden. Zij zullen monitoren hoe dit zich verder ontwikkelt.

Het beloningsverslag over 2020 is ook in het gesprek aan bod gekomen. Onder andere de vergoeding voor de vertrekkende CEO is besproken. Wat betreft het stellen van nieuwe doelstellingen heeft Heineken aangegeven dat het in de zomer verwacht doelstellingen te formuleren. Door de vele onzekerheden hadden zij dat tot op heden niet gedaan. Het uitstellen van het vaststellen van beloningsdoelstellingen is iets wat we bij meerdere ondernemingen hebben zien terugkomen.

ING

ING heeft in de dialoog een update gegeven over de gevolgen van de COVID-19 pandemie. Thuiswerken was al een bekend fenomeen bij ING. De systemen konden het thuiswerken ook goed aan. Door de functionele bankieren app kon de dienstverlening aan klanten gewoon doorgaan. Met ING is gesproken over hun klimaatstrategie genaamd Terra. We zijn daarbij ingegaan op de voortgangsrapportage

2020. ING heeft onder andere als doelstelling om de CO2 voetafdruk van de woningportefeuille te verlagen. In de rapportage gaf ING aan dat de huiseigenaar en de overheid nodig zijn om de doelstellingen te kunnen behalen. Samenwerking is belangrijk om duurzaam wonen te kunnen bereiken. Ook is er behoefte aan duidelijke richtlijnen. ING werkt op dit vlak ook samen met andere banken. ING heeft ook een toelichting gegeven op het verbeterprogramma ten aanzien van risicomanagement. De systemen zijn inmiddels in meerdere landen gestandaardiseerd. Regelmatig worden er testen uitgevoerd om de veiligheid van de systemen te beoordelen. Sinds de COVID-19 pandemie is er een toename gezien van DDoS aanvallen en phishing activiteiten. Cyber Security is een continue punt van aandacht. Ondanks dat banken verschillende systemen hebben informeren zij elkaar indien er een aanval is. Ook informeren zij elkaar wanneer er nieuwe technologie is.

KPN

Bij KPN zijn in 2020 een nieuwe CEO en CFO aangetreden. KPN heeft relatief snel de omslag kunnen maken naar thuis werken. Wel waren er voor de medewerkers van call centers wel wat aanpassingen nodig. KPN heeft voorzieningen op de balans gebruikt om ervoor te zorgen dat medewerkers thuis ook een Arbo proof werkplek hebben. Daarnaast zijn de verlofregelingen versoepeld. Duurzaamheid is een belangrijk onderwerp voor KPN en wordt breder gezien dan alleen klimaat. Op dit moment is er extra aandacht voor het onderwerp eenzaamheid. We hebben KPN aangemoedigd om dit soort activiteiten op te nemen in rapportages. Ook is er in de dialoog ingegaan op diverse onderdelen van het beloningsverslag en de resultaten van de onderneming. Met name op het meenemen van de reputatiescore, waar KPN de afgelopen 5 jaar maximaal op scoort. De vraag is of deze doelstelling nog ambitieus genoeg is.

Langetermijnwaardecoratie en de beste manier om dit te meten is ook besproken. KPN hanteert de Total Shareholder Return als maatstaf (TSR). Bij TSR kan zowel de omzet als de Return on Invested Capital (ROIC) dalen (waarde vernietiging) maar nog steeds een goede beloning worden uitgekeerd. KPN meent dat succes van investeringen zich terug moet betalen in free cash flow. Uiteindelijk gaat het om TSR. KPN vindt dat duidelijk is dat men niet gericht is op de korte termijn door de beslissingen die men neemt. Er wordt geïnvesteerd in elementen die niet snel free cash flow opleveren. De TSR is voor KPN ook relevant omdat ze zichzelf internationaal met andere ondernemingen wil vergelijken.

Philips

Met Philips is ingegaan op de stap om de divisie Huishoudelijke apparaten te verkopen. Door middel van een licentieovereenkomst wil Philips haar normen voor duurzaam ondernemen opleggen aan de koper. Een duurzaamheidsteam van Philips zal ook over gaan naar de koper. De divisies persoonlijke verzorging, mondverzorging en moeder & kind zijn nog over bij het onderdeel 'Personal Health'. Gevraagd is of het verstandig zou zijn om te

desinvesteren in dit onderdeel en juist uit te breiden in andere kernactiviteiten. Philips ziet dit momenteel niet als optie. Het onderdeel 'Personal health' heeft een belangrijke rol. Philips wil in de loop der tijd een brug bouwen tussen gezondheid professioneel en gezondheid thuis. Dit is door de COVID-19 pandemie versneld. Volgens Philips moet de link tussen deze twee niet worden onderschat.

Er is gesproken over het "Environmental Profit & Loss Account" (EP&L), welke opgenomen is in het jaarverslag van Philips. Hierin zijn alleen de verborgen milieukosten opgenomen, maar niet de maatschappelijke baten die Philips genereert door de gezondheid en het welzijn van mensen te verbeteren. Philips gaat onderzoeken of de maatschappelijke voordelen in geld kunnen worden omgerekend, zodat dit in de EP&L kan worden opgenomen. Philips wil hiervoor samen gaan werken met Harvard School of Public Health. Philips hoopt in het jaarverslag over 2021 hier informatie over te kunnen opnemen. Philips heeft onderzoek laten doen naar gelijke beloning van mannen en vrouwen in Nederland. De uitkomst van dit onderzoek was positief. Ze gaan dit onderzoek nu per land wereldwijd uitrollen. Ook is er nog gesproken over het beloningsverslag over 2020. We hebben Philips geadviseerd om meer toelichting op te nemen bij het onderdeel "Earnings per share" zodat aandeelhouders beter kunnen begrijpen waar de bewegingen in dit onderdeel door worden veroorzaakt.

Royal Dutch Shell

Met Royal Dutch Shell hebben we in het afgelopen halfjaar meerdere keren gesproken over de klimaatstrategie van Shell en het beloningsbeleid- en verslag over 2020. Shell heeft in de dialoog punten benoemd waarom zij menen dat de stappen in de klimaatstrategie voldoende zijn om de doelstellingen van Parijs te kunnen behalen. Zij waren van mening dat het aandeelhoudersvoorstel van Follow This daardoor overbodig was. In het gesprek hebben we aangegeven dat wij van mening zijn dat Shell absolute reductiedoelstellingen moet stellen op korte en middellange termijn. Dat er minder geïnvesteerd moet worden in fossiel. En dat we van mening zijn dat Shell te sterk vertrouwt op de opslag en afvang van CO2 en compensatie door bijvoorbeeld bebossing. Uitkomst van de AvA is dat de klimaatstrategie een meerderheid van de stemmen heeft behaald. Het voorstel van Follow This heeft meer dan 30% VOOR stemmen behaald waardoor, volgens de Britse wetgeving, Shell in gesprek moet gaan met Follow This. Wij zullen onze standpunten blijven benadrukken in toekomstig overleg met Shell. Met de voorzitter van het beloningscomité is gesproken over het beloningsbeleid. Ondanks de pandemie waren de financiële resultaten veerkrachtig. Er is afgezien van een jaarlijkse bonus en er is geen salarisverhoging toegekend. Ook is de toekenning van aandelen onder de 2021 lange termijn doelstellingsafspraken verlaagd. Dit om het risico van meevallers te beperken.

Unilever

Met Unilever is gesproken over de voorgestelde wijziging van Statuten. We hebben gevraagd waarom de nieuwe statuten bestuurders de mogelijkheid geven om vergaderingen uit te stellen of te verplaatsen zonder aandeelhouders daarover te informeren. Unilever gaf aan dat zij de aandeelhouders altijd zullen informeren. De wijziging geeft flexibiliteit om de vergadering verder op te schuiven dan binnen 6 maanden na jaareinde. Ook is de klimaatstrategie van Unilever besproken. Gevraagd is wat de eerste reacties zijn op deze "Say on Climate". Unilever gaf aan dat de reacties voor het merendeel positief zijn. We hebben Unilever gevraagd hoe zij aankijken tegen een externe validatie door de accountant wat betreft de aansluiting van de bedrijfsstrategie op de klimaatdoelstellingen. Zij gaven aan hier open voor te staan. De strategie en het rapporteren daarover is iets waar aan gewerkt blijft worden. Ook is er gesproken over duurzaamheid in combinatie met de bedrijfsstrategie. Unilever heeft de afgelopen jaren aanzienlijke vooruitgang geboekt ten aanzien van de doelstelling "Sustainable sourcing" maar er is nog steeds een aanzienlijke kloof tussen het doel en de huidige situatie. In het Beloningsbeleid van Unilever was een link tussen korte termijn en lange termijn doelstellingen opgenomen. Dit had als onbedoeld gevolg dat het management motiveerde om zich te richten op korte termijn doelstellingen. Unilever heeft in het nieuwe beloningsbeleid de link verwijderd en een duidelijke scheiding aangebracht tussen de korte en lange termijn doelstellingen.

Wolters Kluwer

Met Wolters Kluwer hebben we in het eerste halfjaar twee gesprekken plaatsgevonden. Het eerste gesprek stond geheel in het teken van het definitieve voorstel van het aangepaste beloningsbeleid. De korte en lange termijn bonussen van de CEO gaan bij normaal functioneren met 10% omlaag. Doordat de CEO ook afzag van een verhoging van het basissalaris komt de totale beloningsdaling uit op meer dan 10%. Dit is uniek bij een zittende en succesvolle CEO. Na overleg is in het beleid opgenomen dat het basissalaris van de CEO niet met een hoger percentage kan stijgen dan die van de werknemers. Ook heeft Wolters Kluwer zijn peergroup aangepast. Er zijn meer Europese en minder Amerikaanse ondernemingen in opgenomen (60-40 verhouding). Bij de vaststelling van de korte termijnbonus is een grotere rol toegekend aan doelstellingen voor milieu, sociale verhoudingen en goed bestuur. Voor de lange termijnbonus is er een doelstelling bijgekomen. De aanpassingen zijn een grote verbetering ten opzichte van het voorstel in 2020. Hiermee heeft Wolters Kluwer laten zien dat zij naar de aandeelhouders heeft geluisterd. Wel blijft de hoogte van de beloning van de CEO nog steeds hoog. Tijdens het tweede gesprek met Wolters Kluwer is gesproken over het beloningsverslag over 2020.

6. Stembeleid & Corporate Governance

SPH ziet het als haar plicht van haar stemrecht gebruik te maken om waar nodig en waar mogelijk het belang van SPH, haar deelnemers en de maatschappij te beschermen. De UNPRI en de UN Global Compact/OESO richtlijnen vormen bij het stembeleid van SPH het uitgangspunt. Voor de illiquide portefeuillecomponenten privaat vastgoed en infrastructuur heeft SPH geen eigen stemrecht. SPH belegt voor deze categorieën in fondsen waarbij de uitoefening van stemrecht of recht op posities in een RvC is uitbesteed aan de manager van deze beleggingen. SPH zal zich een beeld vormen van wat de huidige praktijk is bij deze beleggingen en in hoeverre dit strookt met de eigen MVB-overtuigingen.

Corporate governance, of goed ondernemingsbestuur, heeft betrekking op de verhoudingen tussen de verschillende actoren van een onderneming zoals de Raad van Bestuur (RvB), de Raad van Commissarissen (RvC), aandeelhouders en andere belanghebbenden. Rekenschap, transparantie en toezicht spelen hierbij een centrale rol. SPH belegt onder andere in beursgenoteerde ondernemingen en is daardoor ook aandeelhouder. Door actief gebruik te maken van aandeelhoudersrechten kan SPH invloed uitoefenen op de onderneming. Het gaat hierbij om het benoemen van bestuurders, het goedkeuren van jaarstukken en in sommige gevallen kan het zich uitspreken over het beloningsbeleid. SPH doet dit onder andere door deel te nemen aan de besluitvorming op de aandeelhoudersvergadering (stemmen). Door gebruik te maken van het stemrecht kunnen de beleggingsfondsen invloed uitoefenen op ondernemingen en invloed aanwenden om een betere corporate governance te stimuleren bij de ondernemingen. Een goede corporate governance draagt bij aan de lange termijn waardecreatie.

6.1. SPH als actief aandeelhouder

De Nederlandse Corporate Governance Code schrijft voor dat institutionele beleggers zoals pensioenfondsen een beleid moeten hebben ten aanzien van het stemmen op aandeelhoudersvergaderingen van beursgenoteerde ondernemingen waarin zij beleggen. Daarbij wordt van de institutionele belegger gevraagd om minstens eenmaal per jaar aan te geven hoe invulling wordt gegeven aan het stembeleid. Daarnaast stelt de Corporate Governance Code dat de institutionele belegger minimaal eenmaal per kwartaal moet aangeven hoe hij stemde op de aandeelhoudersvergaderingen. In bijlage 2 vindt u de volledige tekst van de relevante bepalingen voor institutionele beleggers van de Nederlandse Corporate Governance code.

SPH voldoet aan de bepalingen van de Corporate Governance Code. Op de website van SPH zijn de volgende documenten te vinden:

1. Stembeleid;
2. Stemverslag van de voorgaande kwartalen en het afgelopen jaar;
3. Rapportagetool waarbij gerapporteerd wordt hoe gestemd is per aandeelhoudersvergadering.

6.2. Stemgedrag SPH

Achtergrond

De eerste helft van het jaar is altijd een drukke stemperiode, omdat de meeste aandeelhoudersvergaderingen dan plaatsvinden. Voor Nederland en de VS is het de piek van het aandeelhoudersvergaderingseizoen. Gezien de COVID-19 pandemie vonden de vergaderingen voor het overgrote deel virtueel plaats. Klimaatverandering was opnieuw een centraal thema dit stemseizoen. Meerdere ondernemingen legden hun klimaatstrategie ter stemming aan de aandeelhouders voor. Een ontwikkeling die door de meeste aandeelhouders als positief wordt gezien. Als gevolg hiervan verwachten we dat meer ondernemingen hun klimaatstrategie ter stemming aan aandeelhouders zullen gaan voorleggen. Duidelijk zichtbaar was dat de steun voor klimaat gerelateerde aandeelhoudersresoluties blijft stijgen. Daarnaast heeft de aandacht voor

Klimaatverandering in toenemende mate invloed op de mate van steun voor bestuurdersverkiezingen. Wereldwijd is er een toename te zien van zowel het aantal aandeelhoudersresoluties als het aantal VOOR stemmen dat deze resoluties krijgen. Beloningsverslagen werden kritischer beoordeeld door aandeelhouders met name op transparantie. Een ontwikkeling die naar verwachting zal doorzetten.

Stemactiviteiten van SPH

Wij stemden in het afgelopen halfjaar op 5.505 vergaderingen op totaal 58.516 agendapunten. Zie tabel 5.7.2.1. voor de regionale verdeling van vergaderingen over H1 2021.

TABEL 6.2.1 REGIONALE VERDELING H1 2021

Land	Aantal
Argentinië	2
Australië	48
Oostenrijk	19
Bahama's	1
België	45
Bermuda	63
Brazilië	85
Canada	205
Kaaimaneilanden	138
Chili	16
China	899
Columbia	6
Curaçao	1
Tsjechië	4
Denemarken	36
Egypte	3
Faerøer Eilanden	1
Finland	31
Frankrijk	76
Duitsland	94
Gibraltar	1
Griekenland	4
Guernsey	3
Hong Kong	54
Indië	51
Indonesië	20
Ierland	45

Isle of Man	6
Israël	61
Italië	70
Japan	824
Jersey	10
Koeweit	5
Liechtenstein	1
Luxemburg	17
Maleisië	28
Malta	1
Marshall Isl	1
Mauritius	1
Mexico	34
Nederland	51
Nieuw-Zeeland	6
Noorwegen	44
Pakistan	3
Peru	3
Filipijnen	20
Polen	14
Portugal	12
Puerto Rico	5
Rusland	25
Saoedi-Arabië	40
Singapore	54
Zuid-Afrika	16
Zuid-Korea	108
Spanje	53
Zweden	4
Zwitserland	84
Taiwan	74
Thailand	46
Turkije	15
Verenigde Arabische Emiraten	9
Verenigd Koninkrijk	207
VS	1.600
Britse maagdeneilanden	2

Op de website van SPH kunt u via het Vote Disclosure Systeem vinden hoe we gestemd hebben per aandeelhoudersvergadering.

Achmea IM voert ons stembeleid uit en past voor elke steminstructie het eigenop maat gemaakte stembeleid toe. Achmea IM maakt bij het uitoefenen van stemrechten gebruik van het stemplatform en analyses van Institutional Shareholder Services (ISS). Het stembeleid wordt doorlopend geactualiseerd op basis van wereldwijde trends op het gebied van corporate governance, ons stemgedrag bij controversiële agendapunten en overige actualiteiten.

Voordat de definitieve stem wordt uitgebracht analyseren we een selectie van de voorstellen op individuele basis. Het uiteindelijke besluit wordt genomen op basis van de specifieke feiten en omstandigheden van het agendapunt.

Het betekent ook dat niet altijd met het management van de onderneming wordt meegestemd. In onderstaande tabel is een overzicht opgenomen van het aantal tegenstemmen. Het grootste aantal tegenstellen betrof tegenstemmen tegen managementvoorstellen. Het ging hier onder andere om de benoeming van bestuurders van ondernemingen die niet onafhankelijk zijn waar dit wel geëist of gewenst is. Ook betrof het vaak beloningsstructuren die als excessief, onvoldoende toegelicht en niet transparant genoeg beoordeeld worden, of waar een link met de prestaties van de onderneming ontbreekt. Dit kwam zowel terug in beloningsbeleid als beloningsverslagen. Ook de stemmen voor een aandeelhoudersresolutie houden impliciet een stem tegen het management in en zijn door ons meegenomen in onderstaand percentage van tegenstemmen.

TABEL 6.2.2 : OVERZICHT TEGENSTEMMEN H1 2021¹

Totaal	Tegen
58.516	16%

¹ Bron: Achmea Investment Management, ISS

De managementresoluties kunnen worden onderverdeeld in een zestal hoofdthema's: benoeming bestuurders, beloningsbeleid, uitgifte aandelen, routinezaken, fusies & overnames en overig. Onder routinezaken wordt bedrijfsvoering verstaan. Denk hierbij aan het aanstellen van de accountant, wijzigen van statuten en beslissingen omtrent de uitgifte van dividend. Onder het thema overig vallen onder andere klimaatstrategieën van de onderneming en sociale rapportages. In de eerste helft van 2021 zijn de meeste stemmen uitgebracht voor benoeming bestuurders, routinezaken en beloning.

TABEL 6.2.3 STEMACTIVITEITEN PER HOOFDTHEMA¹

	Voor	Tegen
Benoeming bestuurder	88%	12%
Beloning	70%	30%
Uitgifte aandelen	82%	18%
Routine zaken	96%	4%
Fusie en overnames	80%	20%
Overig	90%	10%

¹ Bron: Achmea Investment Management, ISS

6.3. Agenderingsrecht aandeelhouders

Op aandeelhoudersvergaderingen kunnen aandeelhouders een voorstel agenderen, mits wordt voldaan aan de voorwaarden van het lokaal geldende agenderingsrecht. Deze aandeelhoudersresoluties kunnen onder meer betrekking hebben op de thema's milieu & gezondheid, mensenrechten, goed bestuur. In het afgelopen halfjaar hebben wij 1.310 aandeelhoudersresoluties beoordeeld en onze stem uitgebracht.

Wij toetsen de afzonderlijke aandeelhoudersvoorstellen op inhoud, wenselijkheid, werkbaarheid en effect. Dat betekent dat wij niet in alle gevallen voor een resolutie zullen stemmen, ook al past deze binnen onze speerpuntthema's. Onderstaand overzicht onze steminstructie per thema voor deze resoluties.

TABEL 6.3.1 STEMGEDRAG AANDEELHOUDERSRESOLUTIES¹

Thema	Aantal	% Voor	% Tegen
Overig (o.m. Politieke Donaties)	22	86%	14%
Beloning	45	76%	24%
Benoeming Bestuurder	886	81%	19%
Klimaat, Milieu en Gezondheid	38	53%	47%
Routinezaken	192	80%	20%
Goed Bestuur	114	78%	22%
Mensenrechten	4	100%	0%
Sociaal	9	56%	44%

¹ Bron: Achmea Investment Management, ISS

Mensenrechten

Alphabet Inc.

Trillium Asset Management (Trillium) heeft een voorstel ingediend bij Alphabet, Inc. waarin de onderneming wordt verzocht haar klokkenluidersbeleid te evalueren en daarover een verslag op te stellen. De resolutie vraagt specifiek dat Alphabet een beoordeling vraagt aan een onafhankelijke derde partij over de doeltreffendheid van het klokkenluidersbeleid ter bescherming van mensenrechten. Daarbij dient dit onderzoek publiekelijk gedeeld te worden op de website van Alphabet.

In de ondersteunende verklaring geeft Trillium aan dat Alphabet risico loopt, vanwege onvoldoende bescherming voor werknemers die zich hebben geuit over ethische en mensenrechten kwesties. Het stelt dat in 2018, 14 mensenrechtengroeperingen er bij Alphabet op hebben aangedrongen om bescherming te garanderen voor klokkenluiders. Werknemers van Alphabet hebben zich tevens uitgesproken dat de onderneming toezeggingen op het gebied van mensenrechten niet nakomt. Alphabet heeft enige kritiek gekregen op zijn klokkenluidersbeleid, recentelijk nog in het licht van het ontslaan van werknemers.

De gedragscode van Alphabet stelt dat Alphabet vergeldingsmaatregelen verbiedt tegen iedereen die een mogelijke schending van de code meldt of deelneemt aan een onderzoek naar een dergelijke schending. Als er bezorgdheid is dat iemand de code schendt en anoniem wil blijven, kunnen werknemers dat melden via de hulplijn van het bedrijf. Google heeft ook een beleid op zijn website dat gedetailleerder ingaat op hoe het bedrijf represailles definieert, hoe zorgen worden benaderd en afgehandeld, en de inspanningen om onderzoeken vertrouwelijk te houden. Daarnaast schetst het bedrijf verschillende initiatieven die het onlangs heeft genomen, waaronder het verbeteren van zijn onderzoeksanalyse en processen en het verstrekken van aanvullende informatie aan werknemers.

SPH heeft VOOR het voorstel gestemd van Alphabet, omdat aandeelhouders baat hebben bij een beoordeling van het bestaande beleid en de bestaande praktijken van de onderneming inzake de bescherming van klokkenluiders. Bovendien zou goedkeuring van dit voorstel moeten dienen om de bestaande initiatieven van de onderneming ter bescherming van klokkenluiders verder te versterken.

Klimaat

Klimaatresoluties Follow This

Follow This heeft bij diverse ondernemingen in de olie- en gasector, namelijk bij BP, Chevron, ConocoPhillips, Equinor, Phillips66 en Royal Dutch Shell, al dan niet in samenwerking met andere partijen, klimaatresoluties ingediend. De ondernemingen worden verzocht om doelen te stellen die in lijn zijn met de doelstellingen van het klimaatakkoord van Parijs en deze ook te publiceren. Deze kwantitatieve doelstellingen moeten betrekking hebben op de broeikasgasemissies (BKG) van de activiteiten van de onderneming en het gebruik van haar energieproducten (Scope 1, 2 en 3) op korte, middellange en lange termijn. De ondernemingen worden opgeroepen tot een substantiële vermindering van de absolute netto-energie gerelateerde emissies tegen 2030.

Iedere olie- en gasonderneming geeft in haar reactie aan al doelstellingen geformuleerd te hebben die in lijn zijn met de doelstellingen van het klimaatakkoord van Parijs. Deze doelstellingen zijn verbonden met de strategie die zij opgesteld hebben. De resolutie wordt door de ondernemingen gezien als een mogelijke verstoring en belemmering van de uitvoering en resultaten van de gestelde doelstellingen.

SPH belegt in Equinor en heeft VOOR de resolutie gestemd. De resolutie wordt namelijk niet gezien als verstorend en belemmerend, maar noodzakelijk om de doelstellingen van Parijs te behalen:

- Er dienen absolute reductiedoelstellingen op korte en middellange termijn gesteld te worden;
- Het investeren in fossiel moet afnemen;
- Er wordt te sterk vertrouwd op de opslag en afvang van CO2 en compensatie d.m.v. bebossing.

TABEL 6.3.1

Onderneming	% VOOR stemmen 2021 klimaatresoluties Follow This
BP	21%
Chevron	61%
ConocoPhillips	58%
Equinor	5,5%
Phillips66	80%
Royal Dutch Shell	30%

Gezondheid

The Coca-Cola Company

Harrington Investments heeft een aandeelhoudersvoorstel ingediend waarin het The Coca-Cola Company (Coca-Cola) verzoekt verslag uit te brengen over het gebruik van suiker in haar producten en het verband tussen suiker en de volksgezondheid.

In het voorstel voert Harrington Investments aan dat de suikerhoudende dranken van Coca-Cola op twee belangrijke manieren bijdraagt aan gezondheidsrisico's voor de consument, namelijk (1) het draagt bij aan gezondheidsgerelateerde ziekten en (2) het vergroot de kwetsbaarheid voor COVID-19. De onderneming voert aan dat onderliggende gezondheidsaandoeningen die in verband worden gebracht met een hogere suikerinname door de dranken van Coca-Cola, zoals obesitas, hypertensie, hart- en vaatziekten, diabetes en chronische nier- en leverziekten, mensen vermoedelijk vatbaarder maken voor COVID-19. Daarnaast geeft Harrington Investments in het voorstel aan dat Coca-Cola is doorggegaan met het op de markt brengen van suikerhoudende dranken met advertenties die de voedingskeuzes van kinderen beïnvloeden, ondanks het feit dat de American Academy of Pediatrics al meer dan tien jaar geleden opriep tot een totaal verbod op kinderen gerichte en interactieve reclame voor junkfood.

De raad van bestuur van Coca-Cola begrijpt de bezorgdheid over de gezondheid rond suiker en het geeft aan dat het zinnige maatregelen neemt op dit gebied. Het bestuur stelt dat een rapport zoals de indiener vraagt al bestaat en dat een extra rapport geen toegevoegde waarde of informatie zou bieden die belangrijk is voor aandeelhouders. Coca-Cola geeft aan dat het actief informatie verstrekt aan de Access to Nutrition Foundation (ANTF), een onafhankelijke non-profitorganisatie. Verder stelt het bedrijf dat het vooruitgang blijft boeken op het gebied van suikerreductie in zijn portfolio door recepten te wijzigen en toegevoegde suikers te verminderen, producten met weinig of geen suiker te promoten en de uitbreiding van minder zoete dranken te versnellen.

SPH heeft VOOR het voorstel gestemd van Harrington Investments, omdat aandeelhouders baat hebben bij een beter begrip van het gebruik van suiker in de producten van Coca-Cola en het verband met mogelijke gezondheidseffecten voor consumenten.

6.4. Corporate governance ontwikkelingen

Analyse Algemene Vergadering van Aandeelhouders seizoen Nederland Virtuele vergaderingen

In verband met de COVID-19 pandemie vonden de meeste Algemene Vergaderingen van Aandeelhouders (AvA's) volledig virtueel plaats (69 van de 84). Weinig AvA's werden uitgesteld doordat men dit jaar was voorbereid. Meer ondernemingen boden dit jaar de mogelijkheid om live te stemmen tijdens de AvA (31 ondernemingen). De mogelijkheid om vragen te stellen werd door ondernemingen op verschillende wijze ingeregeld. Bij 28 AvA's konden aandeelhouders mondeling vragen stellen (via telefoon, een operator of een live verbinding). Bij de meeste andere AvA's konden aandeelhouders vooraf (via brief of mail) of tijdens de AvA (via chat) vragen stellen. Het live stemmen dan wel vragen stellen werd bij diverse AvA's bemoeilijkt door operationele eisen. Het daadwerkelijk in gesprek gaan met een onderneming tijdens de AvA bleef zeer moeizaam. Vragen werden soms verkeerd geïnterpreteerd en/of niet beantwoord. Hierdoor staan aandeelhouders negatiever tegenover volledig virtuele AvA's. De dialoog buiten de AvA is nog belangrijker geworden om echt het gesprek te kunnen voeren. Wel bood het virtuele seizoen ons de mogelijkheid om aan meer AvA's (internationaal) deel te nemen en daar vragen te stellen.

Beloningsbeleid

In 2020 werd het voorgestelde beloningsbeleid van 8 Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen door aandeelhouders weggestemd. Het heeft ertoe geleid dat deze ondernemingen in gesprek zijn gegaan met stakeholders. De meeste van hen hebben op de AvA's in 2021 een gematigder beloningsbeleid voorgesteld. Een voorbeeld hiervan is Wolters Kluwer. Op de AvA van 2020 werd het beloningsbeleid door de aandeelhouders afgekeurd. Wolters Kluwer heeft hierna met stakeholders gesprekken gevoerd (meer dan 100 gesprekken). Dit heeft ertoe geleid dat de vergoeding aan de voorzitter van de Raad van Bestuur is gedaald en dat Wolters Kluwer meer transparantie heeft geboden in het beloningsbeleid en het beloningsverslag. Het gewijzigde beloningsbeleid werd op de AvA op 22 april 2021 voorgelegd aan de aandeelhouders en goedgekeurd. SPH belegt in Wolters Kluwer en heeft VOOR het beloningsbeleid gestemd.

Van de 8 ondernemingen waar het beloningsbeleid in 2020 werd weggestemd hebben 4 van hen in dit seizoen goedkeuring gekregen voor het aangepaste beloningsbeleid. Bij de andere 4 ondernemingen is het beloningsbeleid voor het 2e jaar op rij weggestemd (BE Semiconductor Industries, Flow Traders, Vastned Retail (zowel voor de RvB als de RvC) en Ctac).

Beloningsverslag

Er is een stijgende lijn te zien in het aantal aandeelhouders dat TEGEN het beloningsverslag stemt (adviserende stem). Transparantie en aansluiting tussen de beloning van de bestuurders en hun prestaties worden steeds zwaarder gewogen. Dit heeft ertoe geleid dat ondernemingen vaker TEGEN stemmen kregen met betrekking tot hun beloningsverslag over 2020. Dit jaar ontvingen 12 ondernemingen meer dan 20% TEGEN stemmen. De verwachting is dat deze stijgende lijn doorzet als ondernemingen geen stappen gaan zetten op dit gebied. De Europese Commissie zal eind van dit jaar richtsnoeren voor het beloningsverslag publiceren. Aandeelhouders zullen verwachten dat ondernemingen deze richtsnoeren aanhouden.

Klimaat

Een positieve ontwikkeling is dat bijna alle Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen dit jaar het onderwerp klimaat hadden opgenomen in hun jaarverslagen en ook uitgebreider over dit thema rapporteren. Ze benoemen bijvoorbeeld de potentiële impact van klimaatverandering op hun bedrijfs- en risicobeheer. Als minimum werd er gerapporteerd over het niveau van directe broeikasgasuitstoot. Meer ondernemingen hebben zich gecommitteerd aan een klimaat gerelateerde doelstelling. Maar de doelstellingen zijn onderling zeer divers, zowel in reikwijdte als ambitie. Hier zijn dus nog stappen te zetten. Shell en Unilever hebben dit jaar voor het eerst hun klimaatstrategie voorgelegd aan aandeelhouders voor een adviserende stem. Dit wordt ook wel "Say on Climate" genoemd. De aandeelhouders van Unilever stemden met 99,59% VOOR de strategie, waaronder SPH. Bij Shell stemde 88,74% van de aandeelhouders VOOR de klimaatstrategie. SPH belegt momenteel niet in Shell. Tijdens de dialogen met Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen in de aanloop naar de AvA's is er gesproken over de voor- en nadelen van een "Say on Climate". Uit de dialogen is gebleken dat ondernemingen zeer verschillend tegen het fenomeen "Say on Climate" aankijken. Eumedion meent dat een "Say on Climate" positieve aspecten kent. Onder andere het verzekeren van een reguliere dialoog tussen onderneming en aandeelhouders over het klimaat. De onderneming kan zo ook duidelijk krijgen wat de verwachtingen van aandeelhouders zijn. Daarentegen levert een "Say on Climate" ook uitdagingen op. Er is geen wettelijke mogelijkheid om ondernemingen te dwingen de klimaatstrategie voor een adviserende stem aan aandeelhouders voor te leggen. Daarnaast zijn er partijen die zich zorgen maken dat met een "Say on Climate" de verantwoordelijkheid voor de klimaatstrategie van onderneming naar aandeelhouders verschuift.

Ontwikkelingen aandeelhoudersresoluties wereldwijd

Bij de Nederlandse AvA's stond er 1 aandeelhoudersvoorstel geagendeerd. Dit betrof de, hiervoor besproken, klimaatresolutie van Follow This. Het aantal VOOR stemmen voor dit voorstel is verdubbeld ten opzichte van

vorig jaar. Wereldwijd is er een toename te zien van zowel het aantal aandeelhoudersresoluties wat op de agenda komt als het aantal VOOR stemmen wat deze resoluties krijgen. In de VS ontvingen meer aandeelhoudersresoluties dan vorig jaar een meerderheid van VOOR stemmen. Sommige hiervan met een aanzienlijk percentage. In de laatste 2 jaar is een snelle toename te zien van het aantal aandeelhoudersvoorstellen dat een meerderheid VOOR stemmen weet te behalen. De verwachting is dat deze stijgende lijn zich voort blijft zetten.

De drie dominante ESG aandeelhoudersvoorstellen categorieën zijn: klimaat, politieke bedrijfsuitgaven en diversiteit. Het belang van stemmen en de kracht van aandeelhoudersresoluties neemt op deze wijze steeds meer toe.

Achmea IM heeft bij Johnson & Johnson als co-filer een aandeelhoudersresolutie ingediend. De aandeelhoudersresolutie verzocht Johnson & Johnson om transparantie te geven over het gebruik van publieke gelden bij vaccin-ontwikkeling. Het voorstel behaalde 32% VOOR stemmen wat een hoog percentage is voor een aandeelhoudersvoorstel. SPH belegt niet in Johnson & Johnson en heeft om die reden niet op het aandeelhoudersvoorstel gestemd. Achmea IM heeft ook een aandeelhoudersresolutie ingediend bij Abbvie in relatie tot prijsbeleid en het beloningsbeleid van het bestuur. Deze resolutie is teruggetrokken nadat Abbvie heeft toegezegd maatschappelijke overwegingen een plek te gaan geven in het beloningsbeleid. De verwachting is dat het indienen dan wel co-filen vaker voor gaat komen, ook namens pensioenfondsen.

7. Impact maken

Impact beleggingen, ook wel beleggingen in oplossingen genoemd, zijn beleggingen die naast een financiële doelstelling ook een concreet meetbare maatschappelijke doelstelling hebben. In dit hoofdstuk rapporteren wij over de omvang van onze impact beleggingen en de gerealiseerde impact.

7.1. Zorgvastgoed

Wij hebben het initiatief genomen om een fonds op te zetten dat er volledig op is gericht om betaalbaar en duurzaam zorgvastgoed in Nederland te realiseren: het Apollo Zorgvastgoedfonds. Dit fonds investeert in zorgvastgoed, waaronder eerstelijnszorgcentra. De fondsmanager is lid van GRESB (benchmark voor duurzaam vastgoed) en heeft de UNPRI ondertekend.

SPH is er in geslaagd om het volledige initiële doelvermogen van EUR 80 miljoen te beleggen en heeft het fonds daarmee een goede start gegeven. Het Apollo Zorgvastgoedfonds heeft inmiddels meer geïnteresseerde partijen aangetrokken om zo haar impact te vergroten. De investeringen van het fonds zijn onder te verdelen in drie categorieën: beschermd wonen, verpleegcomplexen en gezondheidscentra.

TABEL 7.1.1 OMVANG VAN HET FONDS

Beschermd wonen	Verpleegcomplexen	Gezondheidscentra
€ 25.833.526	€ 43.837.843	€ 54.639.450
2 object(en)	4 object(en)	10 object(en)
122 woningen	251 studio's	50 praktijk(en)
183 bewoners	251 bewoners	82.450 cliënten
		43 huisartsen

Naast de omvang en de opbouw van de portefeuille houden wij ook in de gaten wat de impact is op de zorgaanbieders (financierbaarheid, relatietermijn en tevredenheid) op de gebruikers (betaalbaarheid, tevredenheid en veiligheid) en op de omgeving (tevredenheid en duurzaamheid).

8. Bijlagen

8.1. Uitgangspunten van het Global Compact van de Verenigde Naties

Het UN Global Compact verlangt van bedrijven dat zij binnen hun invloedssfeer een aantal kernwaarden op het gebied van mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anticorruptie omarmen, ondersteunen en uitoefenen. Bedrijven die het VN Global Compact initiatief onderschrijven, verbinden zich ertoe de onderstaande doelstellingen en waarden te steunen bij het uitvoeren van hun activiteiten:

Mensenrechten

1e principe: Bedrijven dienen binnen de eigen invloedssfeer de internationaal vastgelegde mensenrechten te ondersteunen en te respecteren; en

2e principe: er voor te zorgen dat zij niet medeplichtig zijn aan schendingen van de mensenrechten.

Arbeidsnormen

3e principe: Bedrijven dienen de vrijheid van vakvereniging en de effectieve erkenning van het recht op collectieve onderhandelingen te handhaven;

4e principe: alle vormen van verplichte en gedwongen arbeid te elimineren;

5e principe: zich in te spannen voor de effectieve afschaffing van kinderarbeid; en

6e principe: discriminatie met betrekking tot werk en beroep te bestrijden.

Milieu

7e principe: Bedrijven dienen het voorzichtigheidsbeginsel te hanteren met betrekking tot milieukwesties;

8e principe: initiatieven te ondernemen om grotere verantwoordelijkheid op milieugebied te bevorderen; en

9e principe: de ontwikkeling en verspreiding van milieuvriendelijke technologieën te stimuleren.

Anticorruptie

10e principe: Bedrijven dienen alle vormen van corruptie, inclusief afpersing en omkoping, tegen te gaan.

De principes van het UN Global Compact zijn gebaseerd op internationale verdragen, onder andere afgeleid van de Universele verklaring van de rechten van de mens, de verklaring van de Internationale Arbeidsorganisatie (ILO) inzake de fundamentele arbeidsrechten, en van de verklaring van Rio met betrekking tot milieu en ontwikkeling.

8.2. Relevante bepalingen Nederlandse Corporate Governance Code (2016 versie)

Principe 4.1 De algemene vergadering

Principe De algemene vergadering kan een zodanige invloed uitoefenen op het beleid van het bestuur en de raad

van commissarissen van de vennootschap, dat zij een volwaardige rol speelt in het systeem van checks and balances binnen de vennootschap. Goede corporate governance veronderstelt een volwaardige deelname van aandeelhouders aan de besluitvorming in de algemene vergadering.

Relevante best practice bepalingen

4.1.1 Het toezicht van de raad van commissarissen op het bestuur omvat mede het toezicht op de verhouding met aandeelhouders.

4.1.5 Indien een aandeelhouder een onderwerp op de agenda heeft laten plaatsen, licht hij dit ter vergadering toe en beantwoordt hij zo nodig vragen hierover.

4.1.6 Een aandeelhouder oefent het agenderingsrecht slechts uit nadat hij daaromtrent in overleg is getreden met het bestuur. Wanneer één of meer aandeelhouders het voornemen hebben de agendering te verzoeken van een onderwerp dat kan leiden tot wijziging van de strategie van de vennootschap, bijvoorbeeld door het ontslag van één of meer bestuurders of commissarissen, wordt het bestuur in de gelegenheid gesteld een redelijke termijn in te roepen

om hierop te reageren (de responstijd). De mogelijkheid van het inroepen van de responstijd geldt ook voor een voornemen als hiervoor bedoeld dat strekt tot rechterlijke machtiging voor het bijeenroepen van een algemene vergadering op grond van artikel 2:110 BW. De desbetreffende aandeelhouder respecteert de door het bestuur ingeroepen responstijd, bedoeld in best practice bepaling 4.1.7.

Principe 4.3 Uitbrengen van stemmen

Principe Deelname van zoveel mogelijk aandeelhouders aan de besluitvorming in de algemene vergadering is in het belang van de checks and balances van de vennootschap. De vennootschap stelt, voor zover het in haar mogelijkheid ligt, aandeelhouders in de gelegenheid op afstand te stemmen en met alle (andere) aandeelhouders te communiceren.

Relevante best practice bepalingen

4.3.1 Een aandeelhouder stemt naar eigen inzicht. Van een aandeelhouder die gebruik maakt van stemadviezen van derden wordt verwacht dat hij zich een eigen oordeel vormt over het stembeleid of de door deze adviseur verstrekte stemadviezen.

4.3.5 Institutionele beleggers (pensioenfondsen, verzekeraars, beleggingsinstellingen, vermogensbeheerders) plaatsen jaarlijks in ieder geval op hun website hun beleid ten aanzien van het uitoefenen van het stemrecht op aandelen die zij houden in beursvennootschappen.

4.3.6 Institutionele beleggers plaatsen jaarlijks op hun website en/of in hun bestuursverslag een verslag van de uitvoering van hun beleid voor het uitoefenen van het stemrecht in het desbetreffende boekjaar. Daarnaast brengen zij ten minste eenmaal per kwartaal op hun website verslag uit of en hoe zij als aandeelhouders hebben gestemd op algemene vergaderingen. Dit verslag wordt op de website van de institutionele belegger geplaatst.

8.3. Uitsluitingslijsten

Uitsluitingslijst per 1 maart 2021.

Controversiële wapens

- Aerospace Long-March International Trade Co., Ltd.
- Anhui GreatWall Military Industry Co., Ltd.
- Arab Organization for Industrialization
- Arys Industries Ltd
- Ashoka Manufacturing Ltd
- Avibras Industria Aeroespacial S/A.
- Bharat Dynamics Limited
- China Aerospace Science & Technology Corp.
- China North Industries Corp.
- China Poly Group Corp.
- Elbit Systems Ltd
- Hanwha Corp
- HANWHA CORPORATION PREF1
- LARSEN & TOUBRO GDR
- Larsen & Toubro Ltd
- LIG Nex1 Co., Ltd.
- Lockheed Martin Corp
- Makina Ve Kimya Endustrisi Kurumu
- Motovilihinskie zavody PAO
- Nauchno-Proizvodstvennoe Obединenie Splav OAO
- Northrop Grumman Corp
- Ordtech Military Industries (OMI)
- Pakistan Ordnance Factories
- Poongsan Corp
- Poongsan Holdings Corp
- Premier Explosives Ltd
- Reshef Technologies Ltd.
- Rostec Corporation
- S&T Dynamics Co Ltd
- S&T Holdings Co Ltd
- Sandhar Technologies Ltd.
- SFTUE Belspetsvneshtekhnika
- Solar Industries India Ltd.
- TATA POWER CO GDR
- Tata Power Co Ltd
- Textron Inc
- The Day & Zimmermann Group, Inc.
- Walchandnagar Industries Ltd

Wapens ten behoeve van de consumentenmarkt

- American Outdoor Brands Corporation
- CBC Ammo LLC
- Colt Defense LLC
- FGI Operating Co. LLC
- H&K AG
- Miroku Corp.
- Remington Outdoor Company, Inc.
- Sportsman's Warehouse Holdings, Inc.
- Sturm, Ruger & Co., Inc.
- TAURUS ARMAS ON
- Taurus Armas SA
- Verney-Carron SA
- Vista Outdoor, Inc.

Tabak

- 22nd Century Group Inc
- A-1 Group Inc
- Al Eqbal Co for Investment PLC
- Al-Ekbal Printing & Packaging
- Altria Group Inc
- AMCON Distributing Co
- AMCOR CDI (AU)
- Amcor PLC
- American Heritage Internationa
- AMVIG Holdings Ltd
- Arcis Resources Corp
- Argha Karya Prima Industry Tbk
- Asenovgrad Tabac AD-Asenovgrad
- Bellatora Inc
- Bright Packaging Industry Bhd
- Brilliant Circle Holdings Inte
- BRITISH AMERICAN TOB ADR
- British American Tobacco Malaysia Bhd
- British American Tobacco PLC
- British American Tobacco Zimba
- Bulgartabac Holding AD
- Casey's General Stores Inc
- Cat Loi JSC
- Celanese Corp
- Ceylon Tobacco Co
- China Flavors & Fragrances Co
- Coka Duvanska Industrija AD Coka
- Core-Mark Holding Co Inc
- Dufry AG
- Duvanska Industrija AD Bujanov
- Duvanski Kombinat AD Podgorica
- Eastern Tobacco
- Electronic Cigarettes International Group Ltd
- Essentra PLC
- Eurocash SA
- Fabrika Duhana Sarajevo DD Sarajevo
- Fabrika Duvana AD Banja Luka
- FamilyMart Co Ltd
- Foshan Huaxin Packaging Co Ltd
- Gemini Group Global Corp
- Godfrey Phillips India Ltd
- Golden Tobacco Ltd
- Gotse Delchev Tabac AD-Gotse Delchev
- Greenlane Holdings Inc
- Gudang Garam Tbk PT
- Harrys Manufacturing Inc
- Healthier Choices Management C
- Hm Sampoerna
- Hrvatski Duhani DD
- Huabao International Holdings Ltd
- IMA Industria Macchine Automat
- Imperial Brands PLC
- ITC Ltd
- Japan Tobacco Inc
- Jerusalem Cigarette Co Ltd
- Karelia Tobacco Co Inc SA
- Khyber Tobacco Co Ltd
- Kimree Inc

- Kothari Products Ltd
- KT&G Corp
- Lawson Inc
- LT Group Inc
- McColl's Retail Group PLC
- Minfeng Special Paper Co Ltd
- Miquel y Costas & Miquel SA
- Morris (Philip)
- Mudanjiang Hengfeng Paper Co L
- New Toyo International Holding
- Ngan Son JSC
- Nolato AB
- NTC Industries Ltd
- Pazardzhik BTM AD Pazardzhik
- Philip Morris International Inc
- President Chain Store Corp
- Press Corp Plc
- PTFC Redevelopment Corp
- Pyxus International Inc
- Rapid Fire Marketing Inc
- Reinet Investments SCA
- Scandinavian Tobacco Group A/S
- Schweitzer-Mauduit Internation
- Shaanxi Jinye Science Technolo
- Shanghai Industrial Holdings Ltd
- Shanghai Shunho New Materials
- Sheen Tai Holdings Grp Co Ltd
- Shiner International Inc
- Shumen-Tabac AD-Shumen
- Sinar Bidi Udyog Ltd
- Slantse Stara Zagora- BT AD
- Sligro Food Group NV
- Smokefree Innotec Inc
- Societe Ivoirienne des Tabacs SA
- Standard Diversified Inc
- Strumica Tabak AD Strumica
- Swedish Match AB
- Tabak ad Nis
- Tanzania Cigarette Co Ltd
- Tong Jie Ltd
- Tong Yang Moolsan Co Ltd
- TSL Ltd/Zimbabwe
- Turning Point Brands Inc
- Tutunski Kombinat AD
- Tvornica Duhana Zagreb DD
- Union Investment Corp PLC
- Union Tobacco & Cigarette Industries
- Universal Corp/VA
- Vapor Hub International Inc
- VaporBrands International Inc
- Vector Group Ltd
- Veles Tabak Veles
- VST Industries Ltd
- Wismilak Inti Makmur Tbk PT

Kolenmijnbouwbedrijven en teerzandolie

- Alliance Resource Partners, L.P.
- Arch Resources, INC.
- Banpu Public Company Limited
- Bukit Asam Tbk Pt
- Canadian Natural Resources Limited
- Cloud Peak Energy Inc.
- Coal India Ltd
- Consol Energy Inc.
- Exxaro Resources Limited
- Geo Energy Resources Limited
- Indo Tambangraya Megah Tbk Pt
- Inner Mongolia Yitai Coal Co., Ltd
- INNER MONGOLIA YITAI H
- Lubelski Wegiel Bogdanka Sa
- MEG Energy Corp.
- New Hope Corporation Limited
- Peabody Energy Corporation
- Pt Adaro Energy Tbk
- Pt Bumi Resources Tbk
- Pt Delta Dunia Makmur Tbk
- Pt Indika Energy Tbk
- Pt United Tractors Tbk
- Semirara Mining And Power Corporation
- Washington H. Soul Pattinson And Company Limited
- Whitehaven Coal Limited
- Yanzhou Coal Mining Co Ltd
- Yanzhou Coal Mining Company Limited

Normschendingen

- Altice Europe A
- Altice Financing SA
- Altice Finco SA
- Altice Luxembourg SA
- B Communications LTD
- Bank Hapoalim
- Bank Leumi Le-Israel
- Bezeq The Israeli Telecom Co
- CEMIG ON ADR
- CEMIG PN ADR
- Centrais Eletricas Brasileiras S.A. - Eletrobras
- Centrais Eletricas Brasileiras SA-Eletrobras Pfd B
- Cintas
- Companhia Energetica de Minas Gerais- CEMIG
- Companhia Energetica de Minas Gerais- CEMIG
- ELETROBRAS ON ADR
- ELETROBRAS PN A
- ELETROBRAS PN B ADR
- Enbridge, Inc.
- Energy Transfer LP
- Energy Transfer Operating LP
- Export-Import Bank of India
- Harel Insurance Investments & Financial Services Ltd
- JBS SA
- Marathon Petroleum Corp.
- Mizrahi-Tefahot Bank
- NTPC LTD
- Phillips 66
- Phillips 66 Partners LP

- Raytheon Technologies
- Sumitomo Chemical Co
- Sunoco Logistics Partners Operations LP
- Syngenta AG
- VALE ON ADR
- Vale S.A.
- Vale SA Pfd A
- XPO Logistics

Landen

- Central African Republic
- Democratic People's Republic of Korea (North Korea)
- Iran (Islamic Republic of)
- Libya
- Somalia

8.4. Lijst van ondernemingen: Normatieve Dialogen

	Onderneming	Dialogo geïnitieerd	Normschending
1	Acc Ltd	15-1-2021	Arbeidsnormen
2	Accenture Plc	15-1-2020	Arbeidsnormen
3	Acciona SA	15-1-2021	Mensenrechten
	Acciona SA	15-1-2021	Milieu
4	Aecon Group Inc	15-1-2021	Mensenrechten
	Aecon Group Inc	15-1-2021	Milieu
5	Allergan Plc	15-1-2020	Mensenrechten
6	Alphabet Inc. Class C	15-4-2020	Arbeidsnormen
	Alphabet Inc. Class C	15-4-2020	Corruptie
	Alphabet Inc. Class C	15-4-2020	Mensenrechten
7	ALROSA PJSC	15-4-2021	Milieu
8	AmerisourceBergen Corporation	15-1-2020	Mensenrechten
9	BHP Group PLC	15-4-2018	Milieu
	BHP Group PLC	15-1-2021	Milieu
10	boohoo group Plc	15-10-2020	Arbeidsnormen
11	Bunge Limited	15-10-2019	Milieu
12	Cardinal Health, Inc.	15-1-2020	Mensenrechten
13	CCR SA	15-7-2020	Corruptie
14	Chevron Corporation	15-1-2020	Mensenrechten
15	China Yangtze Power Co., Ltd.	15-10-2019	Milieu
16	Coca-Cola Amatil Limited	15-10-2019	Arbeidsnormen
17	Deutsche Telekom AG	15-7-2020	Arbeidsnormen
18	Elsewedy Electric Co.	15-1-2020	Milieu
19	Empresas Copec SA	15-1-2020	Mensenrechten
	Empresas Copec SA	15-1-2020	Milieu
20	Endo International Plc	15-1-2020	Mensenrechten
21	ENGIE SA	15-1-2017	Mensenrechten
	ENGIE SA	15-1-2017	Milieu
22	Facebook, Inc.	15-1-2020	Arbeidsnormen
23	Fiat Chrysler Automobiles N.V.	15-10-2020	Milieu
24	FirstEnergy Corp.	15-4-2021	Corruptie
25	Freeport-McMoRan, Inc.	15-1-2020	Arbeidsnormen
	Freeport-McMoRan, Inc.	15-1-2020	Milieu
	Freeport-McMoRan, Inc.	15-4-2020	Mensenrechten
26	Fresenius Medical Care AG & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie
	Fresenius Medical Care AG & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie
	Fresenius Medical Care AG & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie

	Onderneming	Dialogoog geïnitieerd	Normschending
	Fresenius Medical Care AG & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie
	Fresenius Medical Care AG & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie
	Fresenius Medical Care AG & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie
	Fresenius Medical Care AG & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie
	Fresenius Medical Care AG & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie
27	Fresenius SE & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie
	Fresenius SE & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie
	Fresenius SE & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie
	Fresenius SE & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie
	Fresenius SE & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie
	Fresenius SE & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie
	Fresenius SE & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie
	Fresenius SE & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie
28	G4S plc	15-1-2020	Arbeidsnormen
29	General Dynamics Corporation	15-1-2020	Mensenrechten
30	Glencore plc	15-7-2020	Arbeidsnormen
	Glencore plc	15-7-2020	Corruptie
	Glencore plc	15-7-2020	Mensenrechten
31	Golden Agri-Resources Ltd	15-4-2021	Mensenrechten
	Golden Agri-Resources Ltd	15-4-2021	Mensenrechten
32	Halliburton Co.	15-1-2020	Milieu
33	Hangzhou Hikvision Digital Technology Co., Ltd.	15-1-2020	Mensenrechten
34	Hankook Tire & Technology Co., Ltd.	15-1-2020	Arbeidsnormen
35	Hon Hai Precision Industry Co., Ltd.	15-10-2020	Arbeidsnormen
36	HUGO BOSS AG	15-1-2021	Arbeidsnormen
37	Hyundai Heavy Industries Holdings Co., Ltd.	15-1-2020	Arbeidsnormen
38	Hyundai Motor Co., Ltd.	15-10-2020	Milieu
39	Iberdrola SA	15-4-2018	Mensenrechten
	Iberdrola SA	15-4-2021	Milieu
40	Iflytek Co., Ltd.	15-10-2019	Mensenrechten
41	JBS SA	15-7-2017	Arbeidsnormen
	JBS SA	15-7-2017	Corruptie
	JBS SA	15-7-2017	Milieu
42	Johnson & Johnson	15-1-2020	Corruptie
43	Kia Motors Corp.	15-10-2020	Milieu
44	Kobe Steel, Ltd.	15-1-2020	Milieu
45	Korea Shipbuilding & Offshore Engineering Co Ltd	15-1-2020	Arbeidsnormen
46	Korian SA	15-10-2020	Mensenrechten

	Onderneming	Dialog geïnitieerd	Normschending
47	LG Chem Ltd.	15-10-2020	Mensenrechten
48	LM Ericsson Telefon AB	15-4-2018	Corruptie
	LM Ericsson Telefon AB	15-1-2020	Corruptie
	LM Ericsson Telefon AB	15-1-2020	Corruptie
49	MAXIMUS, Inc.	15-4-2020	Arbeidsnormen
50	McDonald's Corp.	15-10-2020	Arbeidsnormen
51	McKesson Corp.	15-1-2020	Mensenrechten
52	Mitsubishi Electric Corp.	15-4-2020	Arbeidsnormen
53	Mitsui & Co.,Ltd	15-1-2020	Mensenrechten
	Mitsui & Co.,Ltd	15-1-2020	Milieu
54	MMC Norilsk Nickel PJSC	15-7-2020	Milieu
55	NIKE, Inc.	15-7-2018	Mensenrechten
56	Nissan Motor Co., Ltd.	15-10-2020	Milieu
57	Pegatron Corp	15-1-2021	Arbeidsnormen
58	Petróleo Brasileiro (Petrobras)	15-10-2019	Milieu
59	PT Astra International Tbk	15-4-2021	Mensenrechten
60	Rheinmetall AG	15-4-2020	Mensenrechten
61	Rio Tinto plc	15-10-2020	Mensenrechten
	Rio Tinto plc	15-10-2020	Milieu
62	Rosneft Oil Co.	15-10-2019	Milieu
63	SAIC Motor Corp. Ltd.	15-10-2020	Arbeidsnormen
64	SAMSUNG C&T CORPORATION	15-1-2021	Mensenrechten
	SAMSUNG C&T CORPORATION	15-1-2021	Milieu
65	Sienna Senior Living, Inc.	15-10-2020	Mensenrechten
66	SK Holdings Co., Ltd.	17-1-2020	Corruptie
67	SK Innovation Co., Ltd	15-1-2020	Corruptie
68	SNC-Lavalin Group, Inc.	15-1-2021	Mensenrechten
	SNC-Lavalin Group, Inc.	15-1-2021	Milieu
69	Sociedad Quimica y Minera de Chile S.A. (SQM)	15-1-2021	Mensenrechten
	Sociedad Quimica y Minera de Chile S.A. (SQM)	15-1-2021	Milieu
70	Sumitomo Corporation	15-4-2017	Arbeidsnormen
71	Swedbank AB	15-10-2019	Corruptie
72	Teck Resources Ltd.	15-1-2021	Milieu
73	Teva Pharmaceutical Industries Ltd.	15-1-2020	Mensenrechten
74	The AES Corporation	15-7-2020	Milieu
75	The Boeing Co.	15-10-2019	Mensenrechten
	The Boeing Co.	15-10-2019	Mensenrechten
76	The Coca-Cola Co.	15-4-2020	Arbeidsnormen

	Onderneming	Dialogoog geïnitieerd	Normschending
77	T-Mobile US, Inc.	15-7-2020	Arbeidsnormen
78	Top Glove Corp. Bhd.	15-4-2021	Arbeidsnormen
79	Total SA	15-7-2020	Arbeidsnormen
80	Toyota Motor Corp.	15-10-2020	Milieu
81	Tyson Foods, Inc.	15-10-2020	Arbeidsnormen
82	Uber Technologies, Inc.	15-1-2020	Arbeidsnormen
	Uber Technologies, Inc.	15-1-2020	Arbeidsnormen
	Uber Technologies, Inc.	15-1-2020	Mensenrechten
83	UBS Group AG	15-7-2020	Mensenrechten
84	United States Steel Corp	15-1-2021	Milieu
85	Verizon Communications, Inc.	15-7-2020	Arbeidsnormen
86	Vestas Wind Systems A/S	15-4-2017	Mensenrechten
	Vestas Wind Systems A/S	4-12-2019	Arbeidsnormen
87	Victory City International Holdings Ltd.	15-10-2020	Arbeidsnormen
88	Wal-Mart Stores, Inc.	15-10-2019	Arbeidsnormen
	Wal-Mart Stores, Inc.	15-10-2019	Arbeidsnormen
89	Westpac Banking Corporation	15-1-2020	Mensenrechten
90	Wilmar International Limited	15-1-2020	Milieu
91	Youngor Group Co., Ltd.	15-10-2020	Arbeidsnormen
92	Zhejiang Dahua Technology Co. Ltd.	15-10-2019	Mensenrechten
93	Zhejiang Huayou Cobalt Co., Ltd.	15-1-2021	Arbeidsnormen
94	Zhen Ding Technology Holding Ltd.	15-10-2020	Arbeidsnormen

8.5. Lijst van ondernemingen: Thematisch Dialogen

	Onderneming	Sector	Land van herkomst	Engagement omschrijving
1	AbbVie, Inc.	Gezondheidszorg	Verenigde Staten	Goede en Beschikbare Medicijnen
2	Amcor Ltd	Basismaterialen	Australië	Plastics
3	Anglo American Platinum Ltd.	Materialen (NL)	Zuid-Afrika	Afbouw blootstelling steenkolen
4	Aurobindo	Gezondheidszorg	India	Goede en Beschikbare Medicijnen
5	Bayer AG	Gezondheidszorg	Duitsland	Goede en Beschikbare Medicijnen
6	Berry Plastics Group Inc	Basismaterialen	Verenigde Staten	Plastics
7	BHP Group PLC	Basismaterialen	Verenigd Koninkrijk	Afbouw blootstelling steenkolen
8	Biogen Inc.	Gezondheidszorg	Verenigde Staten	Goede en Beschikbare Medicijnen
9	BMW	Duurzame consumptiegoederen	Duitsland	Dialogo Klimaattransitie
10	C.H. Robinson Worldwide, Inc.	Industrie	Verenigde Staten	Klimaat en transport
11	Carnival plc	Duurzame consumptiegoederen	Verenigd Koninkrijk	Human Capital
12	Carrefour SA	Niet-duurzame consumptiegoederen	Frankrijk	Leefbaar Loon
13	Casino, Guichard-Perrachon SA	Niet-duurzame consumptiegoederen	Frankrijk	Leefbaar Loon
14	Conagra Brands, Inc.	Niet-duurzame consumptiegoederen	Verenigde Staten	Access to Nutrition
15	Costco Wholesale Corporation	Niet-duurzame consumptiegoederen	Verenigde Staten	Biodiversiteit in de landbouwketen
16	Covestro AG	Basismaterialen	Duitsland	Industriële Energie-efficiëntie
17	Deutsche Post AG	Industrie	Duitsland	Klimaat en transport
18	DTE Energy Company	Nutsbedrijven	Verenigde Staten	Afbouw blootstelling steenkolen
19	Endesa S.A.	Nutsbedrijven	Spanje	Afbouw blootstelling steenkolen
20	Enel SpA	Nutsbedrijven	Italië	Afbouw blootstelling steenkolen
21	Exxon Mobil Corp.	Energie	Verenigde Staten	Dialogo Klimaattransitie
22	Fortescue Metals Group Ltd	Basismaterialen	Australië	Industriële Energie-efficiëntie
23	Gilead Sciences, Inc.	Gezondheidszorg	Verenigde Staten	Goede en Beschikbare Medicijnen
24	Greif Inc	Basismaterialen	Verenigde Staten	Plastics
25	Home Depot, Inc.	Duurzame consumptiegoederen	Verenigde Staten	Leefbaar Loon
26	HUGO BOSS AG	Duurzame consumptiegoederen	Duitsland	Leefbaar Loon
27	Huhtamaki Oyj	Basismaterialen	Finland	Plastics
28	Jardine Matheson Holdings Limited	Industrie	Hong Kong	Afbouw blootstelling steenkolen
29	Johnson & Johnson	Gezondheidszorg	Verenigde Staten	Goede en Beschikbare Medicijnen
30	Kellogg Company	Niet-duurzame consumptiegoederen	Verenigde Staten	Biodiversiteit in de landbouwketen

	Onderneming	Sector	Land van herkomst	Engagement omschrijving
31	Kroger Co.	Niet-duurzame consumptiegoederen	Verenigde Staten	Biodiversiteit in de landbouwketen
32	LyondellBasell Industries NV	Basismaterialen	Verenigde Staten	Plastics
33	Marathon Oil Corporation	Energie	Verenigde Staten	Dialogo Klimaattransitie
34	McDonald's Corporation	Duurzame consumptiegoederen	Verenigde Staten	Human Capital
35	METRO AG	Niet-duurzame consumptiegoederen	Duitsland	Leefbaar Loon
36	Mondi plc	Basismaterialen	Verenigd Koninkrijk	Plastics
37	Nestle S.A.	Niet-duurzame consumptiegoederen	Zwitserland	Access to Nutrition
38	Novartis AG	Gezondheidszorg	Zwitserland	Goede en Beschikbare Medicijnen
39	Nucor Corporation	Basismaterialen	Verenigde Staten	Industriële Energie-efficiëntie
40	OMV AG	Energie	Oostenrijk	Dialogo Klimaattransitie
41	PPG Industries, Inc.	Basismaterialen	Verenigde Staten	Industriële Energie-efficiëntie
42	Ralph Lauren Corporation Class A	Duurzame consumptiegoederen	Verenigde Staten	Leefbaar Loon
43	Renault SA	Duurzame consumptiegoederen	Frankrijk	Dialogo Klimaattransitie
44	Roche Holding AG	Gezondheidszorg	Zwitserland	Goede en Beschikbare Medicijnen
45	Royal Ahold Delhaize N.V.	Niet-duurzame consumptiegoederen	Nederland	Leefbaar Loon
46	Royal Caribbean Cruises Ltd.	Duurzame consumptiegoederen	Verenigde Staten	Human Capital
47	Royal Mail plc	Industrie	Verenigd Koninkrijk	Klimaat en transport
48	RWE AG	Nutsbedrijven	Duitsland	Afbouw blootstelling steenkolen
49	Sealed Air Corporation	Basismaterialen	Verenigde Staten	Plastics
50	Sika AG	Basismaterialen	Zwitserland	Industriële Energie-efficiëntie
51	Sodexo SA	Duurzame consumptiegoederen	Frankrijk	Human Capital
52	South32 Ltd.	Basismaterialen	Australië	Afbouw blootstelling steenkolen
53	Southern Company	Nutsbedrijven	Verenigde Staten	Afbouw blootstelling steenkolen
54	Starbucks Corporation	Duurzame consumptiegoederen	Verenigde Staten	Human Capital
55	Subaru Corp	Duurzame consumptiegoederen	Japan	Dialogo Klimaattransitie
56	Suntory Beverage & Food Ltd.	Niet-duurzame consumptiegoederen	Japan	Access to Nutrition
57	Sysco Corporation	Niet-duurzame consumptiegoederen	Verenigde Staten	Biodiversiteit in de landbouwketen
58	Tesco PLC	Niet-duurzame consumptiegoederen	Verenigd Koninkrijk	Leefbaar Loon
59	TJX Companies Inc	Duurzame consumptiegoederen	Verenigde Staten	Leefbaar Loon
60	Tyson Foods, Inc.	Niet-duurzame consumptiegoederen	Verenigde Staten	Biodiversiteit in de landbouwketen
61	Umicore	Basismaterialen	België	Industriële Energie-efficiëntie
62	Unilever NV	Niet-duurzame consumptiegoederen	Nederland	Access to Nutrition
63	United Parcel Service, Inc. Class B	Industrie	Verenigde Staten	Klimaat en transport

	Onderneming	Sector	Land van herkomst	Engagement omschrijving
64	V.F. Corporation	Duurzame consumptiegoederen	Verenigde Staten	Leefbaar Loon
65	WEC Energy Group Inc	Nutsbedrijven	Verenigde Staten	Afbouw blootstelling steenkolen

8.6. Begrippen- en afkortingenlijst

Begrip	Uitleg
CO ₂ -voetafdruk	Met behulp van een CO ₂ -voetafdruk verkrijgt een organisatie inzicht in de totale uitstoot van broeikasgassen, veroorzaakt door de organisatie, een proces of een product.
Asset management	het professionele beheer van vermogens van particulieren en instituten gericht op het realiseren van een optimaal beleggingsresultaat.
Best in-class	De best in class-benadering voor sustainable investing betekent beleggen in ondernemingen die binnen hun sector vooroplopen op het gebied van voldoen aan ESG-criteria.
Corporate Governance	Het geheel van regels, praktijken en processen op basis waarvan een onderneming wordt bestuurd en het management wordt gecontroleerd. Corporate governance heeft betrekking op goede bestuurspraktijken en de basisprincipes, rechten, verantwoordelijkheden en verwachtingen van de directie van een organisatie. Een goed gestructureerd corporate governance-systeem stemt de belangen van alle belanghebbenden binnen een onderneming, zoals aandeelhouders, het management, klanten, leveranciers, financiers, de overheid en de gemeenschap, op elkaar af. Zo'n systeem ondersteunt de langetermijnstrategie van een onderneming.
Engagement	Een actieve dialoog tussen beleggers en ondernemingen op het gebied van milieu, maatschappij en corporate governance. Het aangaan van de dialoog met ondernemingen in de beleggingsportefeuille is een belangrijk instrument om financiële-, sociale en milieu risico's te beheersen, kansen te benutten en daarnaast positieve maatschappelijke impact te behalen.
ESG-integratie	De structurele integratie van informatie over factoren op het gebied van ESG in het besluitvormingsproces voor beleggingen. Duurzame beleggers geloven dat duurzaamheid een materiële impact heeft op het resultaat van ondernemingen. Rekening houden met financieel relevante duurzaamheidsinformatie leidt dan ook tot betere beleggingsbeslissingen.
Fiduciair management	Uitbesteding van werkzaamheden op het gebied van vermogensbeheer.
Leefbaar loon	Een leefbaar loon is een loon waarmee een werknemer kan voorzien in basisbehoeftes van zijn of haar gezin; van voeding, gezondheidszorg, kleding, huisvesting tot scholing.
Normatieve dialoog	Het Normatieve Engagement heeft als doel structurele schendingen van UN Global Compact principes, OESO richtlijnen voor Multinationale ondernemingen of UN Guiding Principles on Business & Human Rights te stoppen en te voorkomen. Structurele schendingen van deze normen vergroten het risico op nadelige gevolgen voor de onderneming, haar directe omgeving zoals lokale gemeenschappen of het milieu en voor andere belanghebbenden.
Proxy voting	Stemmen op Algemene Vergaderingen van Aandeelhouders is voor actieve aandeelhouders een manier om de corporate governance of de activiteiten van een onderneming te beïnvloeden. De resultaten van stemmingen tijdens AVA's worden openbaar gemaakt. Als aandeelhouders tegen een voorstel stemmen, moet een onderneming maatregelen nemen. Proxy voting betekent stemmen bij volmacht. In Angelsaksische landen gebruikelijk systeem waarbij aandeelhouders op de vergadering van aandeelhouders kunnen stemmen zonder naar de vergadering toe gaan. Vaak wordt via online platformen een stem uitgebracht.
Remuneratiecommissie	Commissie die is samengesteld uit leden van de RvC die voorstellen doet aan de RvC over beloning en de overige arbeidsvoorwaarden van het bestuur (en soms ook het hogere management) van een onderneming. De commissie kan zich laten adviseren door externe deskundigen.
Stranded Assets	Stranded Assets zijn activa op de balans van ondernemingen die snel hun waarde verliezen als gevolg van gedwongen afschrijvingen door klimaatverandering. Dit komt doordat het vinden en opwekken van energie met fossiele brandstoffen onder druk staat door regelgeving om het klimaat te beschermen.
Thematische dialoog	De thematische dialoog wordt gericht op het beheersen van risico's en het benutten van kansen op specifieke thematiek die binnen een sector of een keten speelt. Beter beleid, transparantie en optimalisatie van bedrijfsprocessen worden rondom specifieke thema's centraal gesteld.
Uitsluiten	Het uitsluiten van sectoren of ondernemingen uit een beleggingsportefeuille als ze niet voldoen aan specifieke ESG-criteria. Beleggers kunnen ervoor kiezen een lijst van controversiële landen of ondernemingen uit te sluiten die niet voldoen aan internationale overeenkomsten of verdragen, zoals producenten van controversiële wapens.

Afkorting	Uitgeschreven afkorting	Toelichting
AVA	Algemene Vergaderingen van Aandeelhouders	Stemmen op de AVA is voor actieve aandeelhouders een manier om de corporate governance of de activiteiten van een onderneming te beïnvloeden. De resultaten van stemmingen tijdens AVA's worden openbaar gemaakt. Als aandeelhouders tegen een voorstel stemmen, moet een onderneming maatregelen nemen.
CDP	Carbon Disclosure Project	De CDP is een organisatie die bedrijven en steden ondersteunt om de milieu-impact van grote bedrijven bekend te maken. Het doel is om van milieurapportage en risicobeheer een bedrijfsnorm te maken en openbaarmaking, inzicht en actie naar een duurzame economie te stimuleren.

ESG	Environmental Social Governance	Criteria op het gebied van milieu, maatschappij en ondernemingsbestuur die worden gebruikt binnen verantwoord beleggen om ondernemingen te analyseren en beoordelen.
ISS ESG		Een onafhankelijk onderzoeksbureau
KPI	Key Performance Indicators	Key Performance Indicators (KPI's) zijn meetbare indicatoren die aantonen hoe de onderneming presteert en of het organisatorische doelstellingen gaat halen. Organisaties gebruiken KPI's op alle niveaus van de organisatie om prestaties en resultaten te evalueren. KPI's helpen de aandacht te richten op zaken die belangrijk zijn.
OESO Richtlijnen	Richtlijnen van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling	De OECD Guidelines for Multinational Enterprises of en zijn één van de belangrijkste internationaal erkende richtlijnen voor Corporate Social Responsibility, alle 34 OECD lidstaten en 10 andere landen hebben deze richtlijnen geaccepteerd. De OESO-richtlijnen bieden handvatten voor bedrijven om met kwesties om te gaan zoals ketenverantwoordelijkheid, mensenrechten, kinderarbeid, milieu en corruptie.
PRI	Principles for Responsible Investing	Mondiale vereniging van pensioenfondsen, vermogensbeheerders en ondernemingen die verantwoord beleggen willen bevorderen.
SBT's	Science Based Targets	SBT's zijn de wetenschappelijke kaders of doelstellingen, die nodig zijn om een transitie naar een koolstofarme economie te maken, waarin binnen de 2 graden opwarming van de aarde wordt gebleven. De ambitie van de dat ondernemingen deze SBT's onderdeel maken van hun korte- of langetermijn klimaatstrategie.
SDG	Sustainable Development Goal	Een reeks duurzame ontwikkelingdoelstellingen, in 2015 opgesteld door de Verenigde Naties ter vervanging van de Millenniumdoelstellingen. 193 landen hebben samen afgesproken de 17 Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen te realiseren vóór 2030. De doelen zijn gericht op het aanpakken van maatschappelijke en milieu-uitdagingen, zoals klimaatverandering, het stimuleren van schone energie, extreme armoede, gendergelijkheid en duurzame landbouw. De doelen doen een beroep op zowel de publieke als de private sector om nauw samen te werken met de overheden van de landen die hebben ondertekend.
TCFD	Task Force on Climate-related Financial Disclosures	TCFD is een vrijwillige en consistente rapportagemethode voor ondernemingen over klimaatgerelateerde financiële risico's. De taskforce structureert haar aanbevelingen rond vier thema's: bestuur, strategie, risicobeheer en doelstellingen. TCFD is ontwikkeld door de Raad voor Financiële Stabiliteit. Ondernemingen kunnen deze aanbevelingen gebruiken om investeerders, kredietverstrekkers, verzekeraars en andere belanghebbenden van relevante informatie te voorzien.
TPI	Transition Pathway Initiative	Een initiatief van investeerders die de transitie naar een koolstofarme economie monitoren.

Disclaimer

SPH heeft de hier getoonde informatie met zorg samengesteld. De informatie in dit document is (mede) gebaseerd op informatie die SPH van betrouwbaar geachte informatiebronnen heeft verkregen. Dit document is of bevat (i) geen aanbod of uitnodiging om financiële instrumenten te kopen, te verkopen of te verhandelen, (ii) geen beleggingsaanbeveling of beleggingsadvies. SPH raadt u af een (beleggings)beslissing te baseren op de informatie in dit document. SPH is niet aansprakelijk voor schade die het gevolg is van zo'n (beleggings)beslissing. De informatie in dit document is puur informatief en u kunt daaraan geen rechten ontleen. Alle informatie is een momentopname. SPH heeft het recht om deze informatie zonder aankondiging te wijzigen.